

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

YAYIMLAYAN

SERHAT KALKINMA AJANSI
www.serka.org.tr
Tel : 0474 212 52 00 Faks : 0474 212 52 04

HAZIRLAYAN

Ersin DEMİREL
ersindemi@hotmail.com

KATKIDA BULUNANLAR

Dr. Hüseyin TUTAR
Dr. Uğur ÇALIŞKAN
KuzeyDoğa Derneği

FOTOĞRAFLAR

Ersin DEMİREL
Mukadder YARDIMCIEL

GRAFİK TASARIM

Ali GÖÇMEN
gocmenali@gmail.com

Türkçe Birinci Baskı Ağustos 2012

Bütün yayın hakları saklıdır. Rehberde yer alan yazılar ve görseller, telif sahibinin izni alınmadan kısmen veya tamamen basılamaz ve çoğaltılamaz.

COPYRIGHT 2012 SERKA

İÇİNDEKİLER	
SUNUŞ	4
ARDAHAN HAKKINDA	8
TARİH	14
ARDAHAN KEŞİF ROTASI	18
ROTA HAKKINDA	28
YÜRÜYÜŞÇÜLER İÇİN GEREKLİ ÖNLEM ve UYARILAR	29
YÜRÜYÜŞ PARKURLARI	30
BİSİKLET ROTALARI	112
JİP VE SAFARİ - MANZARALI ARAÇ YOLU	114
KÜLTÜR TURLARI	116
ARDAHAN YABAN HAYATI	124
ARDAHAN FLORASI ve BOTANİK TURLARI	132
ARDAHAN - ARTVİN KÜLTÜR ve MACERA ROTASI	136
ARDAHAN - KARS KÜLTÜR VE DOĞA GEZİSİ	138
NE NEREDE ?	140
NE ALINIR ?	142
FESTİVAL ve ŞENLİKLER	143
ULAŞIM	146
KONAKLAMA	148
ÖNEMLİ TELEFONLAR	149
KAMP ALANLARI	150
BİLGİ ve YEREL REHBERLİK	151
KAYNAKÇA	151

SUNUŞ

Ekonomik ve sosyal değişimler bakımından, yeryüzü belki de en hızlı ve baş döndürücü dönemlerinden birini yaşamaktadır. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler ülkeleri yakınlaştırmış, ortaya çıkan bilginin çok hızlı yayılmasına ve kullanılmasına olanak sağlamıştır. Ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet edebilen, yenilikçi ve sürdürülebilir kalkınma için son dönemlerde geliştirilen en etkili yöntemlerden biri de yerel kalkınma anlayışıdır.

Yeni yaklaşım çerçevesinde bugün birçok ülkede “Bölgesel Kalkınma Ajansları” faaliyet göstermektedir. Bu kurumların amacı, bölgelerin potansiyellerini, avantajlarını, sorunlarını, fırsat ve tehditleri de göz önüne alarak geliştirdikleri politikalarla bölgedeki ekonomiyi canlandırmak, yerelin rekabet edebilirliğini artırmak ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasına katkıda bulunmaktır.

Ağrı, Ardahan, Iğdır ve Kars illerini kapsayan TRA2 Düzey II Bölgesi'nde faaliyet gösteren ajansımız, kaynak ve olanakları tespit ederek bölgesel gelişme hedefleri doğrultusunda insanların sosyo-kültürel ve ekonomik refahının artırılmasının yanı sıra, bölgemizin sahip olduğu güzelliklerin ülke ve dünya insanlarıyla paylaşılmasını da hedeflemektedir.

Geçmiş kültürlerin izlerini taşıyan, tarihi ve sosyal yapının yanı sıra coğrafi güzelliklerin kullanma-koruma dengesi gözetilerek, tarihi kent turları, kampçılık, dağcılık, yürüyüş, dağ bisikleti gibi dalları içerecek şekilde ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi ve kendini yeniden tanımaya çalışan günümüz insanına sunulması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, 'Ardahan Yürüyüş Rotaları' kitabı; Sankamış Yürüyüş Rotaları ile başlayan ve Kars Keşif Rehberi ile devam eden projenin üçüncü ayağını oluşturmaktadır. Bunlara Ağrı ve Iğdır illerinde yapılacak çalışmalar da eklenecektir.

Elinizdeki rehber kitap bölgemizin sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerin doğal yaşamı tahrip etmeden insanlığın hizmetine sunulması amacıyla hazırlanmış olup, özverili çalışmaları dolayısıyla Sayın Ersin DEMİREL'e, görüş, çalışmaları ve katkıları dolayısıyla ajansımızın Araştırma, Strateji Geliştirme ve Planlama Birim Başkanı Dr. Uğur ÇALIŞKAN'a ve ajansımız uzmanlarından İsa SÜREN'e teşekkür ederim.

Dr. Hüseyin TUTAR
Serhat Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri

Ramazan Tabya ve Şehir Merkezi

ARDAHAN HAKKINDA

Yükseklerin diyarı Ardahan, geçmişin ihtişamıyla doğanın hazinelerini bir arada sunan farklı bir coğrafyaya sahip. Yalçın dağları, endemik çiçeklerle kaplı yaylaları, heybetli dorukların eteklerindeki buzul gölleri, sarıçam ormanları, kaleleri ve kuleleri, yok olmaya yüz tutmuş kiliseleri, gizemli sınır kasabaları ve farklılıklar mozağini yansıtan kültürel zenginliğiyle keşfedilmemiş bir turizm merkezi aynı zamanda.

Kars'a bağlı bir ilçe iken geçtiğimiz yıllarda il statüsü kazanan Ardahan'ın kuzey ve kuzeydoğuda Gürcistan ile Ermenistan, güney ve güneydoğuda Kars ile Erzurum, batıda ise Artvin ile sınırı bulunuyor. Tarihsel süreç içerisinde eski ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle her dönem önemini koruyan kent, yüksek dağlar ve platolarla çevrili. Özellikle Allahuekber ve Yalnızçam sıradağlarının kuşattığı bir havza içerisinde yer alan şehrin yüksek kısımlarını, alpin çayırıklar renklendiriyor. İlin en önemli yükseltilerini Kısır (3197 m.), Arsiyan (Göze) (3167 m.), Allahuekber Dağları-Kabak Tepe (3055 m.), Keldağı (3033 m.), Akbaba (3026 m.), Cin (2957 m.), Ilgar (2918 m.), Ahaşen (2812 m.), Uğurlu (2806 m.) ile Yalnızçam (2715 m.) dağları oluşturuyor. Yılın büyük bölümünde dorukları karlarla kaplı zirveler, kent silüetine ayrı bir güzellik katıyorlar.

Bu yüksek dağların yamaçlarında, doğanın tüm renklerini bir araya toplayarak çiçek bahçesine dönüşen yaylalar yer alıyor. Ardahan'ın hemen tüm köylerinin yükseklerde bir yaylası bulunuyor ve Haziran ayıyla birlikte büyük hayvan sürüleri eşliğinde yükseklerle göç ediyor. Özellikle Yalnızçam, Kısır, Uğurlu, Arsiyan ve Keldağı etekleri çadır veya çatıları otlarla kaplı yöreye özgü evlerle donanmış yaylalarla kuşatılmış durumda. Yalnızçam, Bülbülân ve Okçuoğlu gibi yaylalar turizm açısından da öne çıkıyorlar. 3000 metrelere ulaşan dağlar arasındaki en önemli vadi ise, Kura Nehri yatağının geçtiği koridor. Bazı bölgelerde derinleşen ve yüksek duvarların çevrelediği boğazlara giren vadi, vahşi görüntüsüyle büyüleyici bir güzelliğe sahip.

Ardahan'ın başlıca akarsuları arasında kuşkusuz Kura Nehri ön plana çıkıyor. İrili ufaklı kayda değer diğer akarsular arasında Posof, Karaçay, Değirmendere, Hanak, Kayınlıkdere, Türkmenderesi ve Ölçek sayılabilir. Kentin tarihsel belleğinin oluşmasına katkı yapan ve yüzyıllardan beri kullanılan yaşam alanlarına hayat veren Kura Nehri, güneybatı-kuzeydoğu ekseninde tüm ili baştan başa kat ediyor. Allahuekber Dağları'nın kar ve kaynak sularından doğan Kayınlıkdere,

Türkmenderesi ve Gür (Kür) Çayı'nın Göle ilçesinde birleşmesiyle oluşan Kura, Ardahan sınırları içerisindeki yolculuğunu yaklaşık 118 kilometrede tamamlıyor. Uğurlu ile Kılıç dağları arasında Türkeşen Boğazı'na giren nehir, yemyeşil bir tünelden geçiyor adeta. Daha sonra Ardahan'ın derinliklerine uzanıp geçim ve besin kaynağı olmaya devam ediyor. Çıldır Gölü'nden gelen Karaçay'ı bünyesine kattıktan sonra ise Kurtkale kasabasında Miyalashor Boğazı'na girerek ülkemizi terk ediyor. Toplam uzunluğu 1364 kilometre olan Kura, Azerbaycan topraklarında Aras Irmağı'yla birleşerek Hazar Denizi'ne dökülüyor.

Yüzölçümü açısından ülkemizin 10., Doğu Anadolu bölgesinin ise 2. büyük gölü olan Çıldır ile Gürcistan sınırındaki Aktaş, ilin kayda değer gölleri arasında. Ayrıca Posof ilçesinde heyelan ve buzul gölleri yer alıyor. Yerli halk tarafından 'Ağlayan Göl' ismiyle de anılan Çıldır, 18 kilometrelik uzunluğa ve 30 metre derinliğe sahip. 18.764 hektarlık alanıyla denizi andıran bu devasa su kütlesi, ortalama 2100 metre yükseklikte bulunuyor. Dağlar arasında mavi yeşil pırıltılar saçan göl,

kış aylarında buz tutan yüzeyiyle değişik bir görünüme bürünüyor. Etrafındaki dağlardan gelen kaynak sularıyla beslenen gölde, 16 balık türü yaşıyor. Yaz aylarında yüzme ve olta balıkçılığına olanak tanıyan Çıldır'da kış aylarında atlı kızak ve paten gibi sporlar yapılabilir. İlin 2. büyük gölü olan ve Çıldır'ın hemen kuzeyinde yer alan Aktaş Gölü ise Gürcistan ile aramızdaki sınırı belirliyor. Suyu sodalı olan 22 km²lik göl üzerindeki yüzen adalar zamanla yer değiştirmeleriyle dikkat çekiyorlar.

Posof ilçesinde yer alan ve hemen hepsi küçük olan gölleri ise iki kategoride toplayabiliriz. Süngülü Köyü'ndeki Arile (Balık) Gölü, Alköy ile Çambel arasındaki Sagre'nin Gölleri (Alköy'e yakın olan Sülüklügöl, Posof Çayı'na yakın olan ise Kamışlık Gölü olarak tanınır), Eminbey ile Gümüşkavak köyleri arasındaki Kanlıgöl, yine Eminbey Köyü'nde Türkgözü yolu üzerinde Ayaz Göl, Gümüşkavak-İncidere köyleri arasındaki Nebahdiev Gölü, Gümüşkavak-Kayınlı köyleri arasındaki Kelorman Gölü ve Armutveren Köyü'ndeki Armutveren Gölü ilçenin doğu ve kuzeydoğusuna konumlanıyor. Posof'un batısındaki yüksekliklerde ziyaret edilebilecek gölleri ise; Günlüce Köyü'nde Öküz ve Çürük gölleri, Yolağzı-Günbatan köyleri arasında Kızıl (Balık) Gölü, Alabalık Köyü'nde Karagöl (Vakla) ile Cin Dağı'ndaki Ayı Gölü olarak sıralayabiliriz. Ardahan'ın nazar boncukları sayılabilecek bu mavi göllerin çevresi mesire ve kamp alanları olarak hizmet vermekte.

Sıradağlar arasındaki geniş havzalarda Ardahan, Çıldır, Posof ve Göle ovaları yer alır. İlin temel geçim kaynağı hayvancılık olduğundan bu geniş alanlarda genellikle ihtiyacı karşılamak için tahıl ve hayvanlara yem ekilir. Ardahan'ın genel bitki örtüsü mera, ayır ve ormanlardan oluyor. Yaklaşık 30 bin hektara ulaşan ormanlık alanlarda genellikle huş, sarıçam, titrek kavak, meşe ve yabani fındık ağaçları görülür. Yüksek bir coğrafyada yer alması ve alpin ayırlıklara sahip olması nedeniyle bitki örtüsü çok çeşitlilik gösterir. 85 tanesi endemik olan 1500 civarında bitki türü, bu zengin çeşitliliğin en iyi göstergesidir.

Doğu Anadolu bölgesinde yer alan Ardahan'da kara iklimi hakimdir. Yazlar sıcak, kışlar ise oldukça sert geçer. İlin Artvin sınırını oluşturan bölgede yer yer Karadeniz iklimi hakimdir. Özellikle Posof kendine özgü mikroklimasıyla dikkat çeker. Bölge uzun süren kar yağışı nedeniyle kış sporlarına elverişlidir. Halen proje çalışmaları süren ve bir kısmı tamamlanan Yalnızçam-Uğurludağ Kayak Tesisleri ile şehir merkezine yakın konumdaki Cemal Tural mesire alanı kayak tesisi, bölgenin talebini görece olarak karşılamaktadır.

İlin başlıca geçim kaynağı hayvancılıktır. Gerek iklim koşulları gerekse coğrafi koşulların yarattığı geniş meralar ve verimli otlaklar, hayvancılığın gelişmesindeki başlıca etmenlerdir. Son yıllarda ağdaş yöntemlerle yetiştirilen hayvanlardan elde edilen süt ürünleri, özellikle peynircilik, arıcılık ve bal üretimi, ilin diğer ekonomik faaliyetlerinin başında gelir. El sanatları konusunda geleneksel değerlere sahip çıkmaya zen gösteren Ardahan; Damal bebeği, halı-kilim dokumaları ve ekolojik oyuncak retimiyile ünlüdür. Uluslararası ödüllere layık görülen ve ülkemizin simgelerinden biri haline gelen Damal bebeği, hediyeelik eşya tezgahlarını süsler.

Ardahan Kalesi

TARİH

Kafkasya üzerinden Anadolu'ya doğru hareket eden kavimlerin göç yolu olarak kullandıkları Ardahan bölgesi, zengin bir tarihsel ve kültürel birikime sahip. Özellikle Kura Nehri'nin yarattığı derin, uzun ve ardışık vadilerin üzerinde veya yakınında yer alan kale ve kuleler, geçmişin izlerini günümüze taşıyan en önemli ayrıntılar arasında. Eski göç ve ticaret yollarının savunulması amacıyla kurulan bu yapılar, Ardahan'ın tarihteki rolünü yansıtıyorlar aynı zamanda. Nice kavimlerin geçtiği bölgede Hurri, Urartu, Kimmer, İskit, Pers, Sasani, Bagratlı, Bizans, Selçuklu, Karakoyunlu, Akkoyunlu, Moğol, Gürcü, Osmanlı, Rus ve Türk izlerine rastlamak mümkün.

Ardahan'daki arkeolojik alanlar listesinin başında Çıldır Gölü kıyısındaki Akçakale ada şehri geliyor. Çıldır ilçe merkezine 27 kilometre uzaklıktaki Prehistorik döneme ait kalıntılar kale, şapel, kule ve monogramlı taşlardan oluşuyor. Ardahan genelinde, özellikle akarsu yataklarının kenarlarında ve derin vadilerde mağara kaya yerleşimlerine rastlamak mümkün. Bunun en iyi örneği, Hanak ilçesine 10 kilometre mesafedeki Ortakent (Büyük Nakala) beldesinin 6 kilometre uzağına konumlanan Harosman mağaraları. Büyük bir kaya yüzeyine işlenen birbirine bağlantılı oyuklar, ev ve şapel olarak kullanılmış bir zamanlar. Sevimli Barajı yapımı nedeniyle Kura Nehri'nin bu bölgede göle dönüşecek olması, tarihi mekanın sular altında kalması tehdidini de gündeme getiriyor. İl sınırları içindeki diğer kaya ve mağara yerleşimlerini; Kurtkale'ye 2 kilometre mesafedeki Övündü mağaraları, Kurtkale mağaraları ve Bağdeşen Konsula Taşı Mağaraları olarak sıralayabiliriz.

Bir kaleler ve kuleler kenti olan Ardahan, görkemli taş yapılarla kuşanmış. Çoğunluğu Kura Nehri Vadisi'ne öbelenen bu muhteşem yapılar, sarp kayalık tepeler üzerine konumlanmış. Yavuz Sultan Selim zamanında inşa edilen **Ardahan Kalesi**, Kura Nehri kıyısında yer alır. Sur duvarları ve çokgen kuleleriyle günümüze ulaşan sağlam yapılardan biridir. Şehir merkezine 9 kilometre uzaklıktaki **Kazan Kale**, yeni üniversite kompleksinin arkasında, Kura Nehri kenarındadır. Kaleden günümüze tek bir kule kalmıştır.

Çıldır ilçesine 1 kilometre mesafedeki Yıldırımtepe Köyü'nde bulunan Şeytan Kalesi, şehrin en muhteşem yapılarından biri olarak öne çıkar. Karaçay Vadisi üzerinde yükselen bu muazzam yapı, Urartu döneminin mimari özelliklerini taşır. Çıldır ilçe merkezine 31 kilometre uzaklıktaki **Kurtkale** de, Kura Nehri kıyısında inşa edilmiştir. Çıldır-Kurtkale Köyü anayolundan yaklaşık 1,5 kilometre yürünerek ulaşılabilen kale, nehre bakan bir yarımada üzerine konulmuştur. Ardahan ile Artvin arasındaki eski

Göle-Kalecik Kalesi

ticaret ve göç yolu üzerinde yükselen bir başka kale ise **Kinzi Kalesi**'dir. Bağdeşen (Kinzodamal) Köyü yakınlarında, bölgeye hakim konumdaki kale, yüzyıllardır kullanılan Yalnızçam-Bülbülan-Ardanuç yolunun güvenliğini sağlamak için inşa edilmiş.

Ardahan merkeze 18 kilometre mesafedeki Altaş (Ur) Köyü'nde bulunan aynı isimli kale, yerleşim dışındaki bir tepe üzerine yapılmıştır. Kura Nehri'nin dar bir vadiye girdiği noktada yükselen kalenin geniş daire biçimindeki surlarının ortasında bir kule yer alır. **Altaş Kalesi**'ne 3 kilometre uzaklıktaki Çayağzı Köyü'nde bulunan **Kırnav Kalesi** ise Hanak Çayı kenarında, eski ticaret yolunu savunmak amacıyla yapılmıştır. Yine Hanak yakınlarında inşa edilen **Avcılar Kalesi**, Kışlahanak Köyü'nün 2 kilometre kuzeyinde Hanak Çayı kıyısındadır. Kura Nehri Vadisi'ndeki bir başka kale, Hanak ilçesine 20 kilometre mesafedeki Sevimli Köyü'nde bulunan **Sevimli (Vel) Kalesi**'dir. Göle ilçesi sınırlarındaki Yeniköy ile Budaklı köyleri arasında yer alan **Kalecik Kalesi**, Kura Nehri'nin ormanlarla birleştiği yemyeşil bir tepeye inşa edilmiştir.

Posof ilçesi kaleler açısından zengin bölgelerden birisidir. Ardahan-Posof yolu üzerinde ilçe merkezine 5 kilometre mesafedeki **Mere**, Posof Çayı Vadisi'ne hakim bir yere inşa edilmiş. Yurtbekler Köyü'ne 2 kilometre uzaklıktaki Cak Suyu kenarındaki **Cak Kalesi**, sarp bir tepe üzerinde yükselir. Cak Suyu Vadisi'nde yer alan ve bulunduğu köyle aynı ismi taşıyan **Savaşır (Cancak) Kalesi**'nden geriye tek bir kule kalmıştır. Posof'taki son kale Kolköy'deki Posof Çayı Vadisi'ne yapılan **Kol Kalesi**'dir.

Kentte yukarıda adı geçen kaleler dışında, kalıntı anlamında günümüze pek az şey kalan **Ölçek, Dedeşen, Çıldır Karakale, Hanak Karakale** gibi yapılar da mevcuttur. Kaleler arasında güvenlik ve haberleşme ağını güçlendirmek için çeşitli dönemlerde kuleler inşa edilmiştir. İçlerinde sağlam olarak hala zamana direnenler, merkez ilçe Sarıyamaç Köyü, Göle ilçesi Yeniköy ve Posof ilçesi Söğütlükaya (Hunemiş) Köyü'nde görülebilir. Tepeler, Yiğitkonağı, Çakıldere, Börk (Uğuz) ve Uğurlutaş kulelerinin ise ne yazık ki sadece kalıntıları günümüze ulaşabilmiştir.

Kentin Osmanlı döneminde inşa edilen savunma yapıları ise, zaman içinde kalelerden tabyalara dönüşmüştür. Özellikle Rus savaşlarında doğu cephesini güçlendirmek için yapılan Ramazan, Ahali, Kötemelik (Kül) ve Senger tabyaları günümüze kadar gelmiştir. Tüm Ardahan Ovası ve şehir merkezine hakim konumdaki Ramazan Tabyası görseelliği açısından mutlaka ziyaret edilmelidir.

Çeşitli kavimlere ve etnik gruplara mesken olan Ardahan bölgesinde farklı sivil mimari örnekleriyle karşılaşmak mümkün. Neredeyse hemen her köyde eski bir kilise kalıntısı görülebilir. Kültür mozaiğinin en iyi örneklerinden biri olan bu coğrafya hoşgörüsüyle tüm nüfusu kucaklarken, diğer yandan da değerlerine sahip çıkmaktadır. İl genelinde Övündü (Vaşlop), Sensop, Budaklı (Cicor), Kotanlı (Sikheref), Kurtkale ve Börk kiliseleri ile Mevlid Efendi, Arap (Yanık), Müderris İbrahim Efendi, Derviş Bey, Ölçek Köyü, Dedeşen Köyü, Posof merkez camilerini ve Gölbelen (Urta), Kayabeyi (Yerli Çayıs) kilise camilerini ziyaret edebilirsiniz. Ayrıca Ardahan şehir merkezinde Kasap Derviş'in Binası, Kongre Binası (Hamşioğlu Rasim Bey Konağı), Dursun Soylu Evi, Karakadioğlu Evi, Abdullah Öğüt Evi, Akkoş'un Binası ile Çıldır ilçesinde Kamil Ağa Konağı ve Celal Çevik Evi kayda değer sivil mimari örnekleri arasındadır.

Çıldır - Kayabeyi Kilise-Camii

ARDAHAN KEŞİF ROTASI

Ardahan il sınırları içerisindeki hemen hemen tüm doğal ve tarihi mekanları araçla gezebileceğiniz bir haftalık keşif rotası.

1. Gün

Göle-Kura Nehri - Budaklı Kilisesi - Kalecik Kalesi - Türkeşen Vadisi - Bağdeşen - Kinzi Kalesi - Bülbülan Yaylası (67 km)

Ardahan'ın yeşil ilçesi Göle'den başlayan yolculuğumuz Kura Nehri'nin rehberliğinde tarihi ve doğal güzelliklere doğru yelken açıyor. Bağdeşen Köyü'nde Kura'dan ayrılıp eski hanların bulunduğu Bülbülan Yaylası'na çıkıyoruz. Eğer akşam alacasına kalmadıysanız Karagöl'ü uzaktan fotoğraflayabilirsiniz. Akşam Bülbülan Yaylası'nda konaklıyoruz.

2. Gün

Bülbülün Yaylası - Yalnızçam Kayak Tesisleri - Sarıyamaç Kulesi - Ardahan Kalesi ve Kent Merkezi (98 km)

İkinci gün çam ormanları arasındaki Yalnızçam Kayak Tesisleri'nde bol oksijen depoladıktan sonra geçmişte Kura Nehri havzasını kontrol eden Sarıyamaç Kulesi'ni geziyoruz. Kale ve sivil mimari örneklerini içeren Ardahan kent merkezi turuyla günü tamamlıyoruz.

3. Gün

Ardahan - Putka Gölü - Kazan Kale - Şeytan Kalesi - Çıldır Gölü - Akçakale - Çıldır (115 km)

Sabah Putka Gölü'nde yaptığımız kuş gözleminin ardından Kazan Kale'yi ziyaret ediyoruz. Daha sonra Ardahan'ın kuşkusuz en güzel kalesi ünvanını hak eden Şeytan Kalesi konuklarını bekliyor. Bir sonraki durağımız etkileyici kalıntılarıyla Akçakale Adası ve Çıldır Gölü. Göl kenarındaki balık ziyafetinin ardından akşam Çıldır ilçesinde konaklıyoruz.

4. Gün

Çıldır - Aktaş Gölü - Kurtkale - Övündü Mağara Yerleşimi ve Kilisesi - Sensop Kilisesi - Sevimli Kalesi - Börk Kilisesi - Ortakent Harosman Kaya Yerleşimi - Hanak - Damal - Posof (111 km)

Dördüncü gün, tarih ağırlıklı bir tur sizi bekliyor. Önce Aktaş Gölü'nün maviliğini seyredip ardından kaleler ve kiliseler turuyla geçmişe doğru güzel bir yolculuğa çıkacağız. Kurtkale ve Sevimli kaleleri, Övündü mağara yerleşimi ve Börk Kilisesi gezileri sonrasında bu uzun ve yorucu günü Posof'ta sonlandırıyoruz.

5. Gün

Posof - Cak Kalesi - Savaşır Kalesi - Eminbey Kanlıgöl ve Ayaz Gölleri - Alköy Sagra'nın Gölleri (Sütlüklü ve Kamışlık) - Arile Gölü - Balık Gölü - Kol Kalesi - Mere Kalesi (121 km)

Posof ilçe merkezinde yer alan heyelan gölleri ve tarihi ticaret yollarını koruyan savunma kaleleri bugünkü gezi noktalarını oluşturuyor. Önce ilçenin doğusuna yönelip, Cak ve Savaşır kaleleriyle küçük ama insanda hayranlık uyandıran gölleri ziyaret ediyoruz. Öğle yemeğinin ardından bu kez Posof Çayı Vadisi'nde heyecan dolu bir tura çıkarak Mere ve Kol kalelerini gezdikten sonra ilçe merkezine geri dönüyoruz.

6. Gün

Posof - Yukarı Gündes Atatürk silueti - Damal bebeği sergisi - Hanak Avcılar (Kışlahanak) Kalesi - Kırnav Kalesi - Altaş Kalesi - Ardahan (81 km)

Yukarı Gündes Köyü'nde özellikle yaz aylarının güneşli günlerinde Karadağ yamaçlarına yansıyan dağ gölgesinin oluşturduğu 'Atatürk Silueti'ni eğer şanslıysanız fotoğraflayabilirsiniz. Dahasonra Damal ilçesine uğrayarak Artık marka haline gelmiş Damal bebeğini sevdiğiniz için satın alabilirsiniz. Yol üzerindeki Kırnav, Altaş ve Avcılar kalelerini gezdikten sonra Ardahan keşif rotasını tamamlamış oluyoruz.

Bülbülan Yaylası - Karagöl

ROTA HAKKINDA

Üç bin metrelere ulaşan dorukları, özgün bitki türleri, alpin çayırlıkları, Kura Nehri Vadisi, gölleri ve yaylalarıyla Ardahan aslında ülkemizin önemli yürüyüş bölgelerinden biri. Özellikle Artvin iliyle sınır oluşturan Yalnızçam ve Arsiyan dağları, pek çok alternatif yürüyüş parkuruna sahip. Etkinlikler sırasında hiç tanımadığınız ya da güzelliği karşısında şaşıracağınız sayısız bitki türüyle bezenmiş patikalarda yürüyeceksiniz. Kendine güvenen deneyimli yürüyüşçüler ise Kısır, Ilgar, Uğurlu ve Arsiyan zirve çıkışlarını deneyebilirler.

Zorlu kış ayları dışındaki dönemlerde tüm güzergahlarını adımlayabileceğiniz Ardahan Yürüyüş Parkurları, Kars-Ağrı-Ardahan-Iğdır turizm projesinin ikinci ayağı. Toplam 19 rotanın belirlendiği Ardahan parkurlarının uzunluğu 197 kilometreye ulaşıyor. Dileyenler 51 kilometrelik uzun yürüyüş parkurunu, keyfini çıkararak ve çevredeki doğal-tarihi güzellikleri ziyaret ederek 5 günlük (4 gece konaklama veya kamp) bir aktivite sonunda tamamlayabilirler.

Ardahan Yürüyüş Parkurları çalışması, ülkemizde son yıllarda yaygınlaşan ve uluslararası standartlarda oluşturulan benzeri yürüyüş rotaları örnek alınarak gerçekleştirildi. İl genelindeki en iyi güzergahlar arasında titizlikle seçim yapıldı. Zirve çıkışları içeren ve 3200 metrelere tırmanan Kolköy-Arsiyan Yaylası, Gölebakan-Kısır Dağı-Lehimli Yaylası, Seyitören Yaylası-Ilgar Dağı-Çamyazı ve Bülbülan Yaylası-Karagöl-Geçitli Yaylası parkurları, çevreyi korumak amacıyla işaretlenmedi ve sadece GPS koordinatları alındı. Diğer tüm rotalar ise patikalarda 50 metre, toprak yollarda ise 200 metre aralıklarla kırmızı-beyaz işaretlerle belirlendi. Başlangıç ve bitiş noktalarına yönlendirme tabelaları dikilen yürüyüş parkurlarının GPS koordinatlarını, www.ardahantrekking.com internet sayfasında bulabilirsiniz. Ayrıca rehber kitabın ekindeki ayrıntılı haritalar, etkinliğinizin planlamasına katkı sağlayacaktır.

Ardahan Yürüyüş Parkurları çalışmasının yanı sıra, bölgede turizm potansiyelini arttırmak amacıyla bisiklet, manzaralı araç yolu, jip safari güzergahları ve kültür rotaları oluşturuldu. Genellikle köy, yayla ve orman yollarından geçen bisiklet rotalarının toplam uzunluğu 540 kilometreyi buldu. Alternatif tatil peşinde koşanlara Ardahan'ın gizli köşelerini keşfetme olanağı sunan jip safari ve manzaralı araç rotaları ise toplamda 519 kilometreye ulaşıyor.

YÜRÜYÜŞÇÜLER İÇİN GEREKLİ ÖNLEM ve UYARILAR

■ Ardahan Yürüyüş Parkurları'nı iki kategoride toplamakta yarar var. Hemen her yürüyüşçü için uygun özellikteki parkurlar ve deneyimli doğaseverler için rotalar. Ilgar, Kısır, Uğurlu ve Arsiyan dağlarını içeren rotalar, bölgenin yüksek olmasından dolayı her an hava koşullarının değişebileceği göz önüne alındığında, yaz aylarında bile küçük riskler içeriyor. Bu anlamda riskli rotaları (8, 11, 12, 16 ve 18 nolu parkurlar) yürümek isteyenler, koşulları gözden geçirerek yanlarına yerel rehber almak zorundalar.

■ Ardahan'da kış mevsimi uzun ve sert geçiyor. 3000 metrelere varan dağ yükselteleri nedeniyle Kasım-Mart arası bölgenin en soğuk dönemi. Mayıs-Ekim ayları arasında parkurları rahatlıkla yürüebilirsiniz.

■ Parkur tabelalarını ve işaretleri takip edin, güzergah dışına çıkmayın.

■ Yürüyüşler sırasında yanınızda mutlaka bir çöp poşeti bulundurun ve bütün çöplerinizi geri götürün.

■ Yalnızçam, Yeniköy Vadisi ile Altaş-Dilekdere arasındaki ormanlık bölgelerde ayı popülasyonu var. Dikkatli olmanızı ve yürürken mutlaka ses ya da gürültü çıkarmanızı öneririz. Bu konuda ayrıntılı bilgiyi www.sarikamistrekking.com adresinden edinebilirsiniz.

■ Arkeolojik alanları gezerken tarihi dokuya asla zarar vermeyin ve hiçbir şeyin yerini değiştirmeyin. Sahip olduğumuz bu kalıntıların insanlığın ortak mirası olduğunu lütfen akıldan çıkarmayın.

■ Alpin çayırıklarda rastladığınız bir kısmı endemik olan çiçekleri asla koparmayın. Sadece fotoğraf çekmekle yetinin.

■ Arsiyan tepeleri, Kısır Dağı, Ilgar Dağı ve Kura Nehri Vadisi'nin bazı bölümlerinde cep telefonunun çekmediği dikkate alınmalıdır.

■ Ağır kış şartlarında veya kış mevsiminin başlangıcında yürümek isteyenler gerekli ekipmanları yanlarında bulundurmamak zorundalar. Çantanızda özellikle survival battaniyesi, yedek çorap ve iç giyim, ıslanmaz kibrit ve kramponun yer almasında fayda var.

■ Her türlü riski azaltmak için yanınıza mutlaka bölgeyi bilen bir rehber alın.

Kura Nehri Vadisi kıyısında bulunan Sevimli Köyü çıkışlı bu rotamız, cami yanından başlıyor. Nehir yatağına doğru inen traktör yolunu takip ediyoruz öncelikle. Birazdan solumuzdaki Köroğlu Tepesi'ne konumlanan kaleye ayrılan patikaya gireceğiz. Nehir yatağının keskin bir U dönüşü yaptığı yerde yükselen Sevimli Kalesi, sur duvarları ve yapı kompleksleriyle etkileyici bir mekan.

Kale gezisi sonrasında tekrar traktör yoluna dönerek vadi yatağına yöneliyoruz. Bahar aylarında yüksek bir debiyle akan Kura'nın karşı kıyısına geçmek sorun yaratabilir. Bu dönemlerde yaya köprüsünü kullanmak zorundasınız. Suyun karşı tarafında yükselmeye başlayan patika, arkanızda harika bir manzara sunacak size. Geniş bir yay çizen Kura Nehri'nin ardında yükselen tepeye inşa edilen Sevimli Kalesi, tüm ayrıntısıyla görüş alanınıza girecek.

Yürüdüğünüz patika, tarla ve çayırıkların kapladığı bir düzlüğe erişecek. Bu noktadan son bir kez daha arkanızda yükselen kaleyi seyredebilirsiniz. Tarlalar arasından uzanan traktör yolunu izlemeye başlayın. İleride, Kura Vadisi'nin batı yakasında Doğankaya Köyü'nün evlerini göreceksiniz. Yaklaşık beş yüz metre sonra bir başka vadiye ulaşan traktör yolu, önce kısa bir inişin ardından tekrar yükselerek Doğankaya Köyü girişindeki su deposunun önünde, yerleşimi Ardahan'a bağlayan ana yola kavuşacak.

Göle - Yeniköy

Dilekdere

Pasayurtu T.

1937

61

Alayon T.

Cam
(11.7 m)

1909

Çankalelek

Harmanlık T.

İsbeyyurdu T.

Esu Y.

1875.2

Sarı Da.

26

Tavşaredişi T.

27

10.5 m

28

KURA N.

59

Çökürcağı T.

Göi T.

2038

Muskerler T.

58

Kayışlık
(MVKI)

Kazanlı T.

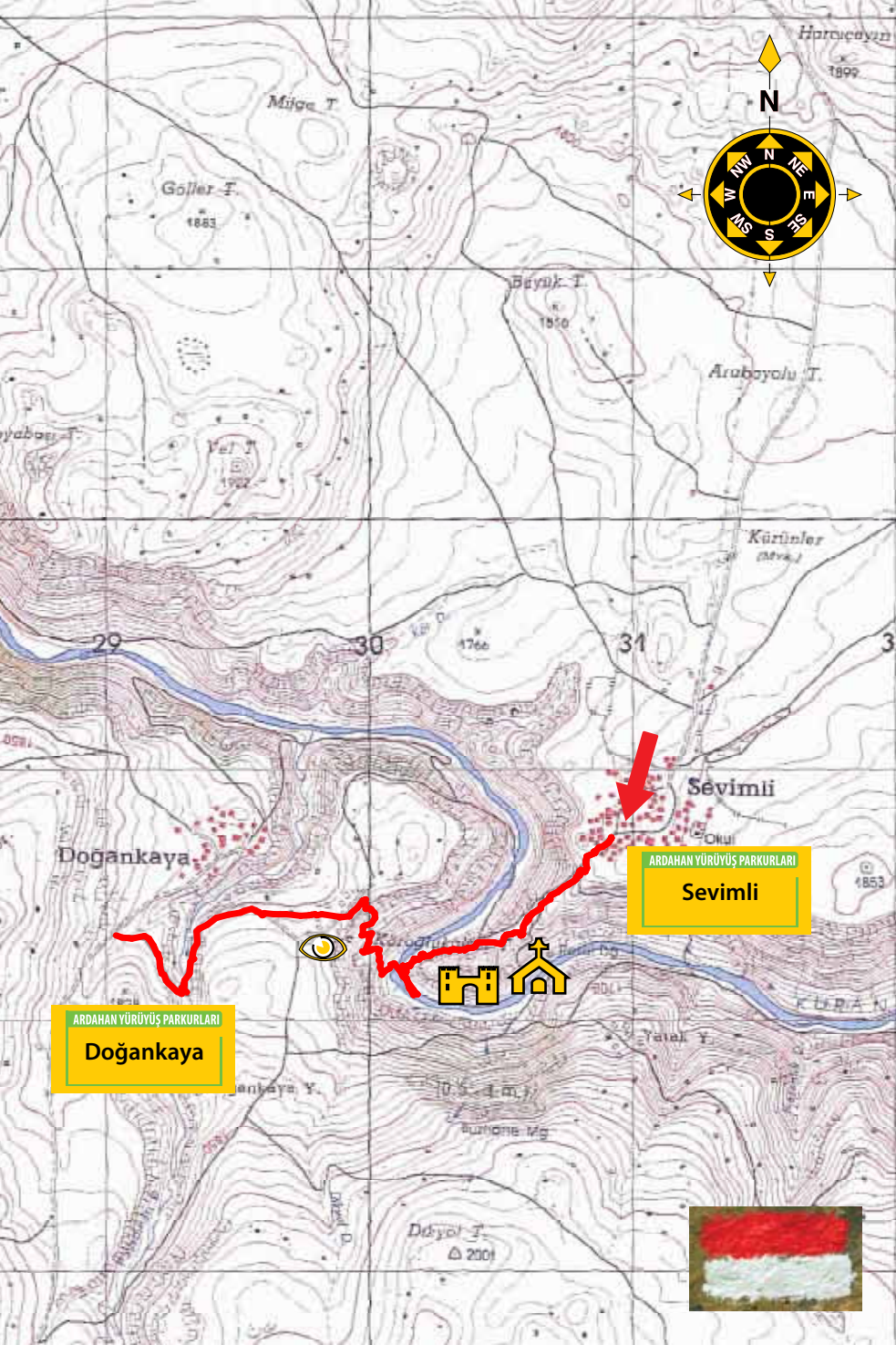
2048

57

Güney T.

Cam
(4.5 m)

2037

Harcıyan
1899

Miğçe T.

Goller T.
1863

Büyük T.
1850

Arabayolu T.

Yayla T.

Yel T.
1902

Kürünler
(Mev.)

29

30

31

3

001

1766

Sevimli

Doğankaya

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Sevimli

1853

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Doğankaya

Parkur 2

Kalecik-Yeniköy
(6 km)

Zorluk Derecesi: Kolay
Azami Yükseklik : 1950 m
Asgari Yükseklik : 1932 m

Kura Nehri üzerindeki bir başka kaleyi ziyaret eden bu rota, herkesin yapabileceği gününbirlik bir yürüyüş etkinliği. Parkura Budaklı-Kalecik arasındaki yol üzerinde yer alan 'Kalecik Kalesi' tabelasının önünden başlıyoruz. Kura Nehri üzerindeki eski ticaret yolunu korumak için Kule Tepesi'ne yapılan kaleye ulaştığımızda önümüze müthiş bir manzara serilecek; aşağıda yatağında sakince akan Kura ve karşı yamaçlarda sarıçam ağaçlarının oluşturduğu yemyeşil bir orman örtüsü.

Kaleyi gezdikten sonra yeniden patikaya dönerek yürüyüşümüze devam ediyoruz. Kalecik yerleşiminden gelen küçük bir derenin aktığı vadi bizi nehir kıyısına ulaştırıyor. Bu noktadan karşı yakaya geçip keyifli bir orman yolunu izleyeceğiz. Bölgede kış ayları bol yağışlı geçtiğinden, baharda Kura Nehri'nin debisi fazla olabilir. Özellikle Nisan-Mayıs aylarında ırmak geçişi sırasında dikkatli olmalısınız.

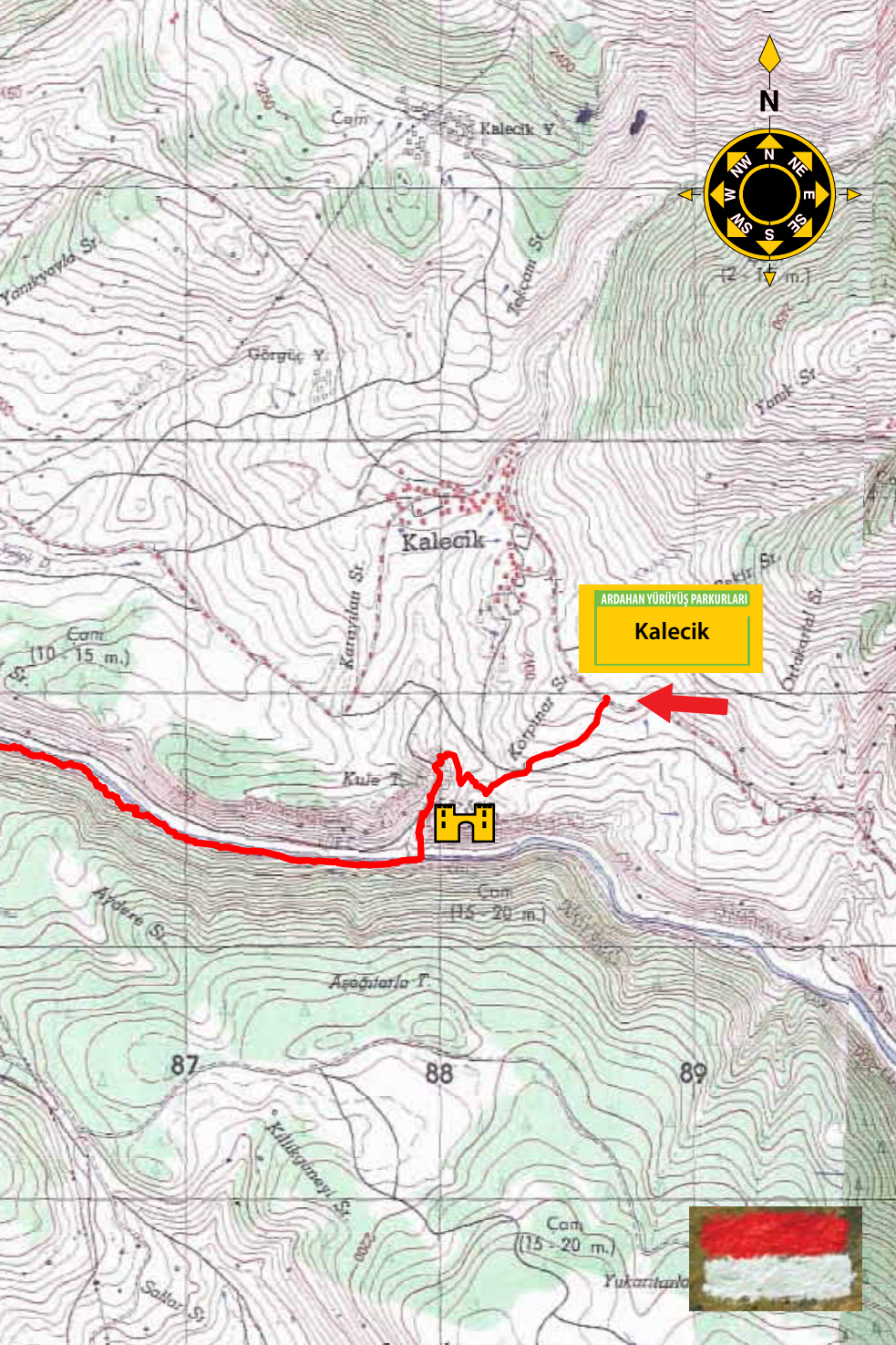
Ağaçların ve suyun yarattığı serin ortamda düz bir hatta ilerleyen orman yolu, oldukça güzel bir yürüyüş parkuru. Yeniköy yerleşiminin ilk evlerini gördüğünüz nokta, vadi yatağının genişlediği bir alan aynı zamanda. Yürüyüşümüz, yerleşimin ortasındaki köprünün başında sona eriyor.

Kura Nehri Vadisi

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI
Yeniköy

N

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Kalecik

Parkur 3

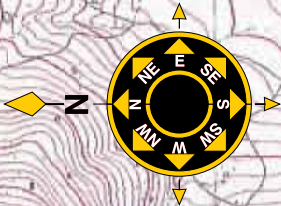
Ardahan-Ramazan
Tabyası (6 km)

Zorluk Derecesi: Kolay
Azami Yükseklik : 2119 m
Asgari Yükseklik : 1790 m

Stratejik yerlere konumlanan ve özellikle Osmanlı döneminde bölgeyi savunmak için yapılan tabyalar, 20. yüzyılda kalelerin görevini üstlenen önemli askeri mekanlar. İşte bunlardan biri olan Ramazan Tabyası, Ardahan merkez çıkışlı yürüyüş parkurlarımız arasında. Kartalpınar Köyü yolu üzerindeki tabelanın yanından başlayan etkinlik, toprak bir yolu izleyerek devam ediyor. Parkur önümüzde yükselen Kızılgüney tepesinin arkasına doğru geniş bir yay çiziyor. Sağa ayrılan ikinci kavşak noktasında bulunduğumuz rotayı terk ederek başka bir yola giriyoruz. Ayrıldığımız toprak yol, karşıdaki vericilere doğru devam ediyor.

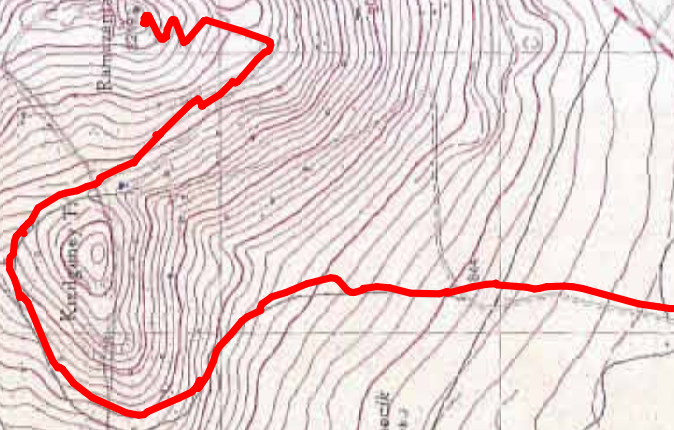
Sol tarafta hayvanların su ihtiyacı için kullanılan yalıkları geçerek ilerliyoruz. Birazdan yürüyüşe başladığımız noktayı ve tüm Ardahan Ovası'nı ayaklar altına seren bir manzarayla karşılaşacağız. Giderek yükselen parkur her dönemecinde farklı bir Ardahan panoraması sunuyor yolcularına. Tepe noktasına ulaştığımızda Ramazan Tabyası tüm görkemiyle karşımızda yükseliyor. Her daim rüzgarlı ve serin olan bu noktadan güzel bir Ardahan şehir merkezi fotoğrafı yakalayabilirsiniz. Geri dönüşte isteyenler aynı güzergahı kullanabilir, acelesi olanlar ise dik bir patikadan inerek, parkuru 1 kilometre kadar kısaltabilirler.

ARDAHAN YÜRÜŞ PARKURLARI

Ramazan Tabya

09

08

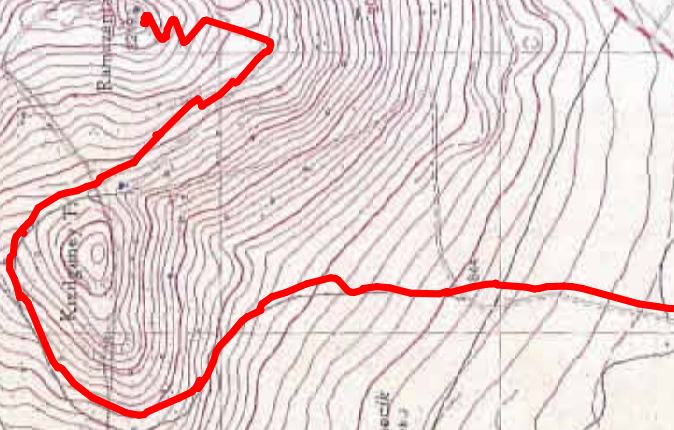
07

06

05

ARDAHAN YÜRÜŞ PARKURLARI

Ramazan Tabya

Tebneçik
1024

Gadurca
1013

57

58

59

Kızılgöze
1010

Ramazan Tabya
1015

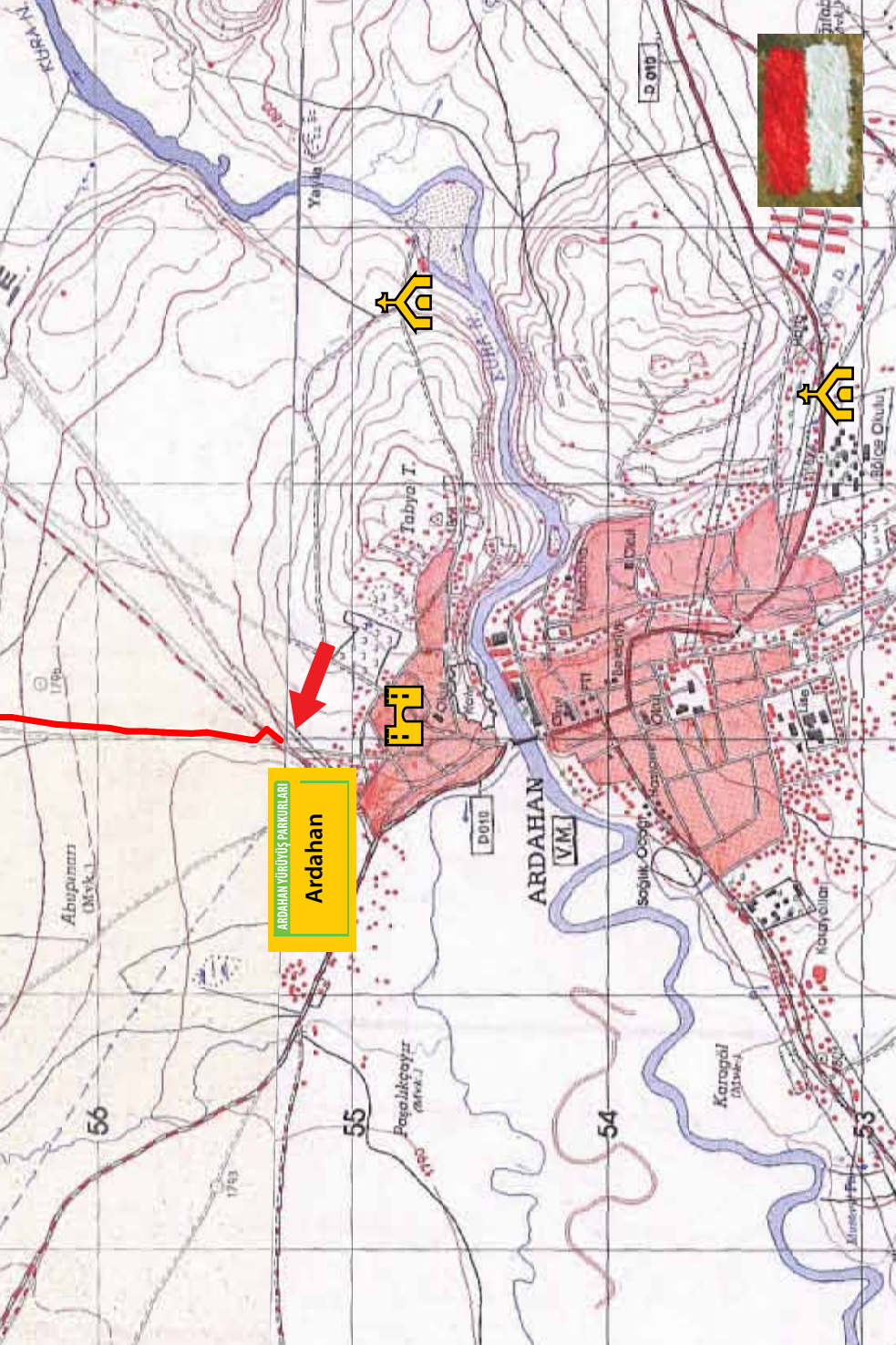
Yedigöller
1020

Oyuklar
1010

Eğirdir
1010

Köy

Köy

ARDAHAN ÜRÜNÜSÜ PARKORLARI
Ardahan

Abupanant
(Mvk.1)

Tabyo I.

ARDAHAN
V.M.

Karagal
(Mvk.1)

56

55

54

53

Pogalakoyuz
(Mvk.1)

Sogjik Obay
(Mvk.1)

Mushegh
(Mvk.1)

Malice Onulu
(Mvk.1)

D 010

D015

1763

KIRKAV
(Mvk.1)

1763

Parkur 4

Ardahan-Kartalpınar
(6 km)

Zorluk Derecesi: Kolay

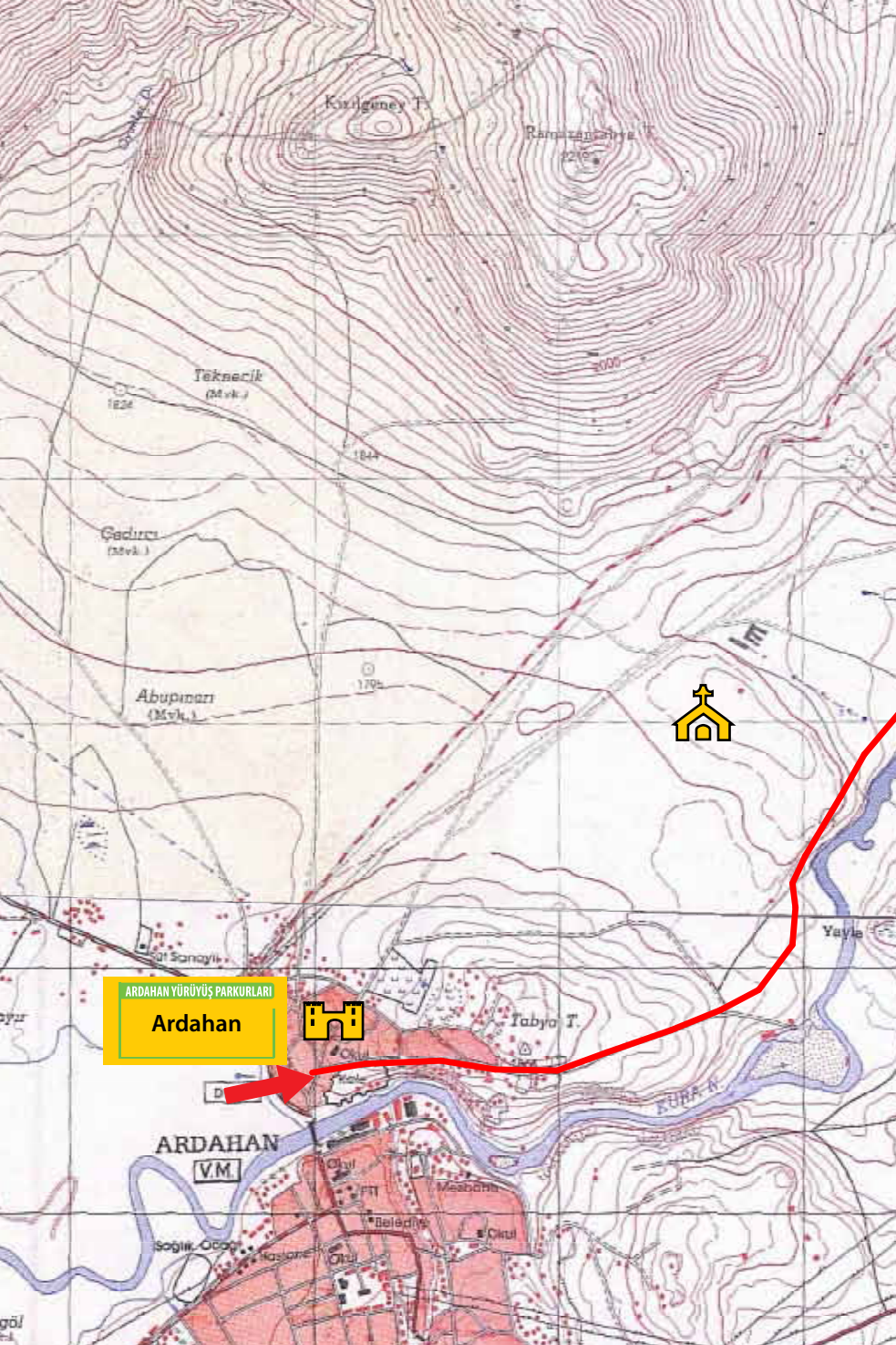
Azami Yükseklik : 1800 m

Asgari Yükseklik : 1780 m

Ardahan kent merkezine giren Kura Nehri, yerleşime farklı bir görsellik katıyor. Rotamız, Kura Nehri kıyısı boyunca neredeyse dümdüz bir hatta ilerleyerek Kartalpınar Köyü'ne ulaşıyor. Yürüyüş köprü kenarındaki tabeladan başlıyor. Sol tarafımızda kalan Ardahan Kalesi ve kayalıklara oyulan eski mağara yerleşimlerini geçerek, Tabya Tepe yakınlarındaki Kilise mevkiine erişiyoruz. Hemen sol çaprazınızda eski bir kilise kalıntısını görebilirsiniz. Önünüze çıkan çiftlik binalarını geçtikten sonra artık nehir yatağında sadece doğanın sesleriyle dolu bir yürüyüş yapacaksınız. Karşı sahildeki Ortageçit Köyü, Kura Nehri'nin geçit verdiği noktalardan biri. Vadinin genişlediği bu bölümde, akan suyun sesi eşliğinde yürüyüşümüze devam ediyoruz. Etkinlik köyden nehre inen yol kenarında sona erecek.

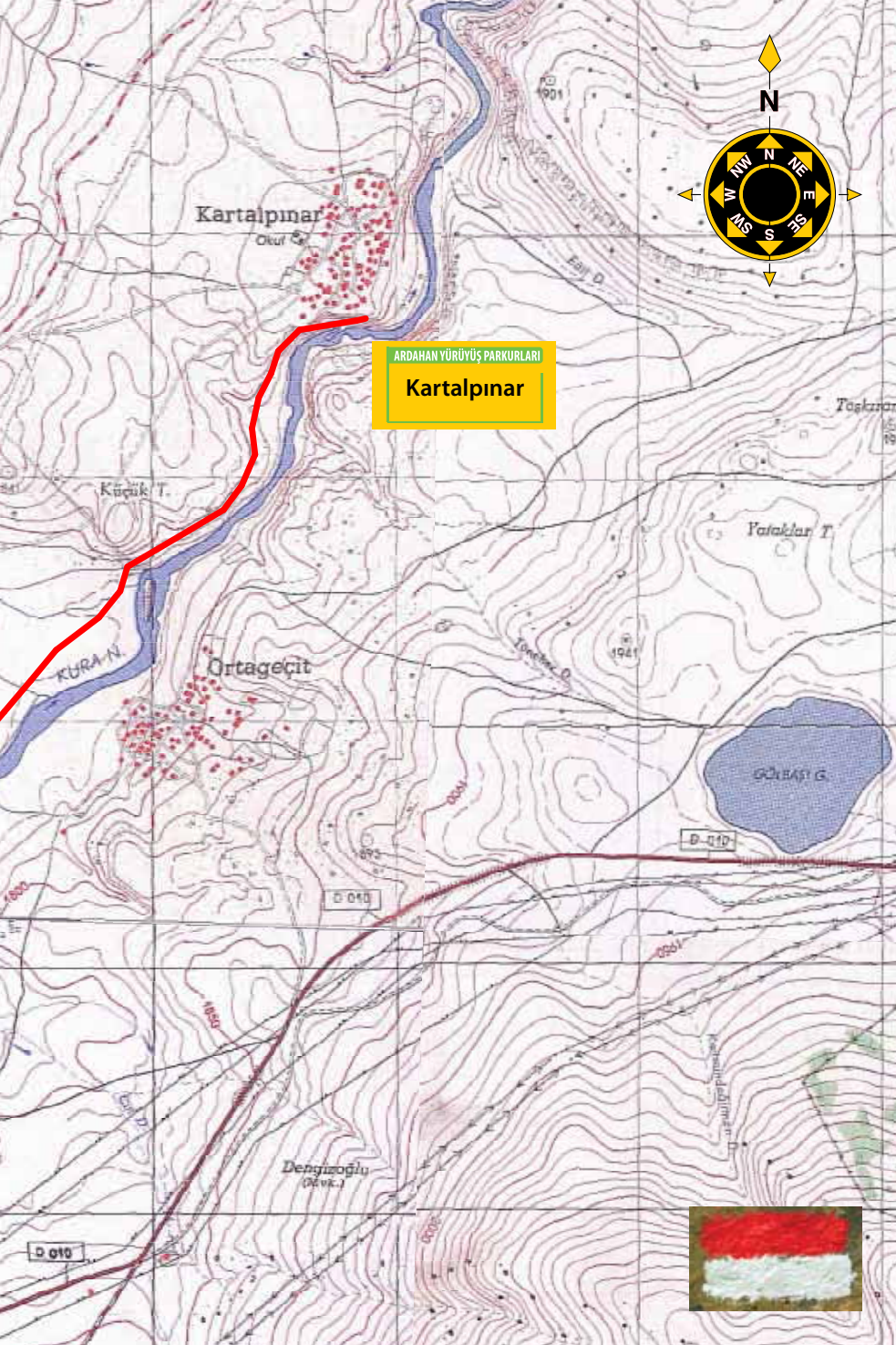

Pedicularis comosa

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI
Ardahan

Kartalpınar

Okul Ç.

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Kartalpınar

Küçük T.

Ortageçit

Yataklar T.

GÖLBASI G.

Dengizoglu
(Okul.)

D 010

D 010

D 010

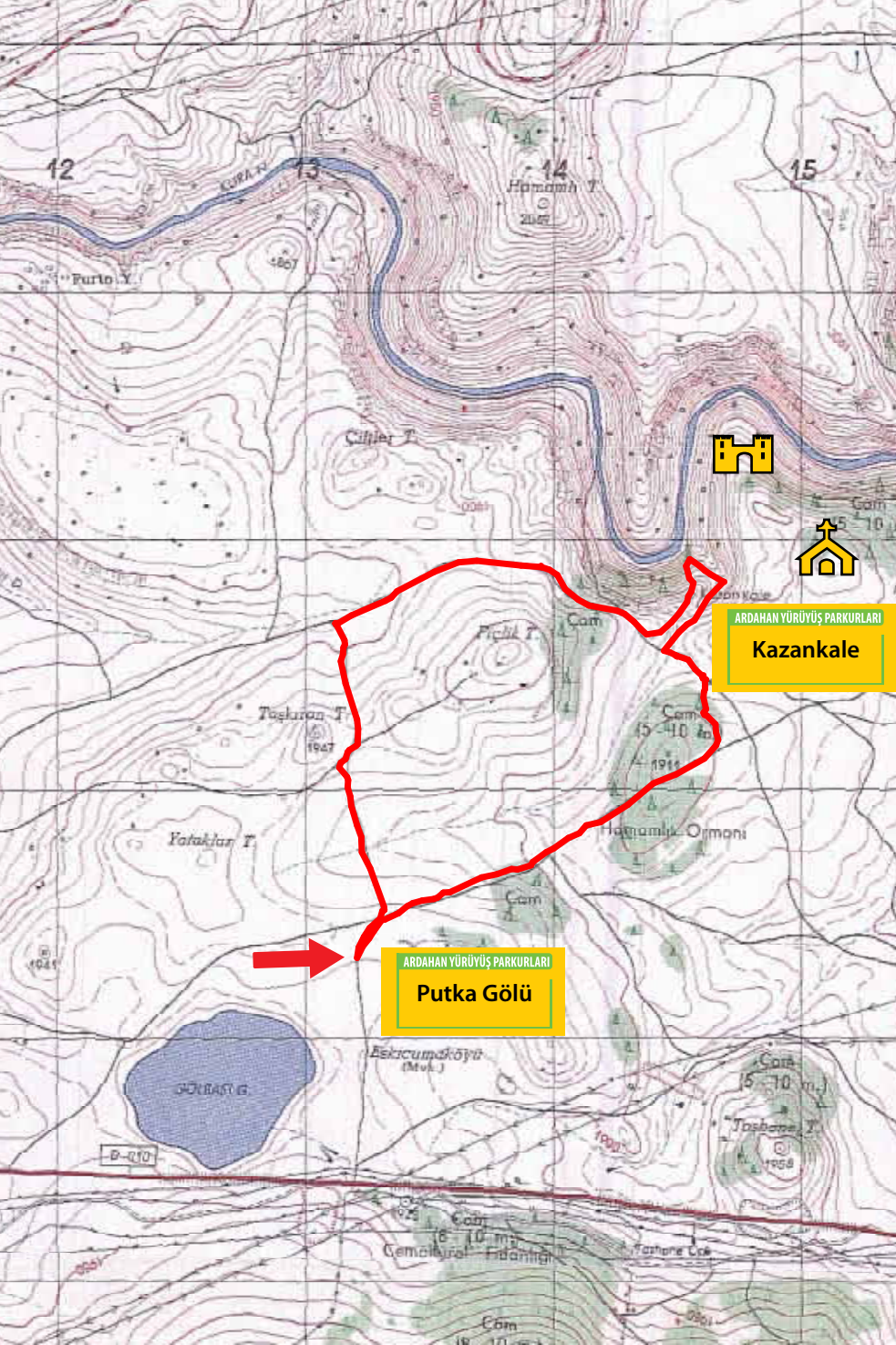
Kazan Kale, Kura Nehri Vadisi boyunca uzanan önemli kalelerden biri. Rotamız, tarihi mekanı ziyaret ettikten sonra başlangıç noktasına farklı bir yoldan geri dönüyor. Tabelanın gösterdiği iki yönden hangisini takip ederseniz edin, yine aynı noktaya geleceksiniz.

Ardahan ilinin önemli sulak alanlarından biri olan Putka, gölden çok sazlık bir alana benziyor. Yanında kurulan üniversite binası nedeniyle kuşların yavaş yavaş terk ettiği bu sulak alanın bitiminden başlıyoruz yürüyüşe. Bir zamanlar Gölbaşı Gölü olarak anılan bölge yok olma tehlikesiyle karşı karşıya günümüzde. Soldaki traktör yolu kısa bir yükselişin ardından tekrar inişe geçiyor. Taşkıran Tepe ile Piçlik Tepe arasındaki çayırılık alana ulaştığınızda, önünüze bir kavşak noktası çıkacak. İşte bu noktadan sağa dönmek zorundasınız. Etrafınızı çevreleyen geniş düzlük sürpriz bir şekilde bitiyor ve Kura Vadisi manzaralı bir bölgeye erişiyorsunuz. Solumuzda nehir yatağı, sağımızda orman dokusu eşliğinde yürüyüşe devam ediyoruz. Birazdan sol tarafta kulesi ayakta kalmış Kazan Kale görüş alanınıza girecek.

Vadiyi tepeden gözleyen kale ve hemen yakınındaki yıkık kiliseyi gezdikten sonra, işaretlerin yönlendirmesiyle sağımızda yer alan Hamamlı Ormanı'na doğru yürüyoruz. Ağaçlar arasından ilerleyen toprak yol, bizi farklı bir güzergahtan başlangıç noktasına ulaştıracak.

Karaçay - Kura Nehri Buluşması

12

15

KORAN

13

14

Putka Y.

4607

Hammam T.
2007

Çiftler T.

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Kazankale

Pichik T.

Toşkan T.
1947

Cam
15-40 m
1914

Yataklar T.

Hammam Ormanı

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Putka Gölü

Eskicumköyü
(Mok.)

Cam
15-10 m

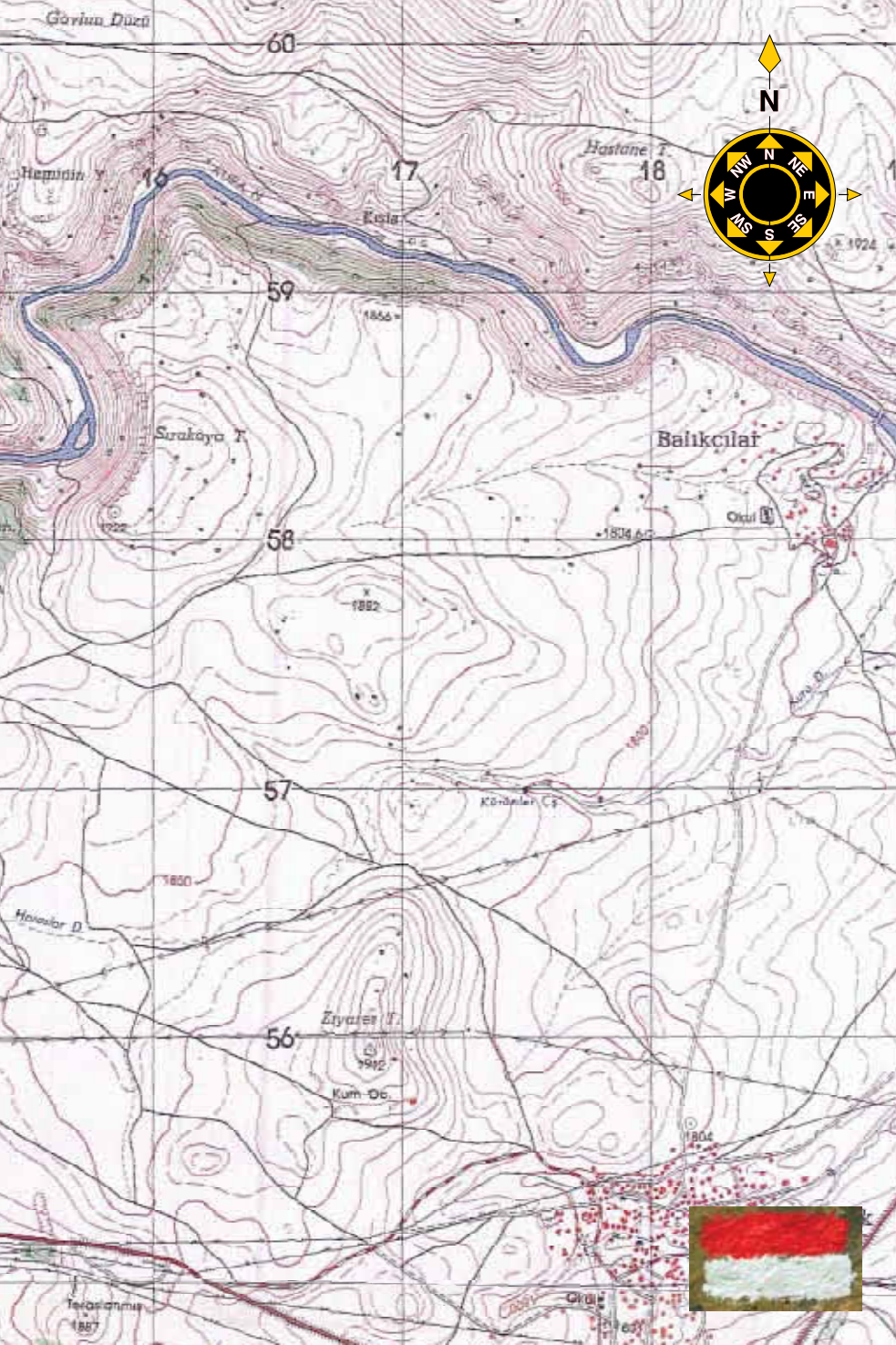
Toşkan T.
1908

D-210

Cam
6-10 m
Cemalural Fidanlığı

Toşkan Çök.

Cam
10-17 m

Görünüş Düzü

60

Hemşin T

16

17

Hastane T

18

Kula

59

1866

Sarakaya T

Balıkcılar

58

1882

1804.60

Okul

57

Körmeler Ç

Havalar D

1800

56

Ziyaret T

1902

Kum-Ob

1804

Telâhânîs

1887

Çayır

Okul

Parkur 6

Yalnızçam Kayak Tesisleri-
Kura Nehri (7 km)

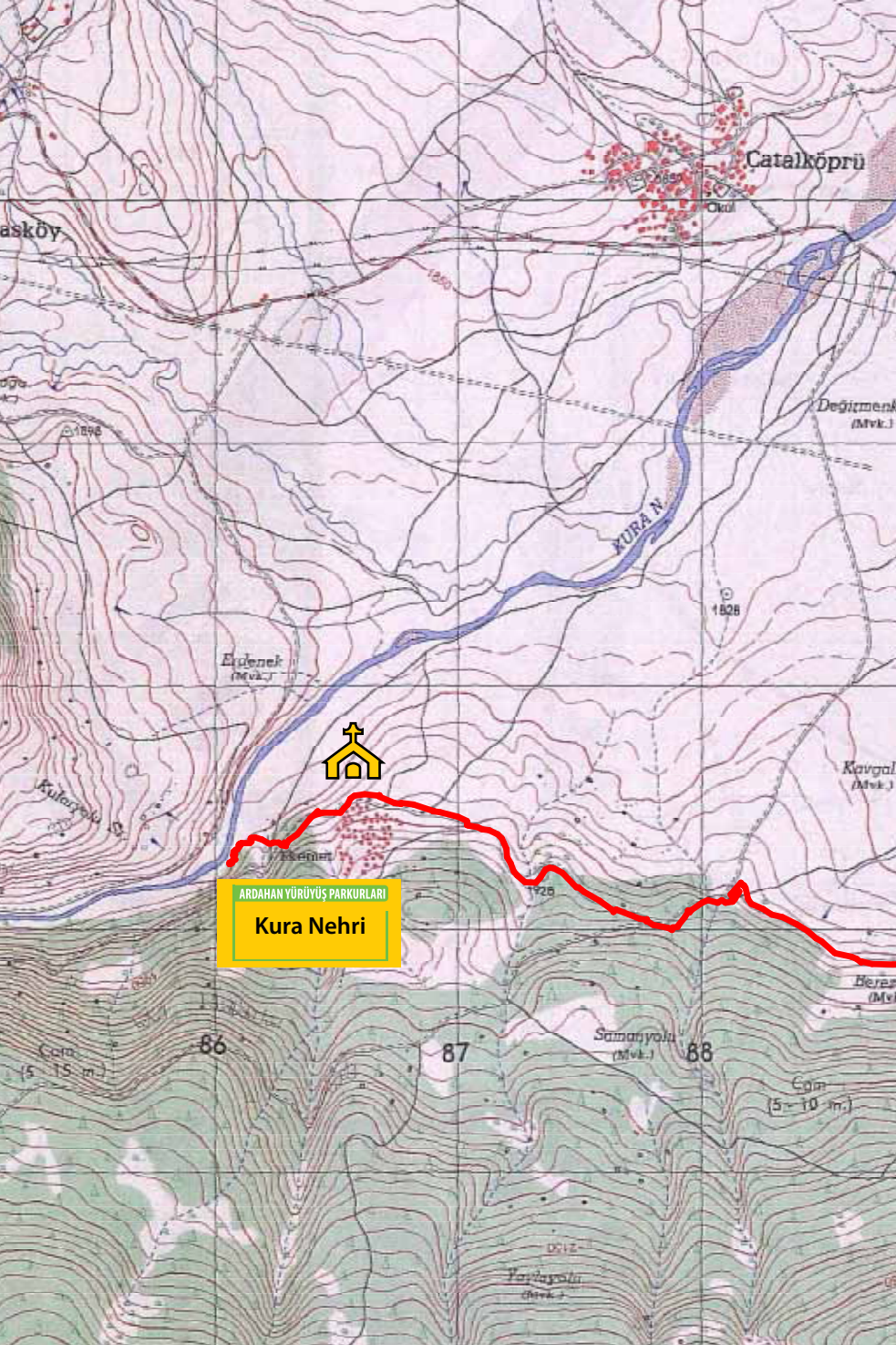
Zorluk Derecesi: Kolay
Azami Yükseklik : 2010 m
Asgari Yükseklik : 1865 m

Ardahan'ın en yüksek dağlarından biri olan Uğurlu Dağı'nın kuzey bölümü sarıçam ormanlarıyla bezenmiş. Kentin farklı bir yüzünü sergileyen bu yemyeşil örtünün gizlediği doğal güzellikleri keşfedeceğiniz bir yürüyüş etkinliğine ne dersiniz?

Hazırlıklarımızı tamamlayıp Yalnızçam Kayak Tesisleri'nin yanından yürüyüşe başlıyoruz. Yer yer çimenlerle kaplanmış ve pek fazla kullanılmayan eski bir orman yolunu izleyeceğiz. Sağ tarafımızda Bülbülün Yaylası üzerinden Ardanuç'a ulaşan karayolu ve Yalnızçam Köyü, diğer tarafımızda sık ağaçlık doku eşliğinde yürüyoruz. Derin bir sessizlik içerisinde doğanın kalbine yaptığımız bu hoş yolculuğun beşinci kilometresinde, merkez ilçe köyleriyle yaylalar arasında ulaşımı sağlayan toprak yola kavuşuyoruz. Bu noktada önce sola, daha sonra ilk ayırmadan sağa dönerek ilerliyoruz.

Bir süre sonra önümüze Ekemet mevkiinde yer alan eski bir yerleşim çıkıyor. Geçmişte yayla olarak kullanılan bu mekanda yer alan iki kilise yıkıntısı dikkatinizi çekecek. Yalnızçam Şapelleri olarak anılan kalıntıları gezdikten sonra yürüyüşümüze devam ediyoruz. Kura Nehri'ne yaklaştığımız bir noktada sağa uzanan işaretli patikaya girerek nehir kıyısına ulaşıyoruz. Karşıya geçip Çatalköprü-Yeniköy arasındaki orman yolunda yükselen tabelaya vardığımızda etkinlik sona eriyor. Bitiş noktası, Yeniköy'e uzanan 14 kilometrelik bir başka parkurun da başlangıcı aynı zamanda.

Catalköprü

asköy

KURA N.

Eridenek (Mvk.)

Değirmen (Mvk.)

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI
Kura Nehri

Kavran (Mvk.)

86

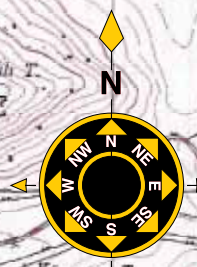
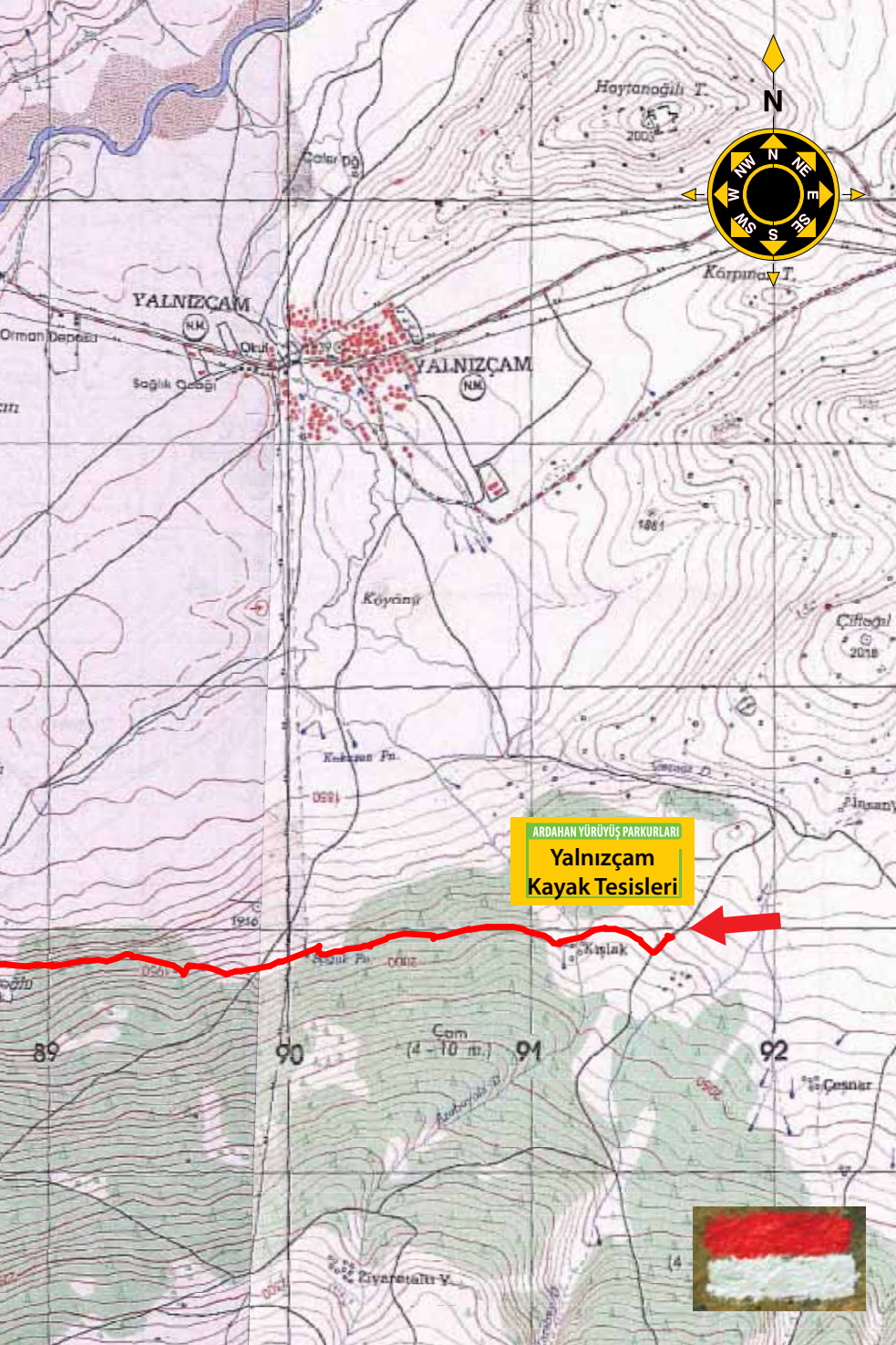
87

Samanyolu (Mvk.)

88

Çam (5-10 m.)

Taymazlı (Mvk.)

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI
Yalınızcam
Kayak Tesisleri

Parkur 7

Bülbülan Yaylası-
Bağdeşen (9 km)

Zorluk Derecesi: Kolay
Azami Yükseklik : 2570 m
Asgari Yükseklik : 2030 m

Artvin ve Ardahan köylerinin ortak kullandığı Bülbülan Yaylası, Yalnızçam Dağları'nın tepelerindeki düzlüklere yayılan mahallelerden oluşuyor. Erzurum ile birlikte üç ilin ortak sınırını çizen bu yayla bölgesi, çok eski zamanlardan bu yana yaz aylarında pazar olarak da kullanılmaktaymış. Anlatacağımız yürüyüş parkuru, Bağdeşen Köyü'nde yaşayanların Bülbülan'a çıkmak için kullandıkları eski bir yayla yolu.

Kahvehane ve otellerin yer aldığı yayladan yolun karşısına geçerek, dere yatağının aktığı vadiye doğru ilerlemeye başlıyoruz. Genellikle suyun sağ yakasını takip ederek yürüdüğümüz güzergah hızla irtifa kaybediyor. Önce Hasköy Yaylası'na ayrılan patika kavşağına ulaşıyoruz. Ardından bir kilise harabesinin yanından geçiyoruz. İşte bu noktada tarihi yolu savunmak için yapılan Kinzi Kalesi'ni görebilirsiniz. Solunuzdaki tepede yükselen ve şimdi Ardahan-Ardanuç yolunun kenarında kalan kale, geniş alana hakim bir tepenin üzerine kurulmuş.

Derenin sol yakasına geçiyoruz. Birazdan aşağıda ilk köy evlerini göreceksiniz. Bağdeşen yerleşimine ulaştığınızda önünüze çıkan ilk sokağı takip ederek merkezdeki köprü'nün yanına çıkabilirsiniz.

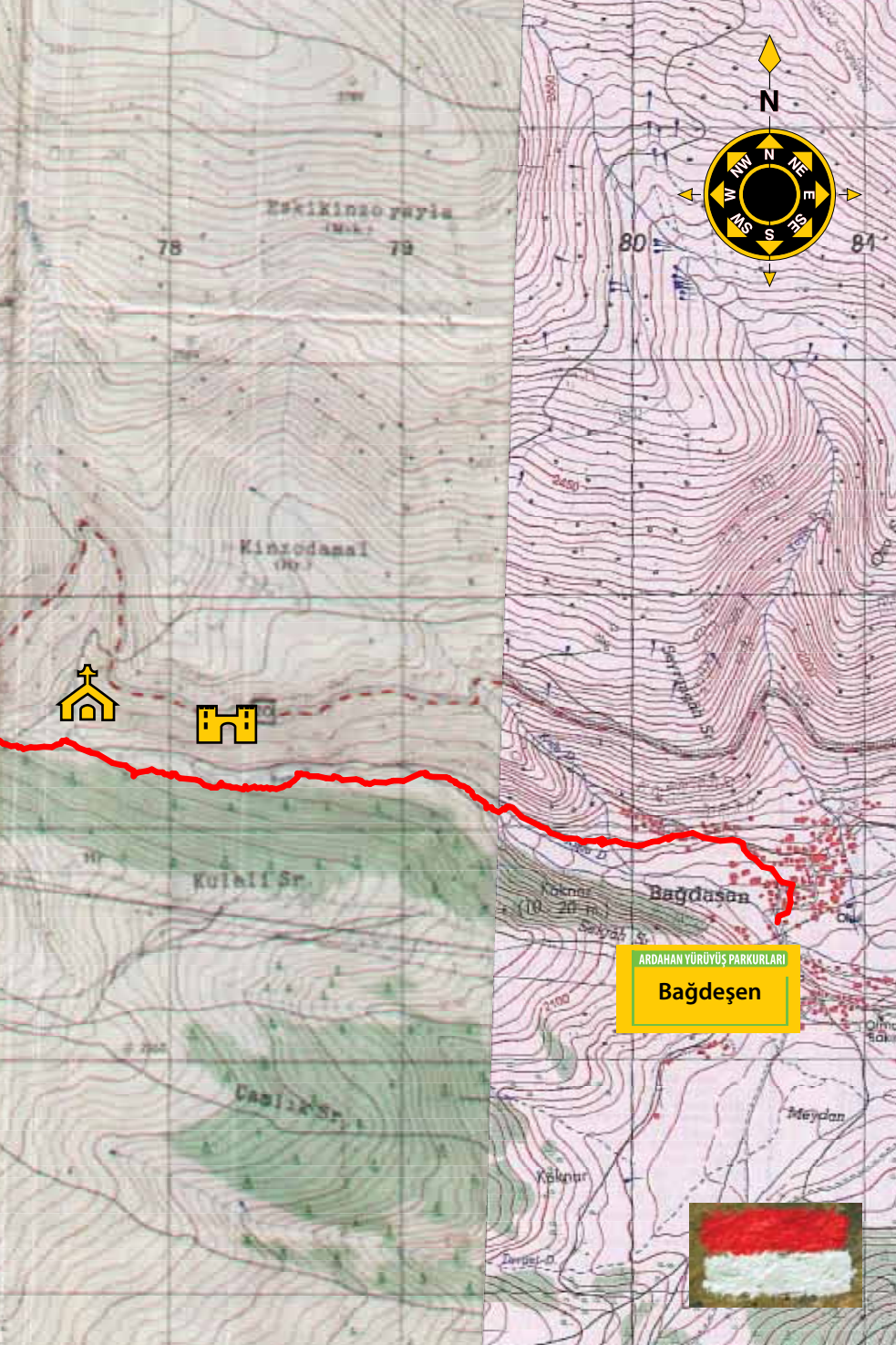

Hanak - Dilekdere

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Bülbül
Yaylası

Eskikino rivia
(M.K.)

78

79

Kinrodanai
(M.K.)

Kulali Sr

Bağdaşan

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Bağdaşan

Uzun kış aylarında yoğun kar yağışı altında kalan Yalnızçam Dağları, kuytuluklarında çok sayıda buzul gölüne ev sahipliği yapıyor. Önerdiğimiz rota, birkaç isimsiz gölle birlikte bölgenin incisi Karagöl'ü ziyaret eden keyifli bir yolculuk.

Bülbülan Yaylası'nın Ardanuç çıkışı, yürüyüşümüze start verdiğimiz ilk nokta. Karayolunun solunda yer alan vericilere ulaşınca rotanın ilk etabını tamamlamış olacağız. Yalnızçam dorukları nispeten geniş düzlüklerden oluşuyor. Tepeler yayla yollarıyla bezemiş durumda. Biz de vericilere uzanan toprak yolu takip ediyoruz. Baz istasyonunu geçtikten sonraki hedefimiz sağ çaprazda kalan Yoşataşı Tepesi. Zirveye doğru yürüdüğünüzde birdenbire soluk kesen bir manzara ile karşılaşacaksınız; karşıda Karçal ve Kaçkar dağları, altınızda irili ufaklı masmavi göller ve Ardanuç ilçesinin yer aldığı derin bir vadi.

Birazdan Tavget Yaylası'na ulaşımında kullanılan tarihi katır yoluna erişeceksiniz. Altınızda birbirinden güzel dört göl görüş alanınıza girecek. Yaklaşık 45 dakika sonra yanına ulaşacağınız Karagöl ise, daha ileriden size mavi mavi göz kırpacak. Beyaz orman gülleriyle bezeli katır yolundan batıya doğru inişe geçeceksiniz. Kış aylarında bu parkurun buz tutacağını ve sadece profesyonellerin geçebileceğini hatırlatalım. Orman güllerinin bittiği noktada göç yolundan ayrılarak, Karagöl'e giden sağdaki patikaya giriyorsunuz. Çok az bir kısmı sazlarla kaplanmış göl, güzel bir kamp alanı aynı zamanda. Vereceğiniz uzun molada, göl ve çevresinin tadını çıkarabilirsiniz. Güzergahın bundan sonraki bölümü küçük iniş çıkışlar ve dere geçişleriyle Geçitli Yaylası'na varıyor. Göle ulaştığınız noktaya göre kuzey yönünde kalan yayla evleri, daha yüksek rakımda yer aldığından son etap boyunca görüş alanınızda olacak.

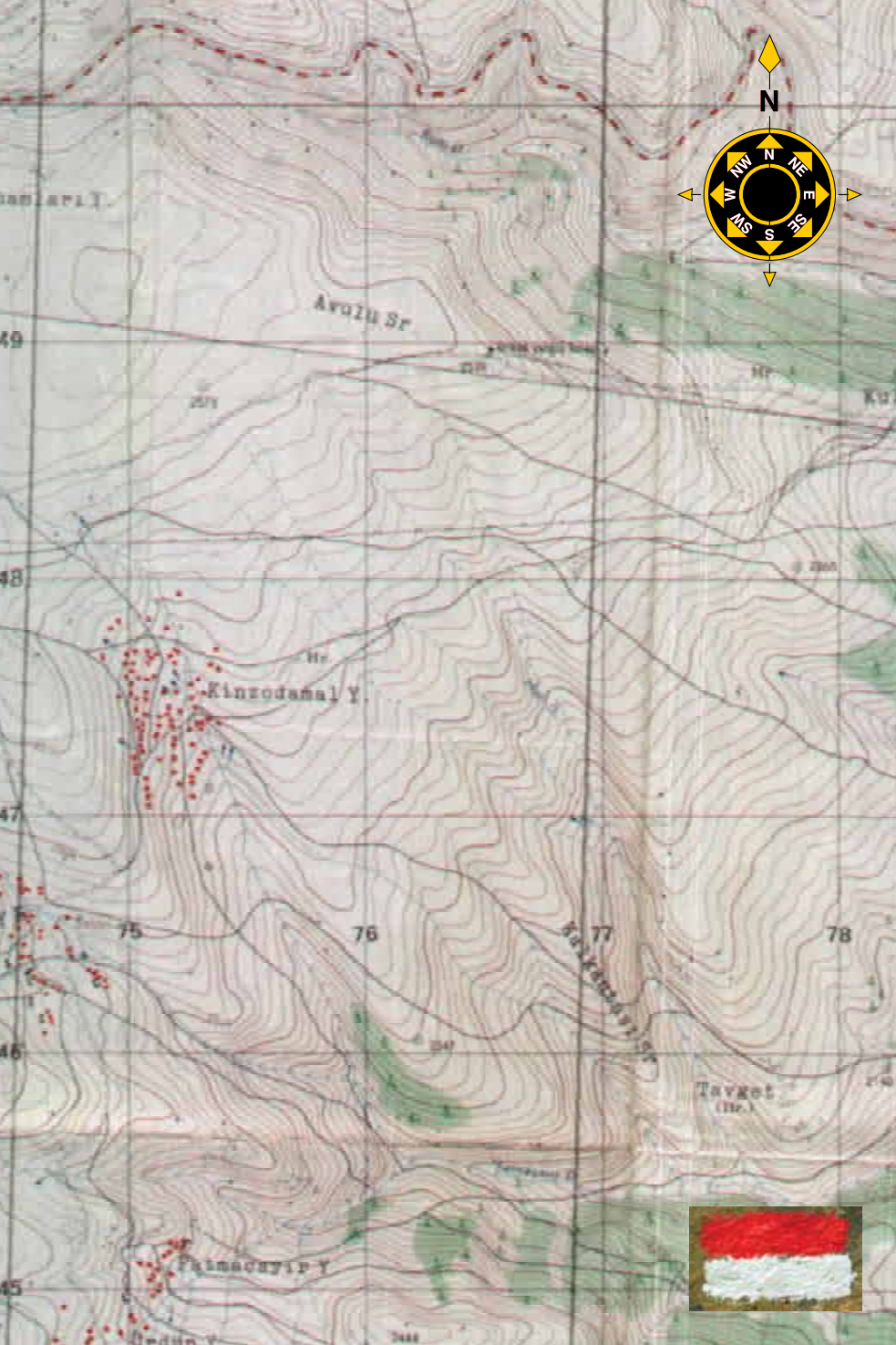
ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Bülbülân
Yaylası

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Geçitli
Yaylası

anları I

49

48

47

46

45

Avulu Sr

Kinrodamal Y

Tavgot
(tr.)

75

76

77

78

Kinodamal Y

dedun Y

2448

Parkur 9

Taşlıdere-Ölçek
(9 km)

Zorluk Derecesi: Kolay

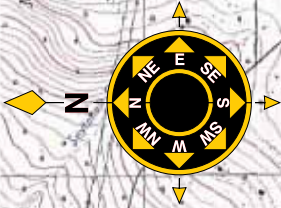
Azami Yükseklik : 1921 m

Asgari Yükseklik : 1760 m

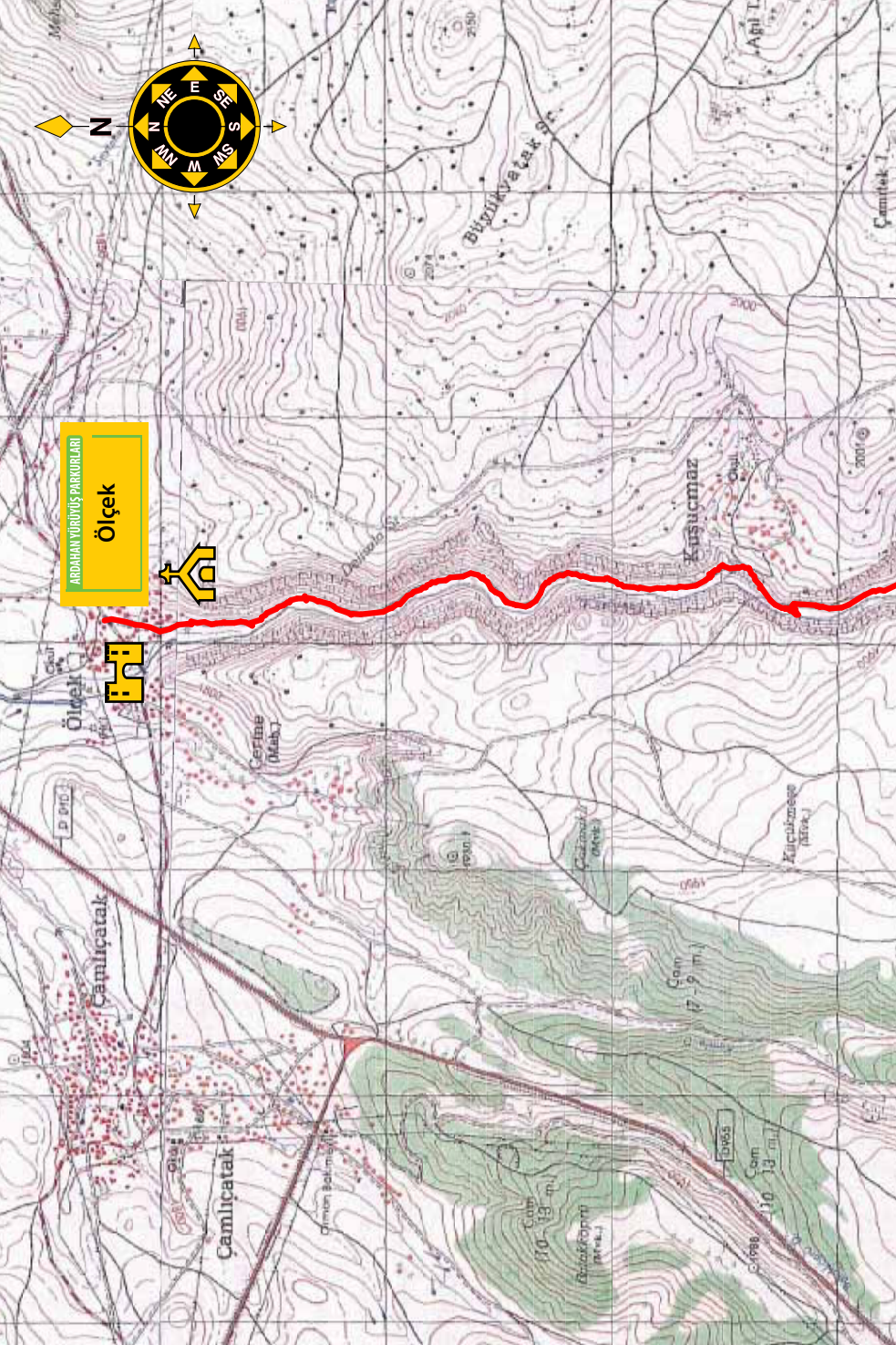
Susuz-Kars yolu üzerindeki Taşlıdere Köyü'nden başlayan rota vadi yatağını takip ediyor. Önce köprüden geçerek Taşlıdere'nin çıkışına ulaşıyoruz. Ardından derenin sağ tarafından akış yönüne doğru yürüyüşe devam ediyor. Bir süre sonra iki tarafı kayalık bir boğaza giriyoruz. Bu noktada birkaç kaya oyuğu dikkatinizi çekecektir. Vadi içinde ilerledikçe, soldaki tepelerde çıplak alanlar yerini orman dokusuna bırakıyor. Yeniden dar bir boğaza giriyoruz. Soldan gelen başka bir dere yatağıyla buluşma noktasında vadi genişlerken, patikamız traktör yoluna dönüşerek yükselmeye başlıyor. Dört yol kavşak noktasına geldiğimizde sola ayrılan patikayı takip ediyoruz. Yukarı devam eden yol Kuşuçmaz (Güzelyurt) Köyü'ne çıkıyor. Nispeten düz bir hatta dere boyunca yürüyüşümüze devam ediyoruz. 1850 metrelerden 1800'lere inen rotanın sonunda vadi daralmaya başladığında, Ölçek Köyü'nün ilk evlerini göreceksiniz. Köy merkezine doğru ilerlerken sağ tarafta bir kilise kalıntısı, soldaki tepede ise kale harabeleri yer alıyor. Kalenin hemen altındaki kayalık alanda bulunan mağaralar, köyün eski bir yerleşim olduğuna dair önemli bir ipucu veriyor bize. Etkinlik sonrası önceden ayarladığınız bir araçla, 18 kilometre mesafedeki Ardahan'a dönebilirsiniz.

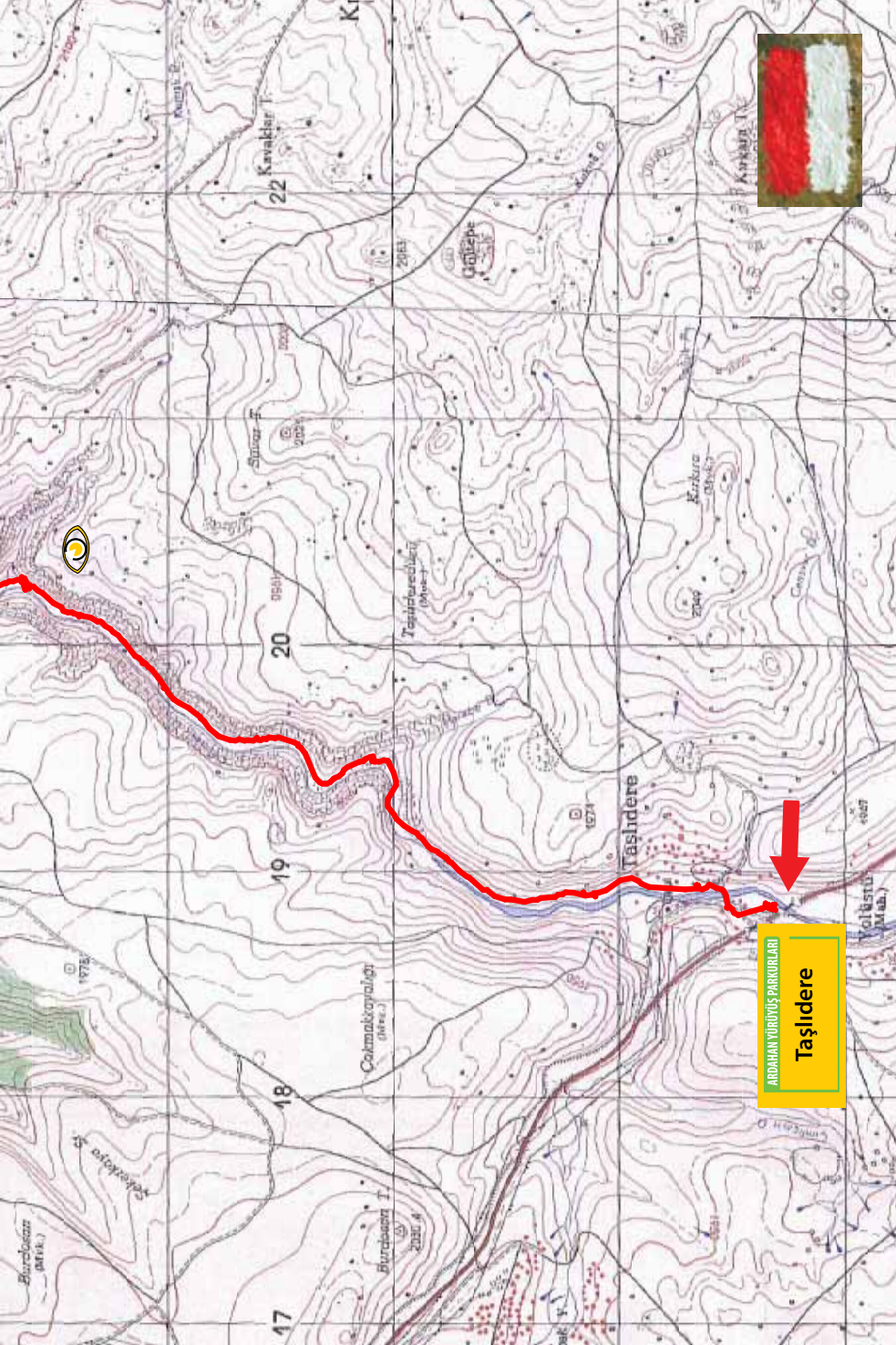

Ardahan - Çatalköprü

ARDAHAN YÜRÜŞ PARKURLARI
Ölçek

ARDAHAN YÜRÜTÜŞ PARKURLARI
Taşlıdere

Parkur 10

Kuzukaya-Şeytan Kalesi-
Yıldırımtepe (9 km)

Zorluk Derecesi: Kolay
Azami Yükseklik : 1890 m
Asgari Yükseklik : 1760 m

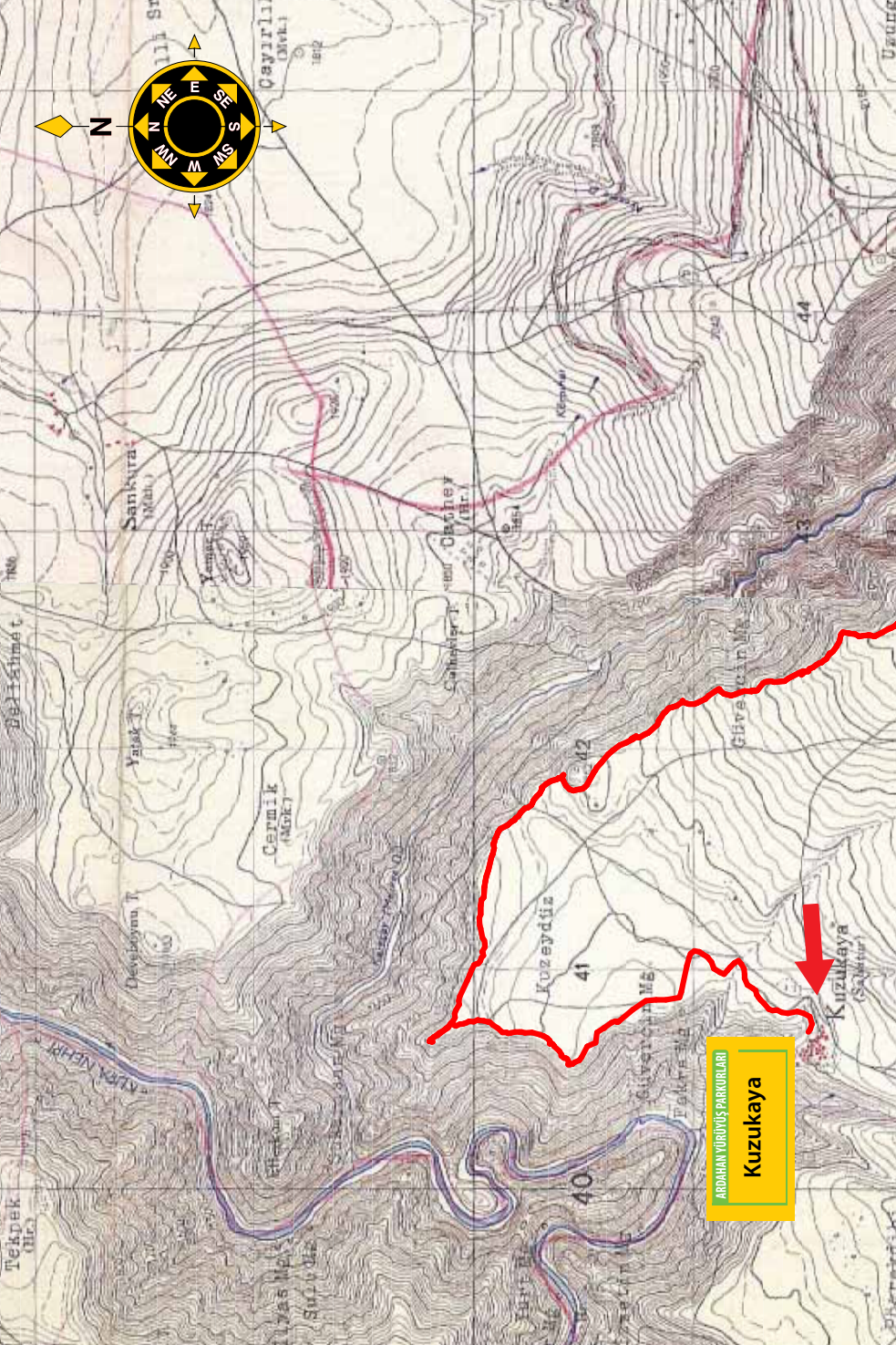
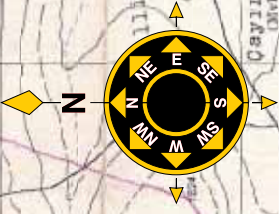
Binlerce yıldır insanlığa bereket saçan Kura Nehri Vadisi, eski çağlardan beri birçok uygarlığa yaşam alanı olmuş. Kaleler, kuleler ve mağara yerleşimlerinin yer aldığı vadi, ticaret yolu olarak kullanılmış çok uzun süre. Bu tarihsel sürecin en iyi kanıtlarından birisi de Şeytan Kalesi.

Doğa ve tarihin kucaklaştığı bu parkur, Kura Vadisi'ni sürekli tepeden izleyen harika bir rota. Ardahan-Çıldır yolu üzerinden ulaşılan Kuzukaya, tipik bir Doğu Anadolu yerleşimi. Köyün içinden başlayan yürüyüş solunuzda yer alan vadi ve nehir yatağı manzarası eşliğinde devam ediyor. Nehir yatağında Fakra ve Güvercin mağaraları yer alıyor. Güzergahın sağ tarafında ise buğday başaklarının renklendirdiği tarlalar göz alabildiğine uzanıyor. Kıvrımlar yaparak ilerleyen Kura Nehri'nin, Çıldır Gölü'nden gelen Karaçay ile bulunduğu noktada sarp ve vahşi bir coğrafya hakim. Burada güzergahımız sağa yönelerek kuzeyden doğuya doğru dönüyor. Artık Kura Vadisi'nden çıkarak Karaçay Vadisi'ni izlemeye başlıyoruz. Birazdan önünüze çıkacak olan tepeye doğru tırmanıp, doruk noktasında Çıldır Gölü ve Kısır Dağı manzarası eşliğinde kısa bir mola verebilirsiniz. Vadi yatağında heybetli görüntüsüyle Şeytan Kalesi fotoğraf meraklılarına poz veriyor. Molanın ardından, ortaçağ kalelerini anımsatan ve bulunduğu yer itibarıyla saygı uyandıran görkemli bir duruşa sahip kaleye doğru inişe geçebilirsiniz.

Girdiğiniz ovalarla kaplı patika yamaç boyunca devam edecek. Özellikle yağmurlu havalarda yolun kaygan olabileceğini göz önünde bulundurmanız gerekiyor. Patikanın kayalık bir bölgeye ulaştığı noktada kalenin görkemli manzarası ayaklarınızın altına serilecek. Kısa bir süre sonra Yıldırımtepe Köyü'nden kaleye ulaşan ana patikaya erişeceksiniz. Buradan sola dönerek kalenin bulunduğu alanı gezebilirsiniz. Yeniden patikaya geri dönüp solunuzda Karaçay Vadisi eşliğinde Yıldırımtepe'ye yürüyeceksiniz.

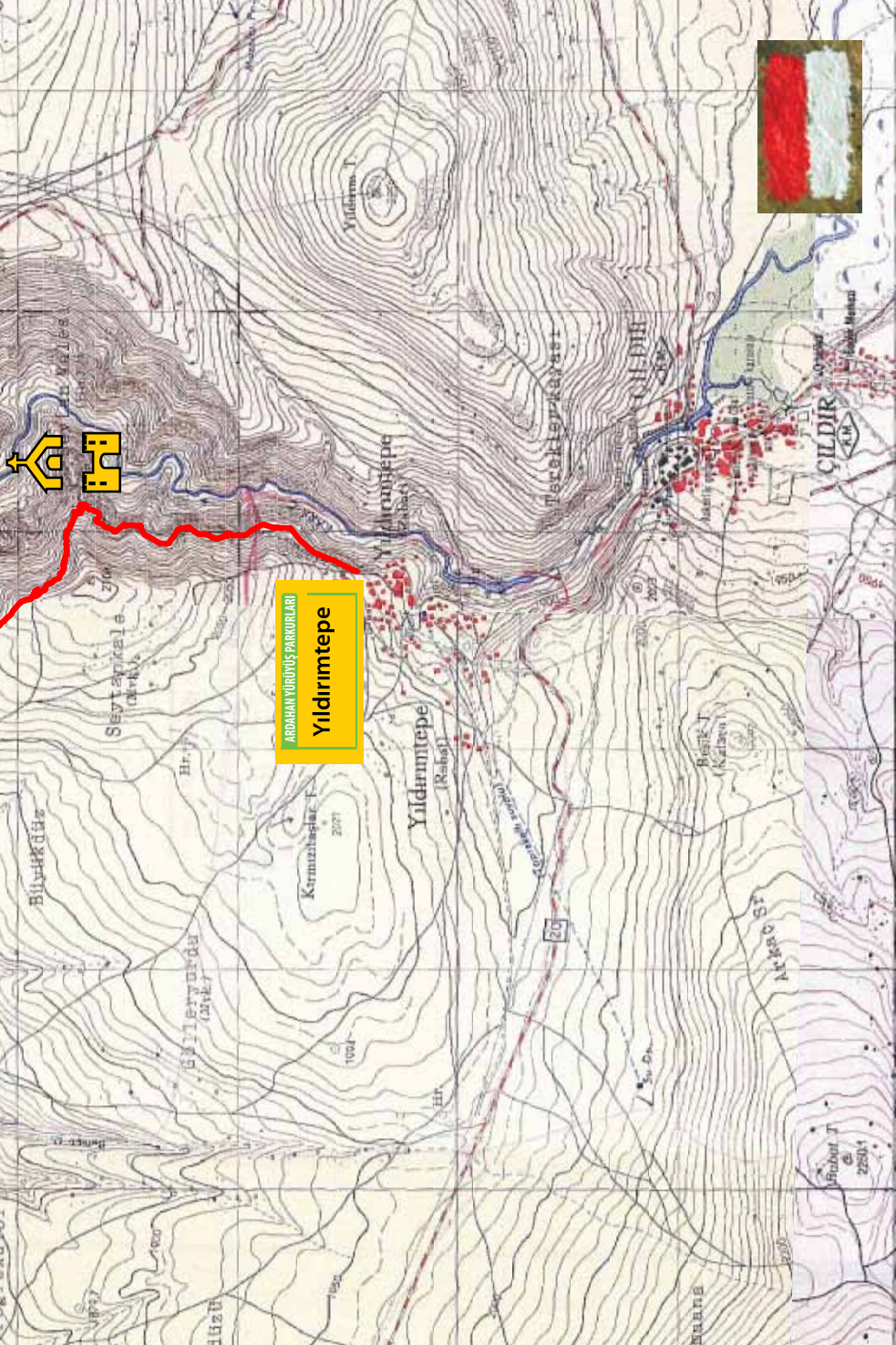

Çıldır-Şeytan Kalesi

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PAVİMLERİ

Kuzukaya

ARDAHAN YÜZÜMŞÜ PARMUKLARI
Yildirimtepe

Kısır Dağı Zirve-Çıldır Gölü

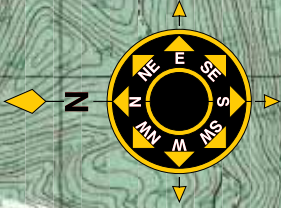

Ardahan'ın en yüksek tepelerinden Ilgar Dağı'na zirve çıkışını içeren rotamız, Seyitören Yaylası'ndan başlıyor. Yayla evlerinin hemen arkasından yükselmeye başlayan güzergah sırta doğru ilerliyor. İlk düzlüğe eriştiğimizde zirveye ulaşmak için sağdaki sırta yöneliyoruz. Bir parça dik olan çıkış sizi hayli terletecek. Ancak doruk noktasındaki muhteşem manzara yorgunluğunuzu unutturacak güzellikte. Eğer açık bir havada tırmanış yaptıysanız, Arsiyan ve Kısır Dağı zirveleriyle Gürcistan topraklarını içeren bir panorama ayaklarınızın altına serilecek.

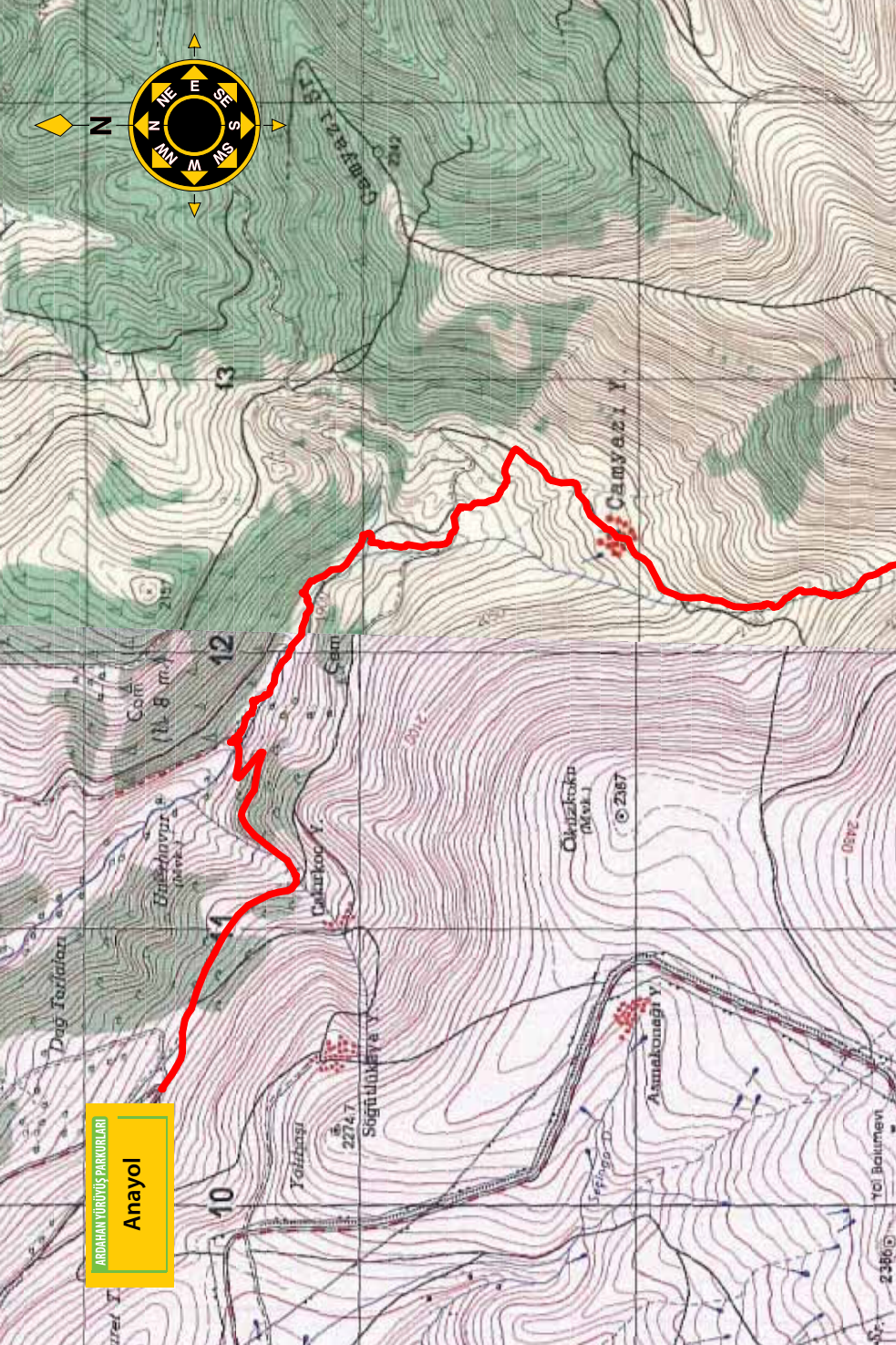
Kısa bir molanın ardından aşağıda göreceğiniz bir barakayı hedef alarak inişe geçin. Vericinin bulunduğu noktada belli belirsiz bir patika göreceksiniz. Rotanız artık çarşak (taşlarla örülmüş) bir bölgede ilerleyecek. Aşağıdaki vadiye doğru geniş 's'ler çizerek yürüyün. Vadi tabanına ulaştığınızda Çamyazı Yaylası'nın su deposu binasıyla karşılaşacaksınız. Şimdi dere yatağı solunuzda kalacak ve siz toprak bir yolu izleyeceksiniz. Birazdan Koker Tepe'nin gölgesindeki Çamyazı Yaylası'nın terk edilmiş yerleşimi önünüze çıkacak.

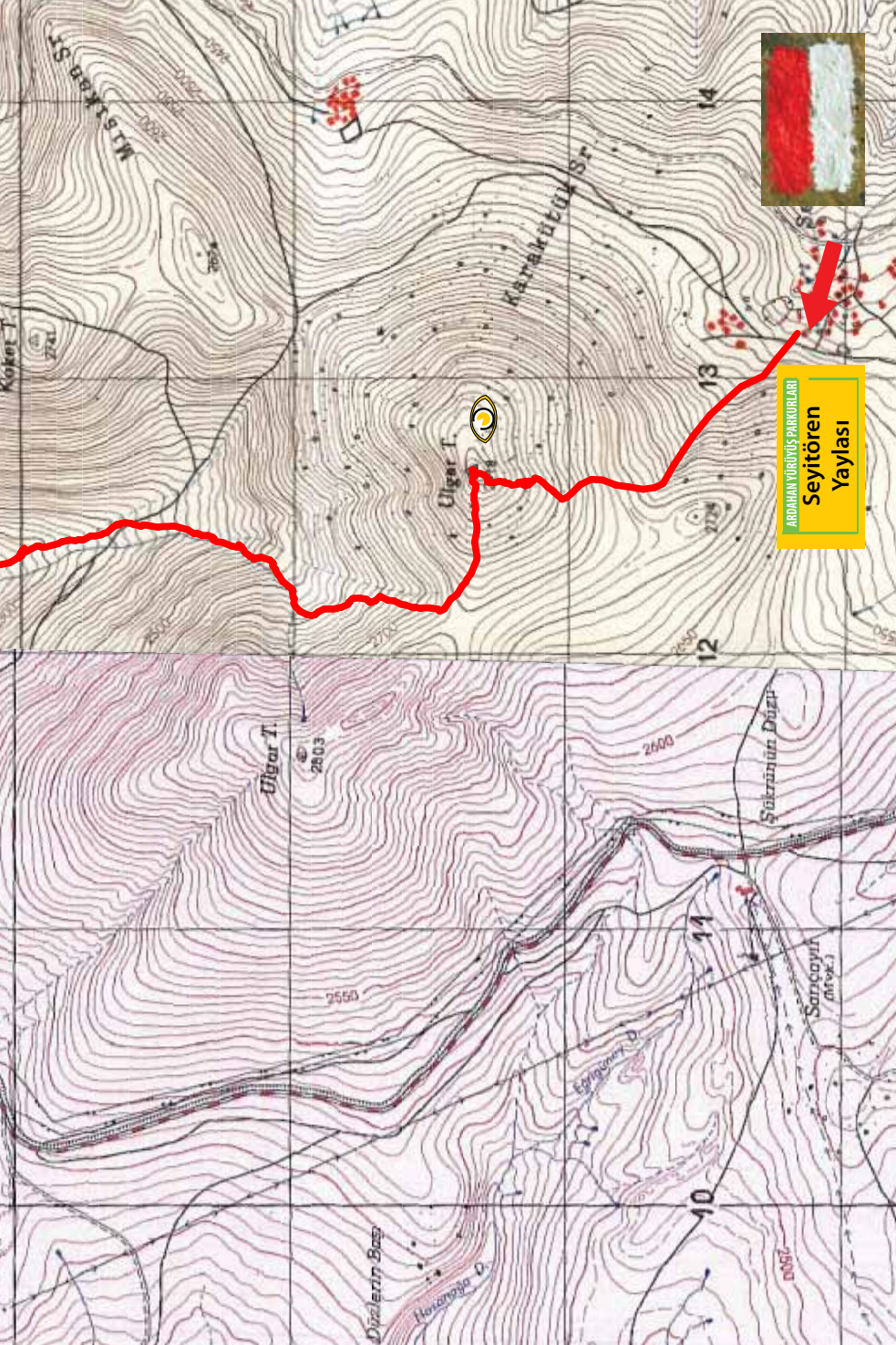
Vadinin derinleştiği ve ağaç dokusuyla yeşillendiği bir ortamda yürüyüşünüze devam edeceksiniz. Traktör yolunu izleyip birkaç kez dere geçişi yaparak bir köprüye erişeceksiniz. Bu noktadan sağa ayrılırsanız 2 kilometre sonra Çamyazı Köyü'ne, sola ayrılırsanız hoş bir orman yolundan Posof asfaltına ulaşabilirsiniz. Bu arada Ilgar Dağı'nın genellikle sis altında olduğunu, yürüyüş sırasında havanın aniden pusla kaplanabileceğini hatırlatalım.

ARDAHAN YÜRÜŞÜSÜ PARKURLARI
Anayol

ARDAHAN YÜRÜŞÜŞ PARÇUKLARI
**Seyitören
Yaylası**

Parkur 12

Kalecik-Uğurludağ-
Yalnızçam Kayak Tesisleri
(11 km)

Zorluk Derecesi: Zor

Azami Yükseklik : 2655 m

Asgari Yükseklik : 2010 m

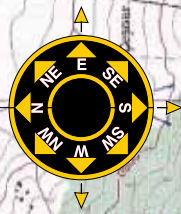
Ardahan denilince ilk akla gelen kaleler oluyor. İşte bu tarihi yapılardan Kalecik Kalesi'ne ev sahipliği yapan Kalecik Köyü, Kura Nehri'nin kenarında yer alıyor. Önerdiğimiz rota köyden başlayıp Ardahan'ın en yüksek dağlarından biri olan Uğurludağ'ın zirvesine tırmanarak Yalnızçam Kayak Tesisleri'ne ulaşıyor.

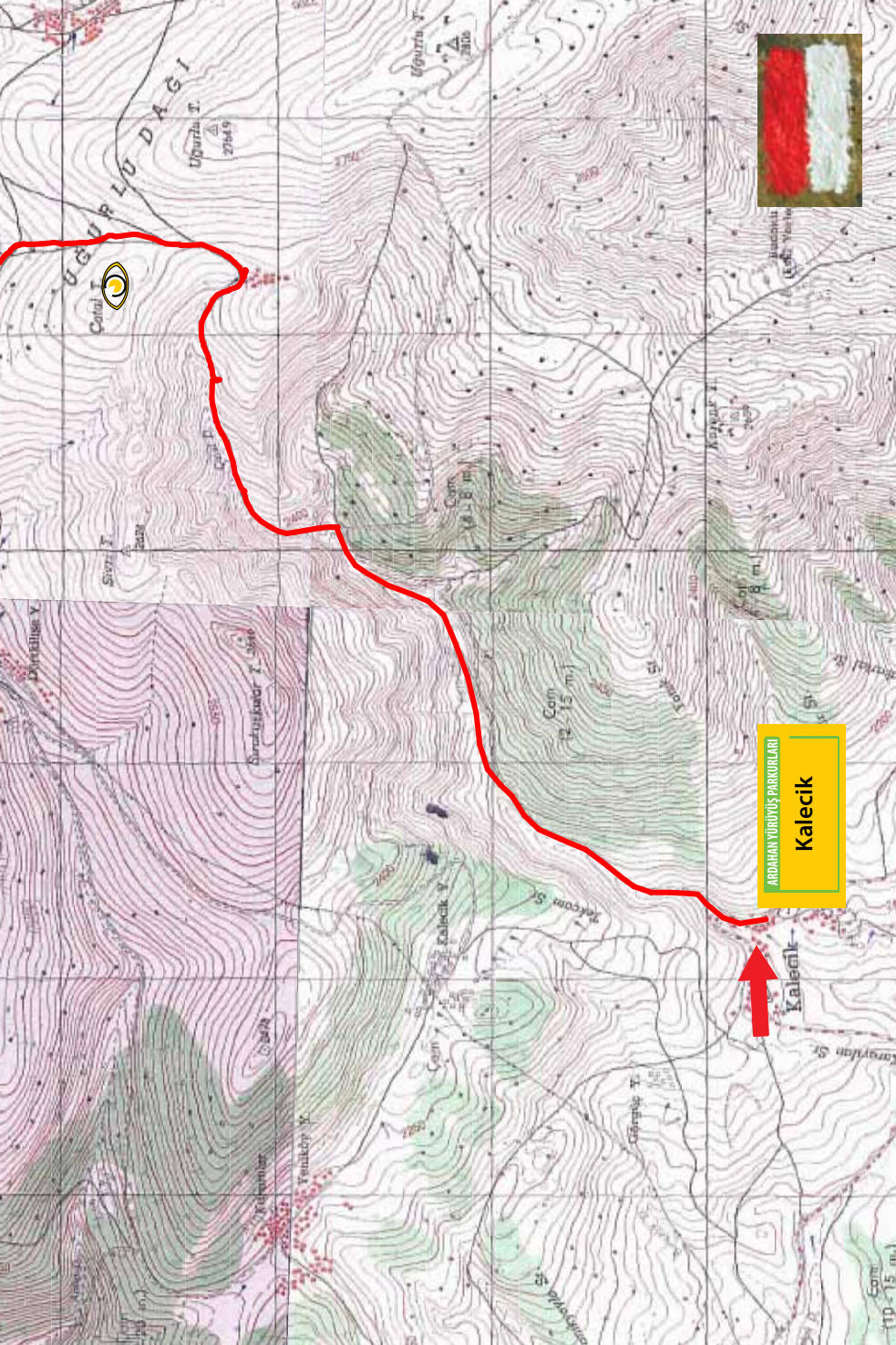
Köyün tam ortasından geçen Çataldere köprüsünün yanındaki tabela başlangıç noktamız olacak. Vadiye doğru uzanan yayla yolunu adımlamaya başlıyoruz. Yaklaşık bir kilometre sonra sola dönen yayla yoluna sapmayarak derenin akış yönünün tersine yukarı yürümeye devam ediyoruz. Bir süre sonra sağımızda yer alan orman dokusu yerini alpin çayırıklara bırakacak. Vadi boyunca uzanan traktör yolunun kılavuzluğunda yükselmeye devam ediyoruz. Geldiğimiz ilk kavşak noktasında düz ilerleyerek zirve altına ulaşıyoruz. Burada önünüze çıkacak olan ikinci kavşaktan bu kez sola yönelerek, yürüyüşün en yüksek noktasına erişeceksiniz. Çatal Tepe ile Uğurlu Tepe arasındaki düzlük alanda nefis bir manzara sizi bekliyor. Aşağıda Yalnızçam Yaylası'nı ve daha aşağılarda merkez ilçeye bağlı köyleri, karşı tarafta ise Yalnızçam sıradağlarını görebilirsiniz.

Hemen altınızda yer alan Yalnızçam Yaylası'na toprak yolu takip ederek ulaşabileceğiniz gibi, sağınızda bulunan kayalık ve kuru bir dere yatağından da yürüebilirsiniz. Yaylaya varınca soğuk sularıyla yürüyüşçülerin can simidi olan çeşmenin yanında kısa bir molağı hak ettiniz demektir. Tekrar yürümeye başladığınızda, önce yaklaşık 400 metre boyunca toprak yolu izleyin. Ardından işaretlerin yönlendirmesiyle sağdaki dere yatağına girerek alçalmaya başlayacaksınız. Ağaç dokusunun görüldüğü bir alanda vadi yatağından ayrılan güzergah, sola doğru bir yay çizerek sizi tekrar yayla yoluna kavuşturacak. İleride gördüğünüz kayak tesisi binası, yürüyüşün sona erdiğinin habercisi.

ARDAHAN YÜRÜVÜŞ PARKURLARI
Yalnızçam
Kayak Tesileri

UGUR LU DAGI

ARDAHAN ÜRÜNÜSÜ PARÇOLARI

Kalecik

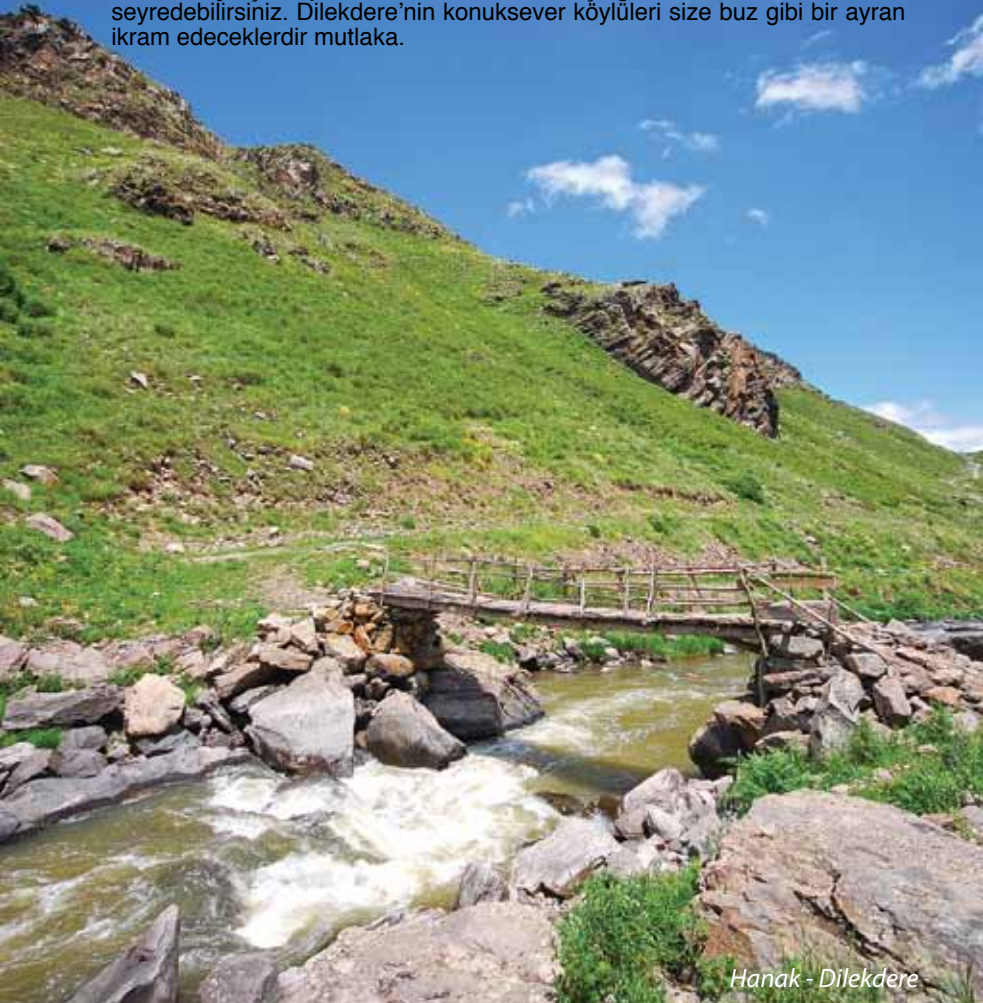

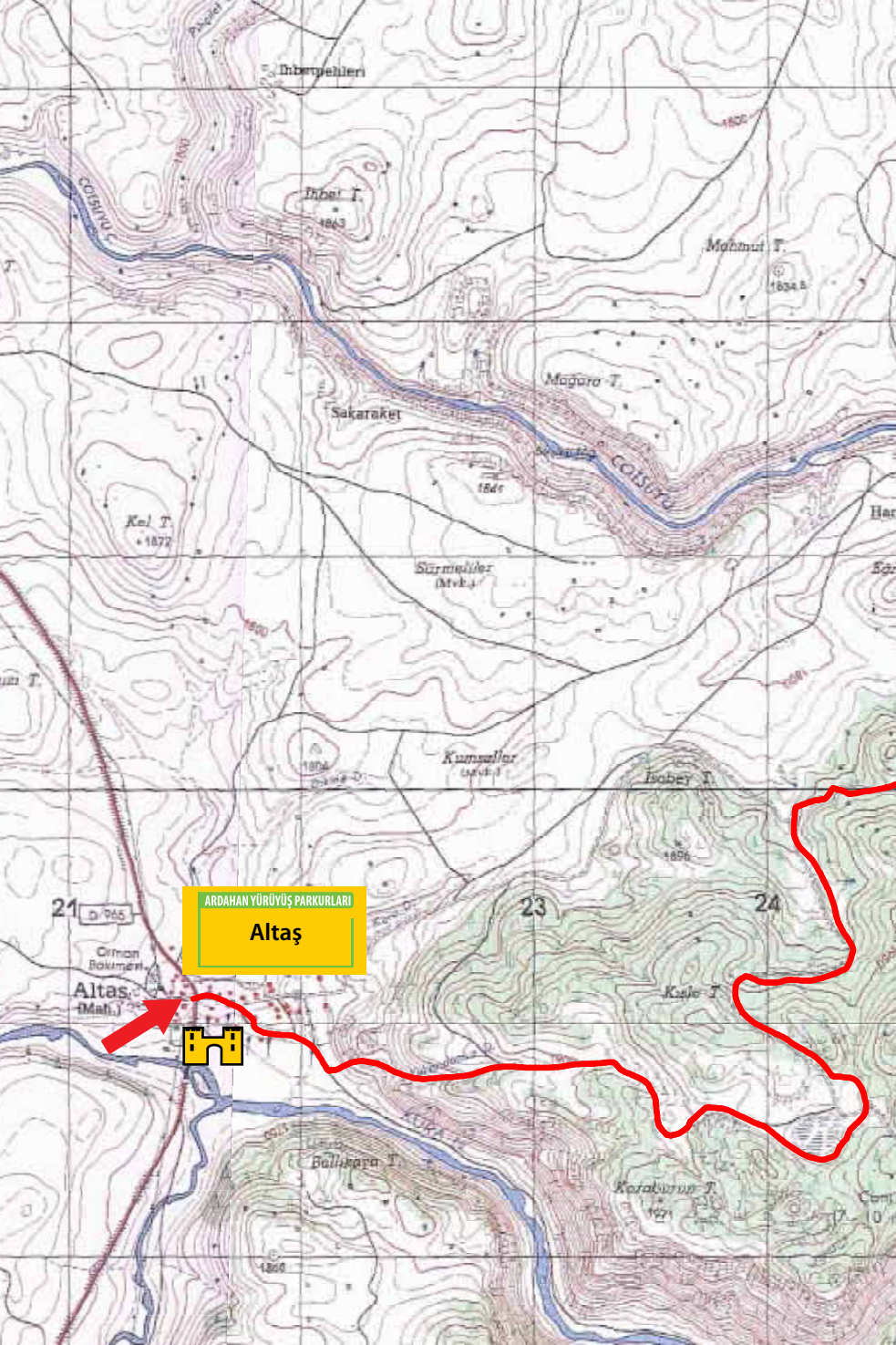
Kura Nehri'nin dar bir vadiye girdiği bir noktada bulunan Altaş Köyü, yerleşimle aynı ismi taşıyan ve bazı kaynaklarda Ur adıyla anılan bir kaleye de ev sahipliği yapıyor. Köyün çıkışında başlayan yürüyüş kısa bir tırmanışla kaleye ulaştırıyor konuklarını. Buradan Kura Nehri Vadisi'nin güzel fotoğraflarını çekebilirsiniz. Yeniden işaretli patikaya dönerek yükselmeye devam edin. Ormanlık alana geldiğinizde traktör yoluna katılacaksınız. Önünüze çıkan geniş çayırılık alanı geçerek yeniden ormanla buluşacaksınız. İkinci açıklık alanı geçince rampanın sonuna geldiniz demektir. Hemen solunuzda bir ağıl, aşağıda ise yaz aylarında kuruyan bir göl göreceksiniz. Karaburun Tepe ile Kışla Tepe arasındaki bu alandan göl kenarına doğru yürüyün. Kuşların uğrak mekanı olan göl kenarında mola verebilirsiniz. Gölü geçtikten sonra ormanlık alana değil sol tarafınızda kalan çitlerden içeri girin. Yerdeki taşta ve ilerideki ağaçlarda yer alan işaretler size rehberlik edecektir. Yeniden çitlerle karşılaştığınızda önünüze çıkacak orman yoluna girin. Geniş virajlar yaparak inen yol, sık ağaçlık bir alandan geçerek Altaş Köyü'nden gelen başka bir orman yoluyla buluşturacak sizi.

Bu noktadan sağa dönerek yükselmeye başlayın. Çitlerle karşılaştığınız düzlük alanda, kırmızı-beyaz işaretler sizi sola doğru yönlendirecek. Şimdi ağaçlar arasındaki açıklık bölgede hafifçe alçalmaya başlayacaksınız.

İleride patika sağdan gelen başka bir izlekle birleşince sağa doğru kıvrılacak. Karşınızda İsabeyyurdu Tepesi ile Harmanlık Tepe, solunuzda ise tarlalarla setler yapılmış bir vadi yatağı göreceksiniz. Yukarıya doğru yürüyün. Yaz mevsiminde, Dilekdere Köyü'nün yaylası olan bu mevkide çobanlara ve çadırlara rastlamak mümkün. Ulaştığınız tepelik alandan, vadinin karşısında yer alan Dilekdere yerleşimini görebilirsiniz.

Evlerin bu kadar yakın görüldüğüne sakın aldanmayın. Daha epey yolunuz var. Önce İtkayan Tepesi yanından dik bir iniş yapmak zorundasınız. Çotsuyu Nehri'nin yatağına indiğinizde tahta köprüden karşıya geçip bu kez oldukça taşlı bir yoldan köye doğru rampa yukarı yürüyeceksiniz. Yükseldikçe Çotsuyu'nun Kura Nehri ile buluştuğu harika vadi manzarasını seyredebilirsiniz. Dilekdere'nin konuksever köylüleri size buz gibi bir ayran ikram edeceklerdir mutlaka.

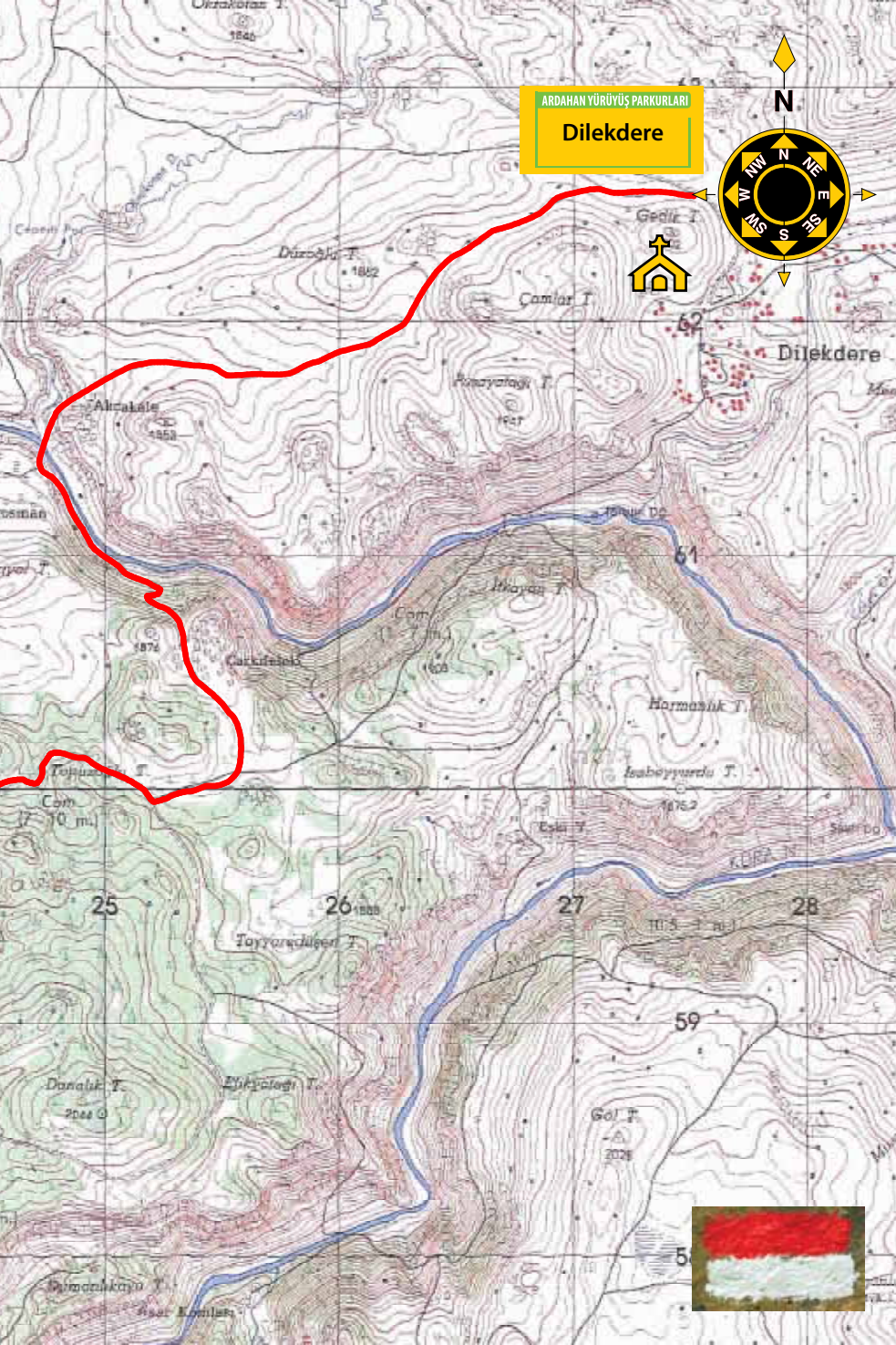
ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Altaş

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Dilekdere

Parkur 14

Budaklı-Kalecik Kalesi-
Yeniköy (13 km)

Zorluk Derecesi: Kolay

Azami Yükseklik : 2010 m

Asgari Yükseklik : 1932 m

Eski bir kilisenin yer aldığı Budaklı Köyü, Kura Nehri Vadisi'nde bulunan bir başka yerleşim. Parkurumuz Türkmençayırı ile Emirçayırı arasındaki mevkiden başlayarak Kura'ya doğru ilerliyor. Nehri geçtikten sonra sol kıyıdan akış yönüne doğru yürümeye devam ediyoruz. Bir süre sonra daralan vadi yatağı nedeniyle, uzun kamışların bulunduğu alanda zor bir yürüyüş sizi bekliyor. Hayli zorlayacak bu bölümün ardından solunuzda beliren orman yolunu izlemeye başlayacaksınız.

Sol tarafınızda sarıçam ormanlarının serinliğini hissederken karşınızda kayalık bir tepe belirecek. Dikkatli baktığınızda yukarıda tüm heybetiyle yükselen Kalecik Kalesi'nin sur duvarlarını ve kalenin hemen altındaki küçük mağaraları görebilirsiniz.

Kaleyi ve Kalecik Köyü'nden gelen Çatal Dere'nin Kura Nehri ile birleştiği noktayı geçeceksiniz. Biraz ileride vadi genişlerken Göllet mahallesinin ilk evleri belirecek. Sık sık akarsuda balık tutanlara rastlayacağınız rota boyunca orman içi toprak yoldan yürüyerek Yeniköy'e ulaşacaksınız.

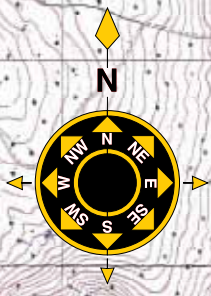
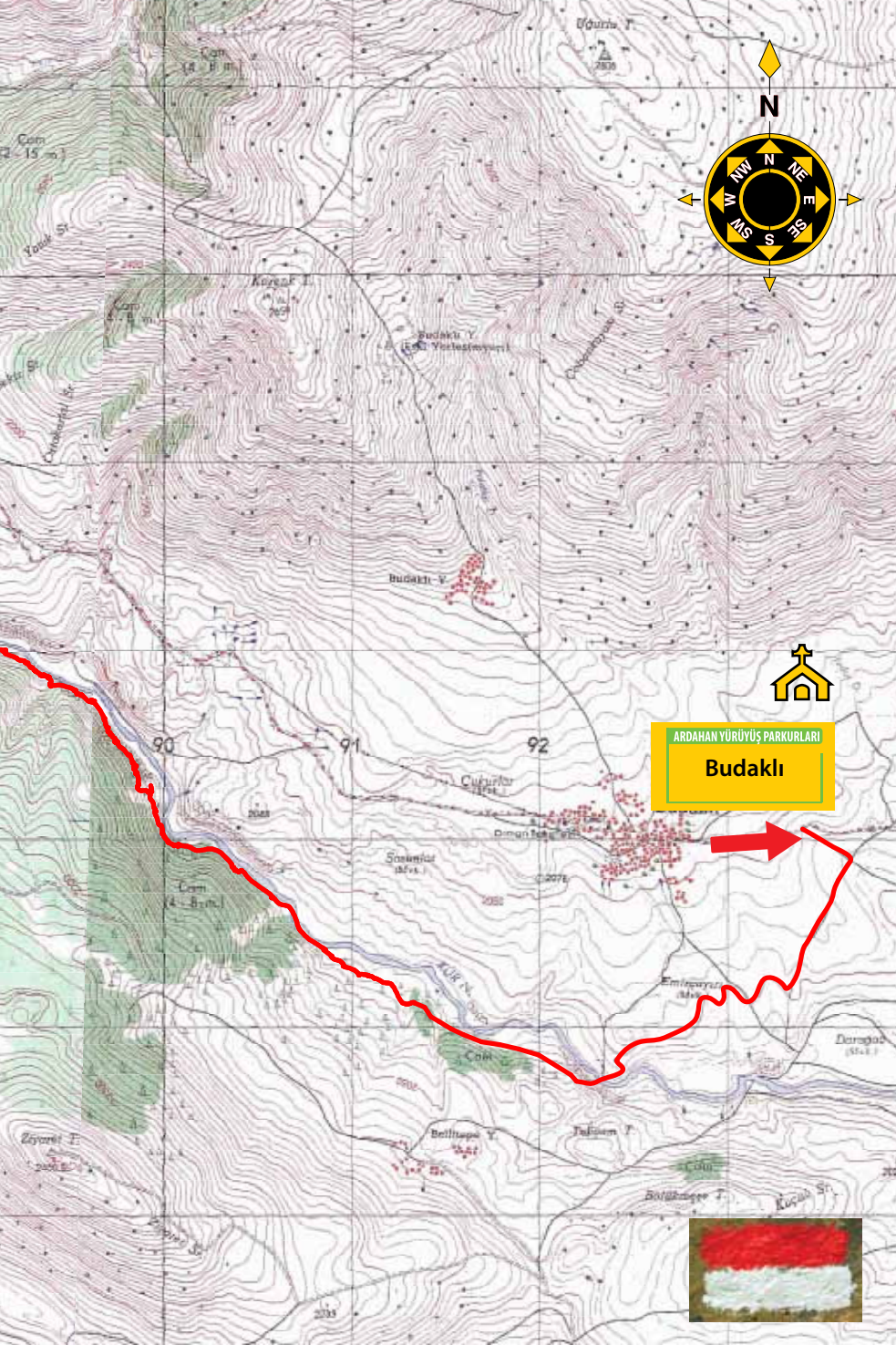

Göle - Kalecikalesi

ARDAHAN YÜRÜVÜŞ PARKURLARI

Yeniköy

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI
Budaklı

Parkur 15

Yeniköy-Yalnızçam Yolu
(14 km)

Zorluk Derecesi: Kolay

Azami Yükseklik : 1932 m

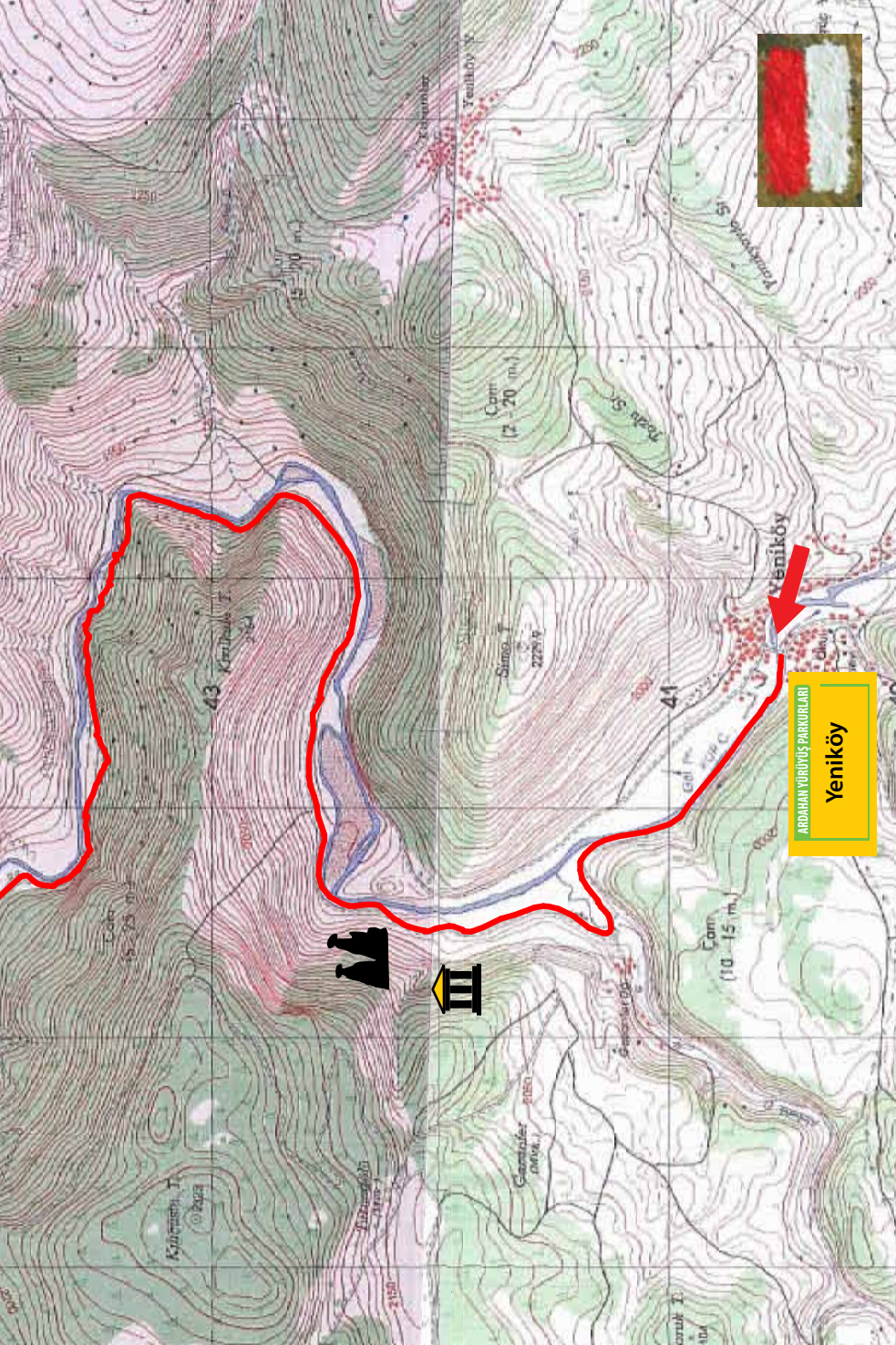
Asgari Yükseklik : 1865 m

Göle ilçesine bağlı Yeniköy, sarıçam ağaçlarının egemen olduğu gür orman dokusuyla çevrili bir coğrafyada yer alıyor. Yerleşimin içinden geçen Kura Nehri, il geneline olduğu gibi Yeniköy'e de hayat veriyor yüzyıllardan beri. Rotamız Kura Vadisi boyunca uzanan harika bir orman yolunu izliyor.

Bu parkur boyunca karşımıza çıkan hiçbir kavşak noktasından sapmayarak ırmağın akış yönünde ilerleyeceksiniz. Vadinin daralmaya başladığı noktada solunuzda bir kule ve peri bacası oluşumları dikkatinizi çekecek. Biraz ileride sağda tarlalık bir alan ve eski bir yayla yerleşimi göreceksiniz. Beşik Kayası'nı geçtikten sonra yeni bir kavşak noktasıyla karşılaşacaksınız. Sola dönen toprak yol, parkurlardan biri olan Bağdeşen Köyü rotasını oluşturuyor.

Biraz sonra eski bir kilise kalıntısı ve kaya yerleşimlerinin yer aldığı Konsula Taşı mevkiine ulaşacaksınız. Rotamız vadi bitimindeki tabelanın önünde sona erecek. Sağdaki levha Kura Nehri'nin karşısından devam eden Yalnızçam rotasını işaret etmektedir. Ardahan ana yoluna ulaşmak için ekstra 2 kilometre daha yürümek durumundasınız.

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI
Yenişarbağ

YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Parkur 16

Kaleönü Yaylası-Göller-
Arsiyan Yaylası (14 km)

Zorluk Derecesi: Zor

Azami Yükseklik : 2596 m

Asgari Yükseklik : 2090 m

Birçok gölden geçen, müthiş güzel manzaralı fakat vadilerden yükselen sis veya zirveleri örten bulutlar nedeniyle kimi zaman zorluklar içeren bir rotaya ne dersiniz? Güzergah Kaleönü Yaylası'ndan başlıyor. Yaklaşık 4 kilometrelik toprak yolun sonunda Haylak Dere geçişi yapıyoruz. İleride Arsiyan eteklerinde üç tepe (Dikilitaş, Kartepe ve Beşiktepe) arasında iki vadi göreceksiniz. Siz soldaki vadiyi hedefleyerek, vadinin sağ yamacına yönelin. Burada karşılaşacağınız orman çiti sağınızda kalacak şekilde patikada yükselmeye başlayın. Altınızdaki vadiye Kırmızı Dere'nin yatağı yer alıyor.

2600 metrelik aşta geldiğinizde arkanızdaki manzara nefes kesecek. Birazdan Artvin sınırına geçeceksiniz. Ulaştığınız düzlükte rotanın ilk gölüyle buluşacaksınız. Daha sonra minik tepeler arasına yayılan irili ufaklı gölleri ve bu topluluğun en büyük üyeleri olan Boğa göllerini görebilirsiniz.

Artık alçalmaya başlıyoruz. Sağ çaprazda iki sazlık göl çıkacak karşınıza. Arsiyan Yaylası'na da su sağlayan pınardan sularınızı tazeleyebilirsiniz. Dağlar arasına sıkışmış Ortakaya Tepesi'nin gölgesinde yer alan Boğa, Davar ve Sedeva göllerinin duru güzelliğine hayran olmamak elde değil. Burası aynı zamanda mola yeriniz olacak. Yeniden yola koyulduğunuzda

nce Posta (Karakol) ve Deve gllerine, ardından Arsiyan Yaylası manzaralı Muoul Gölü'ne ulaşacaksınız. Ahşap evleriyle Artvin'in en güzel yaylalarından biri olan Arsiyan son durağınız.

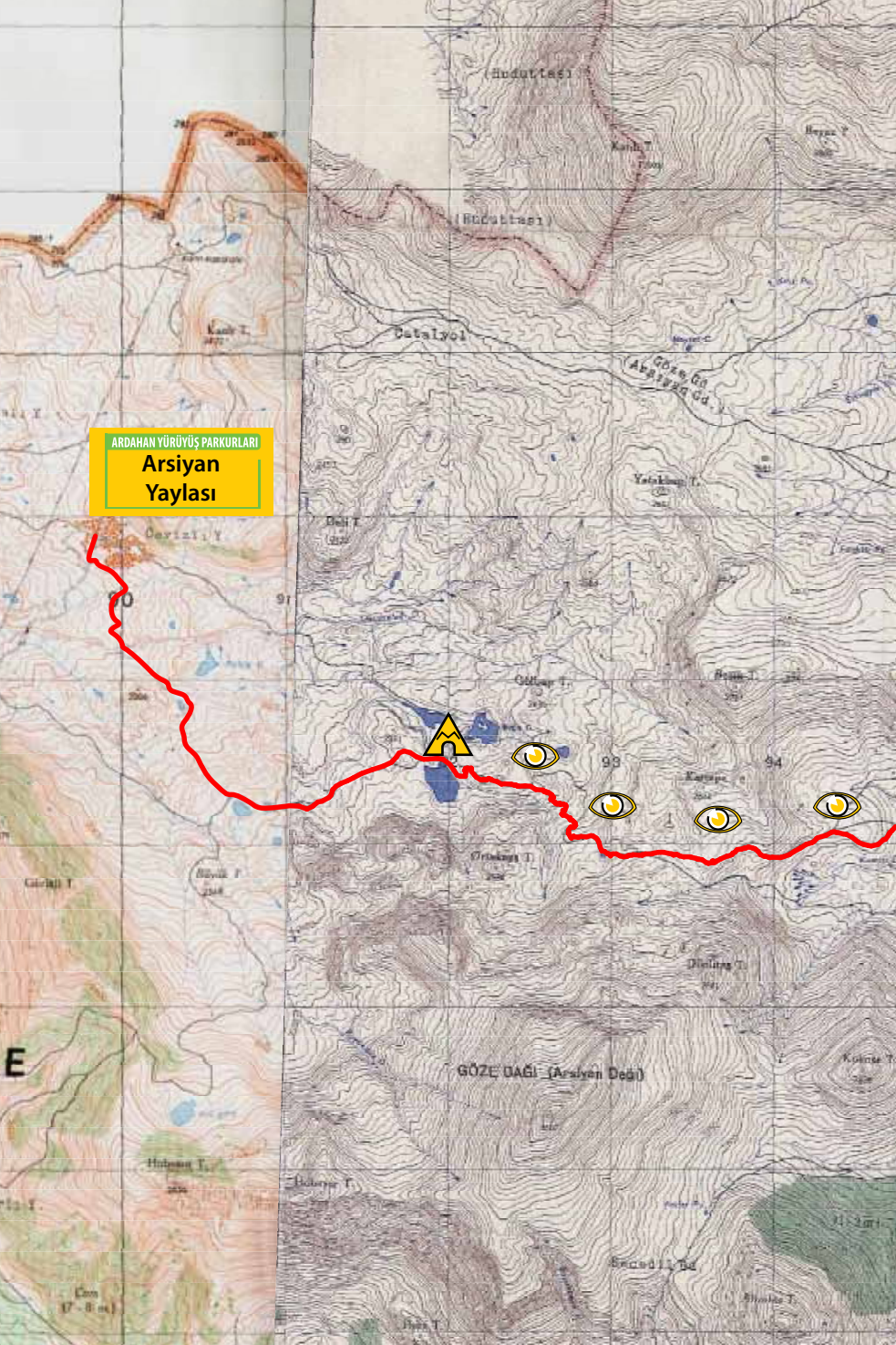
Zamanı olanlar aktivitelerine ekstra iki gün ekleyerek Arsiyan Dağı zirve tırmanışı ve Kız Gölü rotalarını yapabilirler.

Arsiyan - Boğa Gölü

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Arsiyen
Yaylası

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

**Kaleönü
Yaylası**

Parkur 17

Yeniköy-Bağdeşen (16 km)

Zorluk Derecesi: Kolay

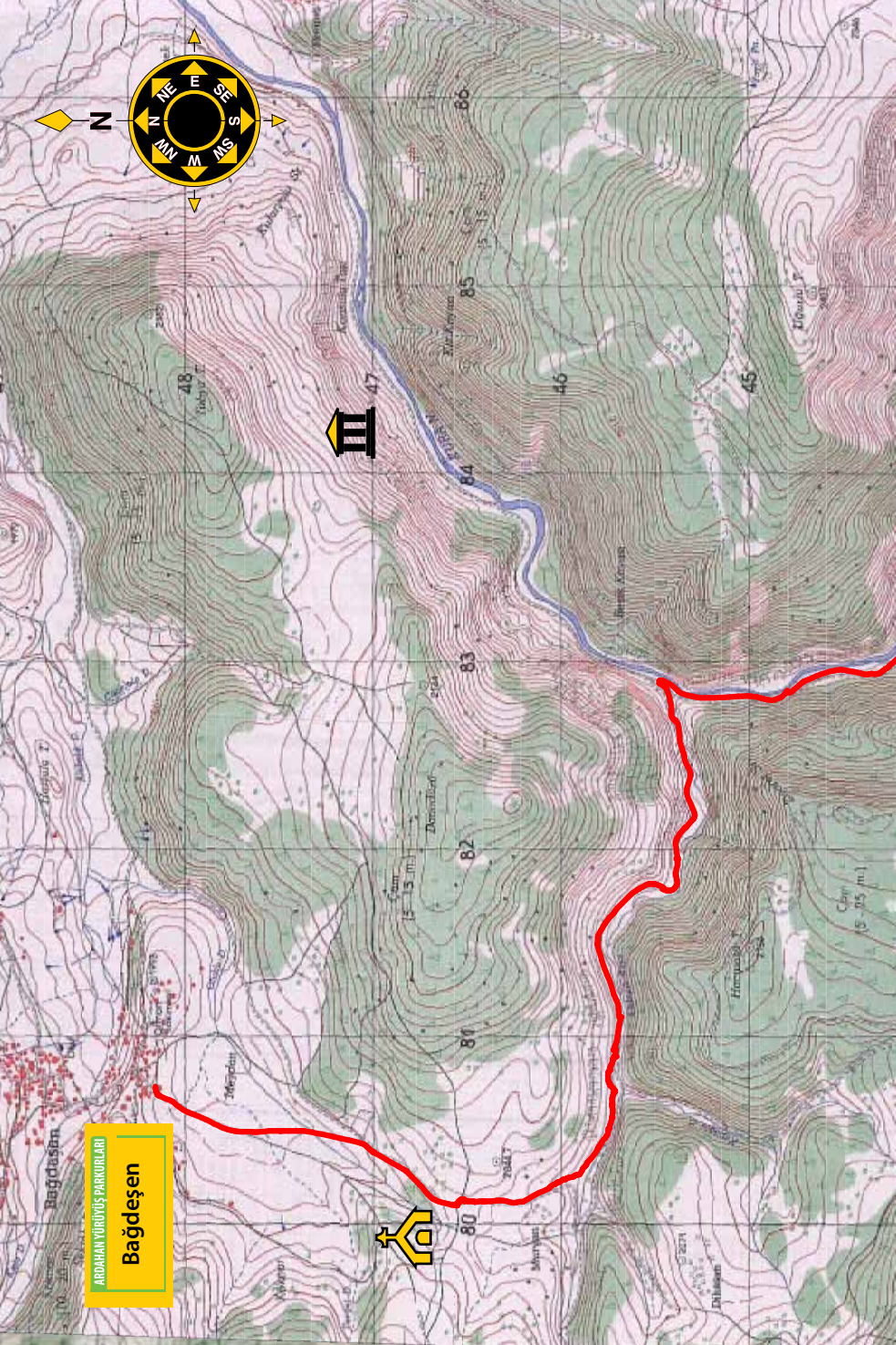
Azami Yükseklik : 2030 m

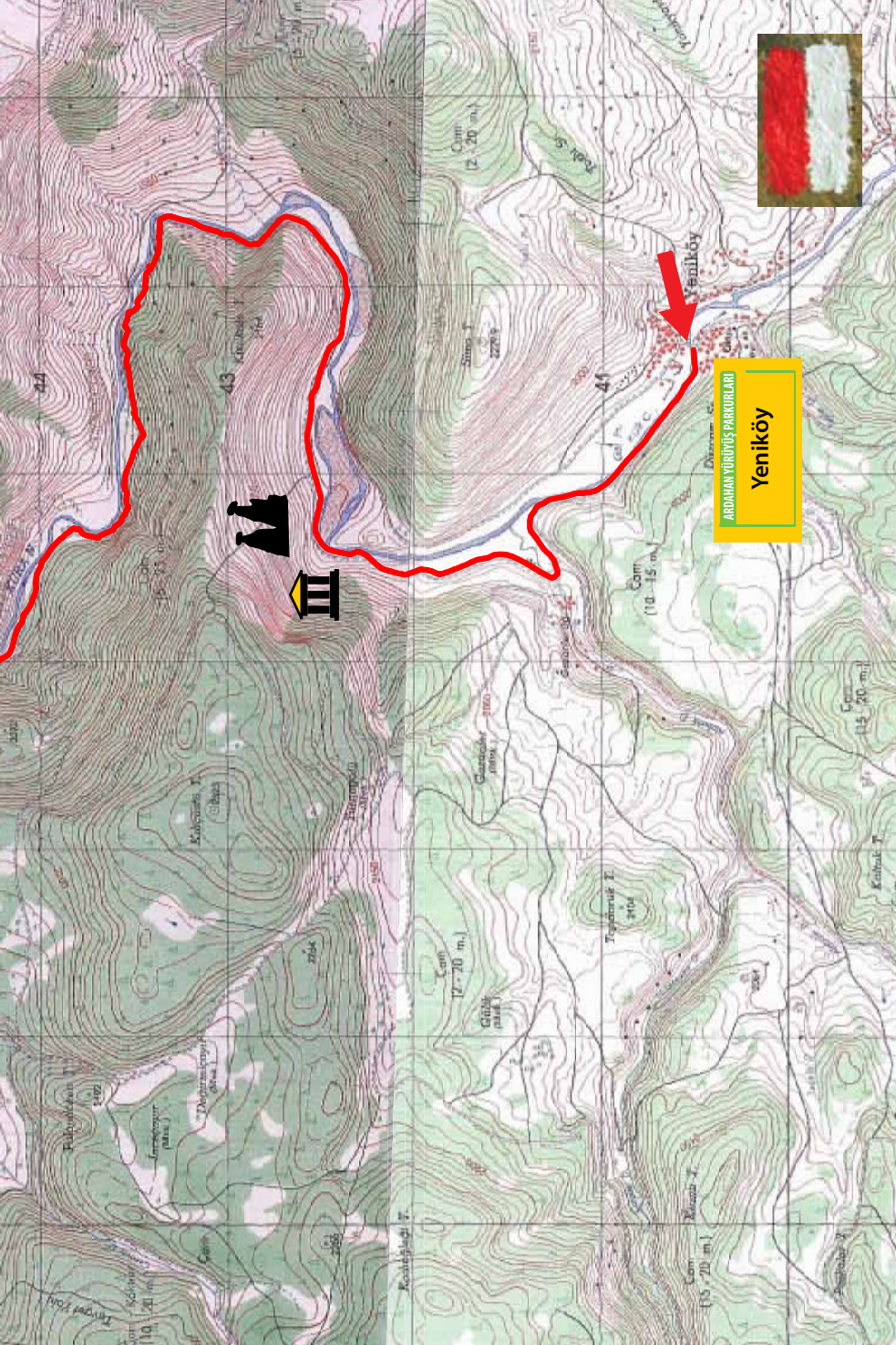
Asgari Yükseklik : 1932 m

Parkur 15'in bir başka versiyonu olan rota, eski çağlardan bu yana insan yerleşimlerine ev sahipliği yapan Kura Vadisi'nin doğal ve tarihsel değerleri içerisinde hoş bir yolculuk. Rota, Konsula Taşı mevkiine kadar parkur 15 ile aynı güzergahı takip ediyor. Buradaki kavşaktan sola yönelerek Tavget Deresi boyunca yükselmeye başlıyorsunuz. Önünüze çıkan köprüde orman yolundan çıkarak patikaya gireceksiniz. Biraz ileride işaretler sizi dere yatağından ayırarak sağa doğru devam eden başka bir patikaya yönlendirecek. Düzlüğe vardığınızda bir kilise harabesiyle karşılaşacaksınız. Daha sonra yeniden toprak bir yola bağlanarak Bağdeşen Köyü'ne ulaşacaksınız.

ARDAHAN YÜZÖLÇÜŞ PAKETİ
Bağdeşen

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PAROLULARI
Yeniköy

Parkur 18

Gölebakan-Kısır Dağı
Zirve-Lehimli Yaylası
(16 km)

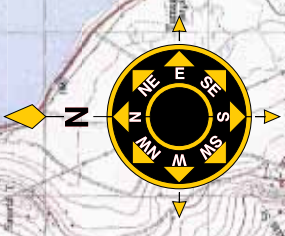
Zorluk Derecesi: Zor
Azami Yükseklik : 3167 m
Asgari Yükseklik : 2010 m

Çıldır Gölü kenarındaki Gölebakan Köyü, kiliseden bozma camisiyle tanınıyor. Yürüyüşe caminin yanından başlayarak yavaş yavaş yükseliyoruz. İlk hedefimiz köye bakan vadinin sol yamaçlarının ardında yer alan Haso Kayası. Hemen her adımda Çıldır Gölü masmavi rengini ayaklar altına sererek farklı bir fotoğraf karesi oluşturuyor.

Haso Kayası'ndan sonraki hedef Köroğlu Kayası. Önce kısa bir iniş ve tekrar yükselişle soluk alış verişlerinizi kontrol ederek ilerliyorsunuz. Artık 3000 metrelik tepelere eriştiniz. Köroğlu Kayası'na vardığınızda üç vadiyi birden göreceksiniz. Soldaki Kars-Arpaçay, ortadaki Kars-Susuz, sağınızdaki vadi ise Ardahan yaylalarına ait. Tam karşınızda bütün heybetiyle 3197 metrelik Kısır zirvesi yer alacak. Bulduğunuz yerden zirve noktasına yaklaşık 1,5 saatlik bir yolunuz var. Zirve yürüyüşünden sonra geri dönerek Köroğlu Tepesi'nin sağındaki vadiye inip Lehimli Yaylası'na ulaşabilirsiniz.

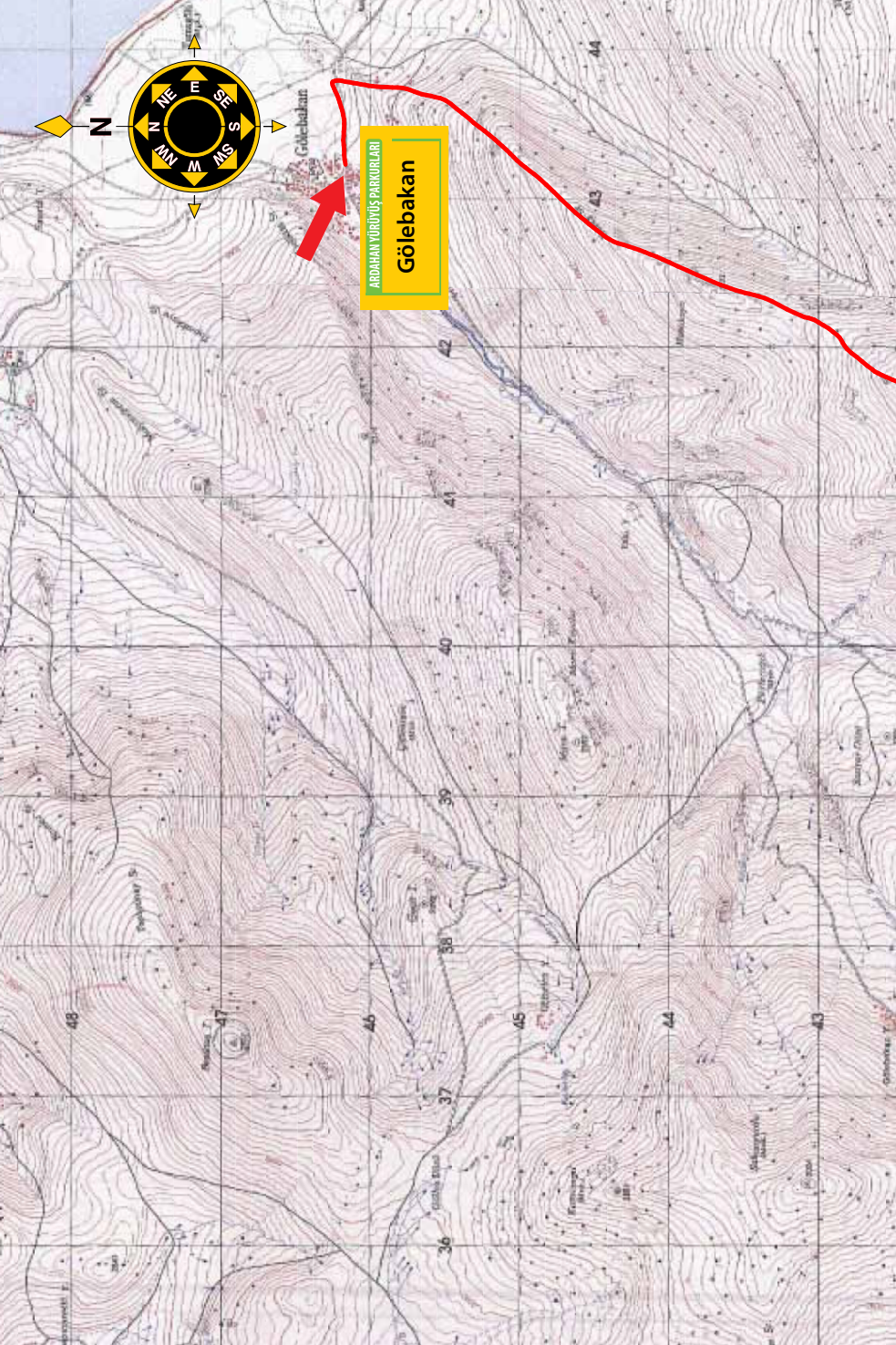
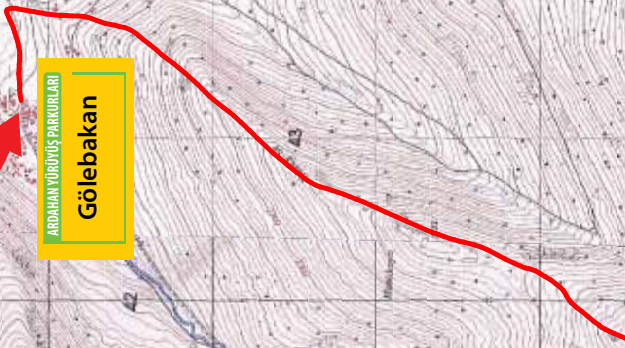
Çıldır-Gölebakan, Kısır Dağı

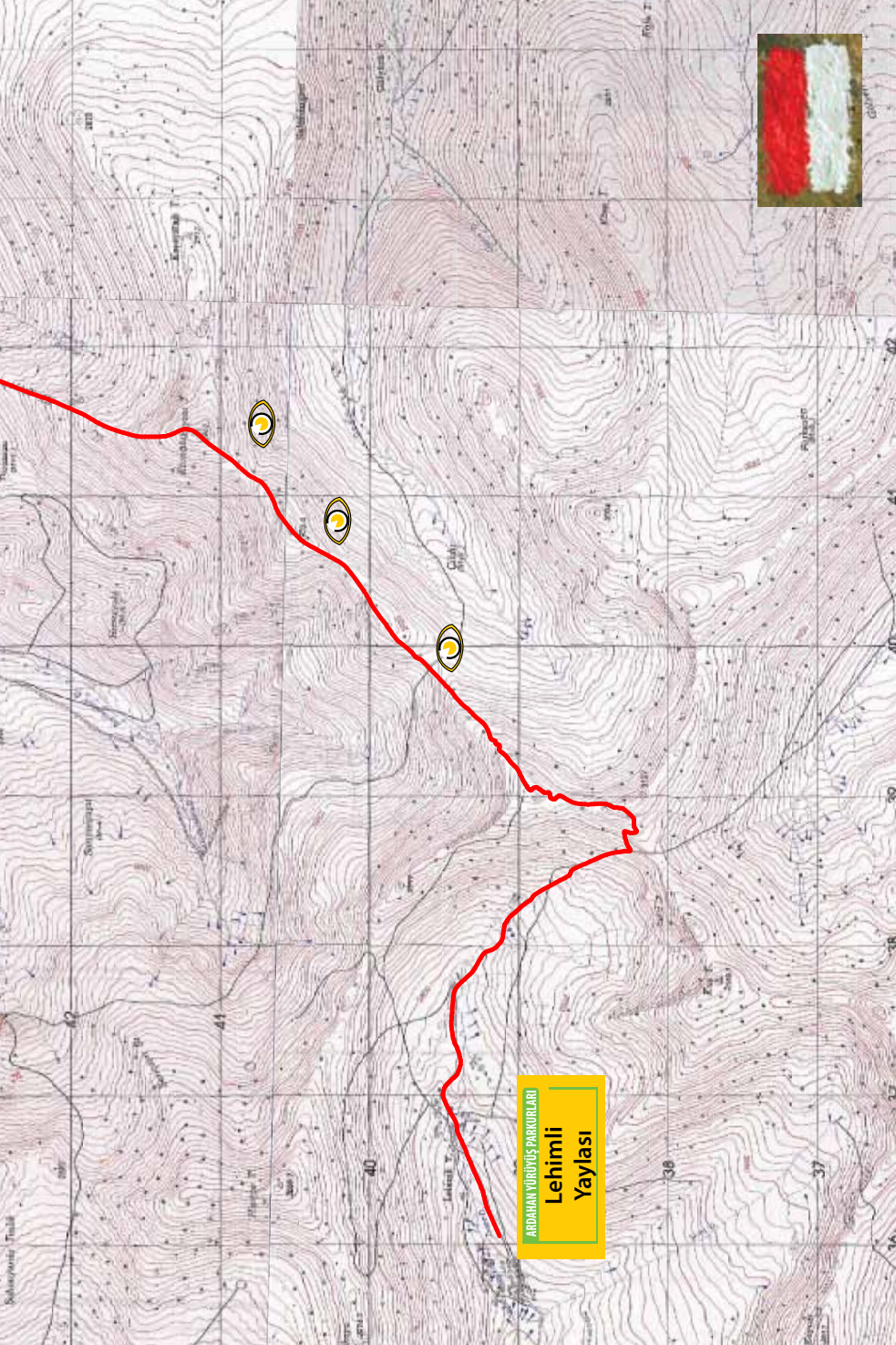

Gölehanlınt

ABDİHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Gölebakan

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Lehimli
Yaylası

Parkur 19

Ardahan-Balıkçılar
(21 km)

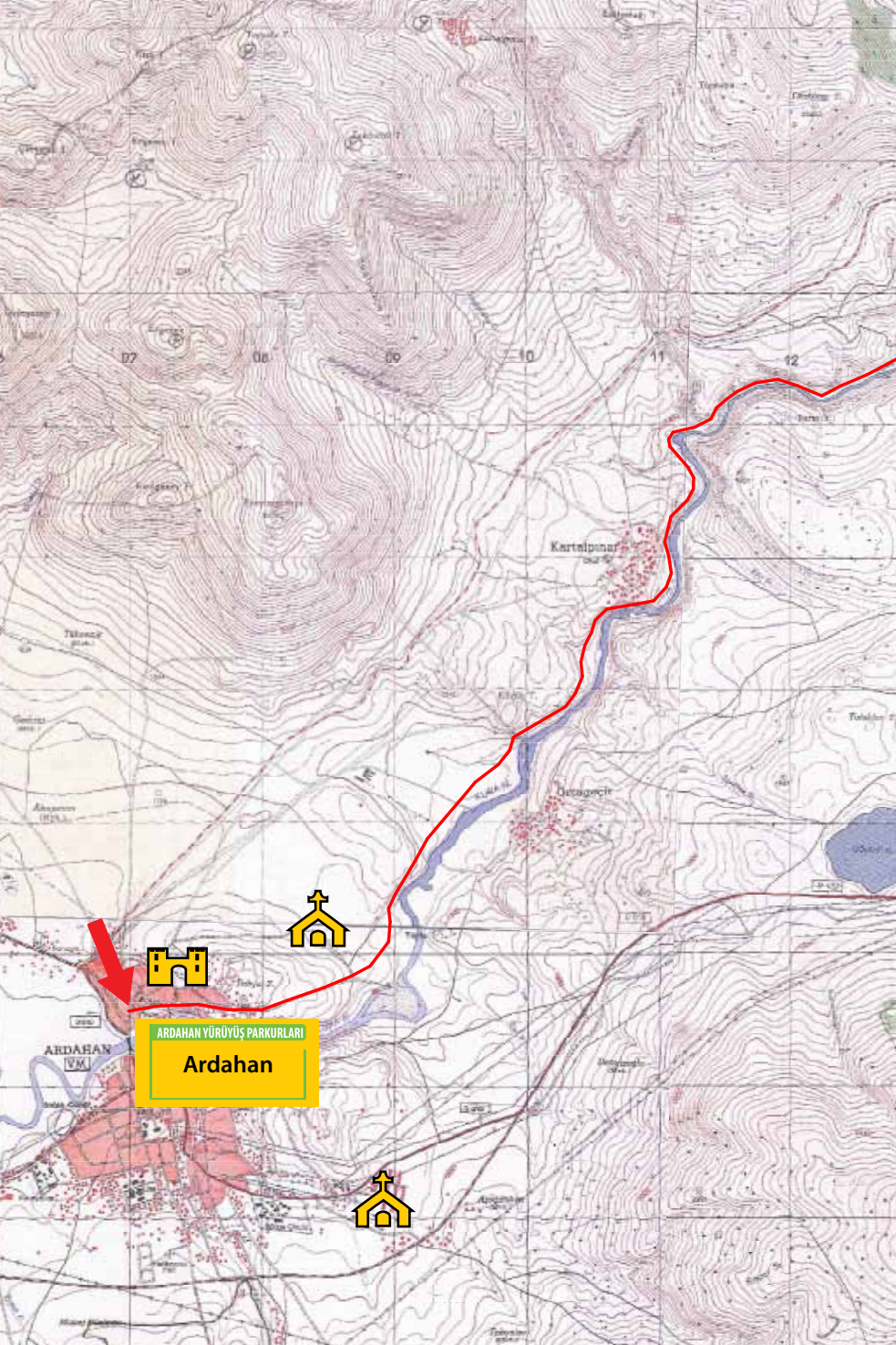
Zorluk Derecesi: Orta
Azami Yükseklik : 1790 m
Asgari Yükseklik : 1735 m

Kura Vadisi boyunca maceralı bir yolculuk arayanların tercih edebileceği bir rota. Geniş yaylar çizen, kimi zaman dar boğazlara giren kimi zaman da genişleyen Kura havzası boyunca akış yönünde nehri izleyeceksiniz. Kartalpınar Köyü'ne kadar parkur oldukça rahat. Köy çıkışında 's'ler çizen Kura, bazı yerlerde daralan koridoruyla size zor geçit verecek. Bu noktalarda yaban domuzlarına rastlama olasılığınız yüksek, dikkatli olun.

Nehrin solundan devam eden patikayı izlerken, sağınızdaki tepelerden birinde Kazan Kale'yi göreceksiniz. Giderek genişleyen vadi akarsuyun debisinin düşmesine neden olacak. İzlediğiniz patika bir traktör yoluna kavuşarak Balıkçılar Köyü'ne kadar devam edecek. Yerleşime ulaştığınızda köprüden geçerek köy merkezine yürüebilirsiniz.

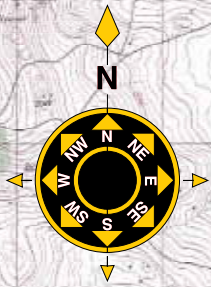

Göle - Budaklı

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Ardahan

ARDAHAN YÜRÜYÜŞ PARKURLARI

Balıkçılar

Parkur 20

Yalnızçam Kayak Tesisleri-
Yalnızçam Yaylası-Kalecik
Kalesi-Yeniköy-Bağdeşen-
Bülbülan Yaylası-Karagöl-
Geçitli Yaylası (51 km)

Zorluk Derecesi: Zor

Azami Yükseklik : 2680 m

Asgari Yükseklik : 1932 m

Her bir parkurunu yukarıda ayrıntılı olarak anlattığımız bu uzun rotayı, aşağıdaki gibi 4 gece 5 gün kamplı olarak planlayabilirsiniz.

1. gün : Yalnızçam Kayak Tesisleri-Yalnızçam Yaylası (4 km)
2. gün : Yalnızçam Yaylası-Yeniköy (13 km)
3. gün : Yeniköy-Bağdeşen (16 km)
4. gün : Bağdeşen-Bülbülan Yaylası (9 km)
5. gün : Bülbülan Yaylası-Karagöl-Geçitli Yaylası (9 km)

Yeniköy ve Bağdeşen'de köy evinde, Bülbülan Yaylası'nda ise otelde konaklama olanağı var.

Kısır Dağı - Lehimli Yaylası

BİSİKLET ROTALARI

Parkur 1 : **Ardahan-Eski Yol-Hanak (23 km)**

Ardahan Kalesi'nin yanından başlayan rota, Şavşat yolundan sola dönerek Koyunpınarı Köyü'ne yöneliyor. Eski Hanak yolunu takip eden parkur 1800 metrelerden başlayarak önce 2060 metreye tırmanıp daha sonra 1830 metre rakımdaki Hanak ilçesine iniyor.

Parkur 2 : **Ardahan-Çıldır (43 km)**

Tamamı asfalt olan bu parkur, 1800 metre rakımdan başlayarak önce 2100 metre yüksekliğe ulaşıyor. Küçük iniş çıkışlarıyla pek fazla yorucu olmayan rotanın son bölümü, 1930 metrede yer alan Çıldır ilçe merkezine inişi içeriyor.

Parkur 3 : **Göle-Yavuzlar-Ardahan (55 km)**

Bol yokuş ve iniş içeren, kaslarınızı epey yoracak bu rota Göle ilçe merkezinden (2037 m.) start alıyor. Yavuzlar Köyü'nden sonra toprak yola dönüşen parkurun bu bölümü, 2310 metreye tırmanan uzun bir rampa. Küçüksütlüce'den sonra pedal basmadan 1800 metrelerdeki bitiş noktasına doğru inişe geçebilirsiniz.

Parkur 4 : **Ardahan-Yalnızçam-Dedegül-Ardahan (55 km)**

Neredeyse büyük bölümü düz bir hatta giden, rampası olmayan, hemen her 'iki teker sevdalısının' deneyebileceği bir rota. Kura Nehri etrafında geniş bir daire çizen güzergah, başlangıç noktası olan Ardahan'a farklı bir yoldan ulaşıyor.

Parkur 5 : **Ardahan-Sulakyurt-Yokuşdibi-Çetinsu-Çeğilli-Çatalköprü-Yalnızçam-Ardahan (57 km)**

Parkur 4'ün başka bir versiyonu olan güzergah, iniş-çıkışsız hoş bir rota. Kondisyon antrenmanı yapmak isteyenler için ideal.

Parkur 6 :
Ardahan-Şavşat Karagöl (70 km)

Ardahan platosundan başlayıp Karagöl-Sahara Milli Parkı'nın güzelliklerine yol alan nefis bir parkur. Rotanın ilk bölümü 1800 rakımdan 2410 metrelere tırmanıyor. En yüksek noktada karşılaşacağınız yemyeşil ormanlar eşliğinde 1045 metreye kadar inişe geçiyorsunuz. Uzun rampada yorulan kasları bu inişte dinlendirdikten sonra, Şavşat çıkışında 1286 metredeki Veliköy rampasına sarıyoruz. Etabın son bölümü, 1570 metrede bulunan zümrüt yeşili Şavşat-Karagöl'e inişi kapsıyor.

Parkur 7 :
Çıldır-Göl Çevresi-Çıldır (71 km)

Doğu Anadolu'nun 2. büyük gölünün çevresinde geniş bir daire çizen bu bisiklet etabı, Çıldır ilçe merkezinden başlayarak Çıldır Gölü'nün etrafını kat ediyor. 1900-2000 metre arasında minik tepeleri aşan rotanın Taşköprü-Gölebakan bölümü toprak, diğer kısmı ise asfalt. Rota'nın bir bölümünün Kars il sınırları içinden geçtiğini hatırlatalım.

Parkur 8 :
Ardahan-Hanak-Damal-Posof (80 km)

Yabancı ülkelerden gelen birçok bisikletçinin de kullandığı bu bisiklet parkuru, 1800 metrelerden başlayarak 2650 metrelere tırmanıyor. Ilgar Geçidi'nden sonra 1370 metreye kadar pedal çevirmeden inerek yorgunluğunuzu bir nebze unutuyorsunuz. Bol iniş çıkışlarıyla sizi zorlayacak bu rotanın, özellikle Ilgar Dağı çevresindeki bölümlerinde değişken hava koşullarına karşı hazırlıklı olun.

Parkur 9 :
Ardahan-Yalnızçam-Bülbülân Yaylası-Ardanuç (86 km)

Tarihi ve doğal güzelliklerle bisikletçileri büyüleyecek zor parkurlardan biri. 1800 metre yükseklikteki Ardahan şehir merkezinden başlayıp, 2650 metre rakıma konumlanan Bülbülân Yaylası'na tırmanmak, ardından 555 metrede yer alan Ardanuç'a inmek sizi yeterince yoracak. Bu zorlu çıkışla zevkli iniş sırasında kale ve kilise gibi tarihi mekanların yanı sıra, doğanın sakladığı güzelliklere de tanık olacaksınız.

JIP SAFARI-MANZARALI ARAÇ YOLU

Parkur 1 :

Ardahan-Eski Yol-Hanak-İncedere-Cenkelek Yaylası-Sarzap Yaylası-Meşeli Kışlası-Çakırlı Mahallesi-Şavşat Karagöl (62 km)

Yalnızçam'ın tepelerinde yer alan Ardahan ve Artvin yaylalarını gezdikten sonra Artvin'in en güzel göllerinden birisi olan Şavşat-Karagöl'de sona eren rota, adrenalin dolu bir macera vaat ediyor. Yaylacıların göçtüğü ve karların erimeye başladığı Haziran başı ile Ekim sonu arasındaki dönemde gerçekleştirebileceğiniz bu yolculuk, ancak altı yüksek araçlarla denenmeli.

Parkur 2 :

Ardahan-Eski Yol-Hanak-Ortakent-Karakurt-Aktaş Gölü-Çıldır (66 km)

Görselliğinin yanı sıra tarihsel-kültürel olarak da konuklarını tatmin edecek olan parkur, Kura Nehri Vadisi yakınlarındaki turistik mekanlara ve doğunun günlük yaşamını gözlemleyebileceğiniz köylere uğruyor. Parkurun Ortakent-Kurtkale arasının toprak, geri kalan bölümünün asfalt olduğunu belirtelim.

Parkur 3 :
Posof-Kolköy-Arsiyan Yaylası-Pınarlı-Veliköy-Şavşat Karagöl (71 km)

İlk bölümünde 1370 metre rakımdan 2585 metreye tırmanan güzergahımız, önce Posof Çayı Vadisi'nin kılavuzluğunda yol alıyor. Daha sonra Arsiyan ile Kızıldağ arasındaki geçidi aşarak Artvin sınırına giriyor. Göller, vahşi dağlar ve yaylalarla süslü nefis manzaralar eşliğinde süren yolculuk Şavşat Karagöl'de sona eriyor.

Parkur 4 :
Posof-Aşağıdeğirmenci-Kolköy-Posof (84 km)

Posof Çayı Vadisi'nin her iki yakasını da kapsayan manzaralı bir yolculuk yapacağız. Birbirinden güzel köyler ve küçük göller arasında Ardahan'ın saklı güzelliklerini keşfeden rota boyunca, kendine özgü bir mikroklimaya sahip olan Posof ilçesinin nadide çiçeklerini görme fırsatı yakalayacaksınız.

Parkur 5 :
Ardahan-Göle-Esenboğaz-Bozkuş-Yaylacık-Bozkale-Kars (236 km)

Ardahan ile Kars arasında uzanan Allahuekber Dağları'nı aşan bu parkur, kış aylarında geçişe izin vermiyor. Esenboğaz-Bozkale arası toprak yol. Özellikle Esenboğaz-Bozkuş bölümünün yağmurlu günlerde pek denenmemesini öneriyoruz. Bozkuş Köyü'nden sonra, dileyenler Kars kent merkezi yerine Selim ilçesine inebilirler.

KÜLTÜR TURLARI

Ardahan Merkez - Altas Kalesi

KÜLTÜR TURLARI

Sevimli Kalesi

Kırntav Kalesi

Sarıyamaç Kalesi

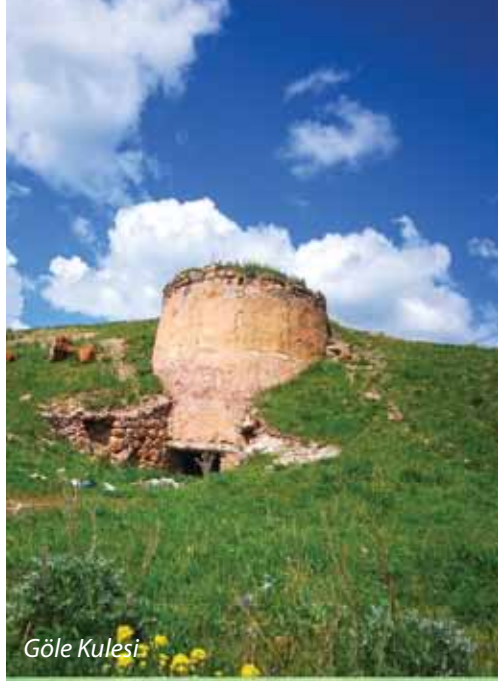
Savaşır (Cancak) Kalesi

Mere Kalesi

Kaleler Rotası

Binlerce yıllık görkemli tarihin kültürel hafızası olan kaleleriyle Ardahan, 'Kaleler ve Kuleler Kenti' ünvanını fazlasıyla hak ediyor. Mimari ve sanatın eşsiz örneklerini sergileyen kaleler ve kuleler, geçmiş bugüne taşıyan anıtlar niteliğinde. Eski ticaret ve göç yolları üzerinde yer almaları nedeniyle bölgeyi savunmak ve hakimiyet kurmak amacıyla yapılan bu devasa yapılar il geneline yayılıyor. Rotamız Göle ilçesindeki Dedeşen'den başlayıp Kalecik Kalesi ile devam ediyor. Daha sonra Yeniköy Kulesi, Kinzi Kalesi ve Sarıyamaç Kulesi'ne uğrayıp Ardahan'a varıyoruz. İkinci günün mekanları Ardahan Kalesi, Kazan Kale, Ölçek Kale, Altaş (Ur) Kalesi, Kırnav Kalesi ve Şeytan Kalesi. Çıldır'da konaklayacağımız ikinci günün sonrasında Kurtkale, Sevimli, Avcılar (Kışlahanak), Mere, Cak, Savaşır (Cancak) ve Kolköy kaleleriyle Söğütlükaya kulelerini ziyaret edebilirsiniz.

Göle Kulesi

Kinze Kalesi

KÜLTÜR TURLARI

Yalnızçam Şapeli

Kiliseler Rotası

Geçmiş çok kültürlülük ve farklı kavimlerin oluşturduğu bir mozaikle renklenmiş Ardahan'ın bir başka turizm potansiyeli de kiliselerdir. Yol kenarlarında, yerleşim bölgelerinde ve ıssızlığın ortasındaki tepelerde rastlayacağınız kilise ve şapel, kentin dört bir yanına dağılmış durumda. Zamanın acımasızlığına direnemeyen tarihi yapıların ancak bir kısmı günümüze kadar gelebilmiş ne yazık ki.

Kiliseler rotasını oluşturan güzergahta görülebilecek yerler ve yapılar;

Göle ilçesinde; Uğurlutaş (4 kilise), Dedeşen Köyü, Budaklı Şapeli, Sarme Köprüsü, Çakıldere Kilisesi

Ardahan merkez ilçede (2 kilise); Yalnızçam Ekemete mevkii (2 kilise), Kazan Kale, Ölçek Köyü (2 kilise)

Hanak ilçesinde; Dilekdere, Börk ve Sevimli kiliseleri

Çıldır ilçesinde; Sensop Kilisesi, Kurtkale (2 kilise), Övündü (Vaşlop) Manastırı, Gölbelen Kilise Camisi, Kayabeyi Kilise Camisi, Şeytan Kalesi, Kotanlı (Sikheref) Kilisesi

Posof ilçesinde; Cak Kalesi (2 kilise), Çambeli ve Alköy şapelleri

Bu yapılar arasında nispeten sağlam olanlar; Budaklı, Çakıldere, Dilekdere, Börk, Sevimli, Sensop, Övündü, Gölbelen ve Kayabeyi kiliseleridir.

Ardahan

Budaklı Kilisesi

Börk Kilisesi

Sevimli Kilisesi

Övündü Kilisesi

Kotanlı Kilisesi

Dilekdere Kilisesi

Sensop Kilisesi

ARDAHAN YABAN HAYATI

Çıldır Gölü

Ardahan; konumu, yüksekliği, sulak alanları, sarıçam ormanları, otlakları, dünyanın 34 önemli biyolojik çeşitlilik bölgelerinden ikisi olan Kafkas ve İran-Anadolu sıcak noktalarının kesişiminde yer alması ve dünyanın en önemli kuş göç yolları üzerinde bulunması gibi özellikleriyle ülkemizin en değerli yörelerinden biridir. Kuş ve bitki çeşitliliğinin yanı sıra, bozayı, kurt, tilki ve vaşak gibi besin zincirinin tepesinde bulunan, ekolojik açıdan gösterge ve bayrak türler olan büyük etoburlar bakımından da ülkemizin önemli doğal alanları arasındadır.

Ardahan Kuş Gözlemi Alanları

Ardahan'da yaban hayatı gözlemek için birçok seçenek var. Kuşlardan bitkilere, kurtlardan böceklere kadar birçok canlıya ev sahipliği yapan doğa alanlarını içerisinde barındıran bu saklı cennet keşfedilmeyi bekliyor.

1. Çıldır Gölü

Ne Zaman Gidilir? :

Tüm yıl boyunca ziyaret edilebilir. Kışın ve yazın doğal manzarasıyla konuklarını büyülüyor.

Nasıl Gidilir? :

Ardahan-Kars yolu üzerinde yer alır. İster Ardahan'dan ister Kars'tan 40 dakikalık otobüs ya da özel araç yolculuğuyla ulaşılabilir.

Yaygın Kuş Türleri :

Kuş göç yolları üzerinde olan Çıldır Gölü'nde bugüne kadar 101 kuş türü saptanmıştır. Türkiye'de görülmesi zor olan Kadife Ördek (*Melanitta fusca*) bunlardan sadece bir tanesidir. Bahri(*Podiceps cristatus*) ve Küçük Batağan (*Tachybaptus ruficollis*) ise göl kenarında bulunan sazlıklarda üreyen türler arasındadır.

Koruma Statüsü :

Avlanmaya yasak bölge.

2. Aktaş Gölü

Aktaş Gölü'nde şimdiye kadar yapılan araştırmalarda 42 kuş türü tespit edilmiştir. Az araştırılmış olan bu göl ve çevresinin 200'den fazla kuş türüne yaşam alanı olduğu tahmin edilmektedir.

Ne Zaman Gidilir? :

Nisan-Ekim ayları arasında.

Nasıl Gidilir? :

Özel araçla Ardahan'dan önce Çıldır'a daha sonra kuzeye Gürcistan sınırına doğru gidilmelidir. Gölün yarısı Gürcistan'da yer almaktadır.

Yaygın Kuş Türleri :

Gölün üzerinde bulunan irili ufaklı adaların, Türkiye'de Ak Pelikan'ın (*Pelecanus onocrotalus*) - (50 çift) kuluçkaya yattığı üç alandan, Tepeli Pelikan'ın (*Pelecanus crispus*) - (20 çift) kuluçkaya yattığı yedi alandan biri olduğu belirlenmiştir. Bölge aynı zamanda Türkiye'de bu iki türün bir arada üredikleri tek sulak alandır. Dünyada ise bu alanların sayısı hızla azalmaktadır. Ayrıca göl Türkiye'de Boz Kaz'ın (*Anser anser*) bilinen tek üreme alanıdır. Bunun dışında Kadife Ördek (*Melanitta fusca*) ve Angıt (*Tadorna ferruginea*) sayesinde de 'Önemli Kuş Alanı' (ÖKA) olma özelliğini kazanır.

Koruma Statüsü :

Askeri yasak bölge.

Aktaş

3. Lavaş Gölü

Çıldır Gölü'nden kopan Lavaş Gölü sığ ve ufak bir göldür. İlbaharda yüksek olmasına rağmen, sonbahar aylarının sonuna doğru göldeki su seviyesi azalır. Kuşlar Lavaş Gölü'nü daha çok beslenmek ve dinlenmek amaçlı kullanırlar.

Ne Zaman Gidilir? :

Nisan-Eylül ayları arasında.

Nasıl Gidilir? :

Ardahan'ın güneybatısında yer alan göle sadece özel araçlarla gidebilirsiniz.

Yaygın Kuş Türleri :

Angit (*Tadorna ferruginea*) ve Sakarmeke (*Fulica atra*).

Koruma Statüsü :

Koruma statüsü bulunmamaktadır.

Kızıl Şahin (*Buteo rufinus*)

Leylek (*Ciconia ciconia*)

Kız kuşu (*Vanellus vanellus*)

Ak pelikan
(*Pelecanus onocrotalus*)

4. Putka (Gölbaşı) Gölü/Sazlığı

Ardahan'ın kuzey doğusunda il merkezine 5 km uzaklıkta Kura Vadisi'nin hemen yanında yer almaktadır. Deniz seviyesinden 1377 m. yükseklikteki Putka Gölü'nün büyük bir bölümü sulak yerlerde yetişen, ince uzun yapraklarının kenarları keskin, koyu renkli bir tür çayır otu olan kındıralarla kaplıdır. Putka Gölü kuzeyde Ardahan ormanları ile çevrelidir.

Ne Zaman Gidilir? :

Nisan-Ekim ayları arasında.

Nasıl Gidilir? :

Özel araçla ya da Kars-Ardahan arasında işleyen toplu taşıma araçlarıyla ulaşabilirsiniz.

Yaygın Kuş Türleri :

Gölün üzerinde bugüne kadar 32 tür kuş gözlenmiştir. Bu türler arasında en önemli dünyada 20 çift kaldığı düşünülen Anadolu Dağ Turnası (*Grus grus archibaldii*)'dir.

Koruma Statüsü :

Koruma statüsü bulunmamaktadır. Alandaki en büyük tehdit, Ardahan Üniversitesi'nin yeni yerleşkesinin sazlıklara 275 m. uzaklıkta olmasıdır.

ARDAHAN YABAN HAYATI

5. Ardahan Ormanları

Ardahan'ın kuzeydoğusundan başlayarak Kura Vadisi'ni takip eder. Ormanların Őu andaki durumu parçalı bloklar halindedir.

Ne Zaman Gidilir? :

Mayıs-Ekim ayları arasında.

Nasıl Gidilir? :

Özel araçla ya da Kars-Ardahan arasında işleyen toplu taşıma araçlarıyla ulaşabilirsiniz.

Yaygın Kuş Türleri :

Ağaçların yaşlı olduğu kısımda Kara Akbaba'nın (*Aegypius monachus*) ürediği bilinmektedir.

Koruma Statüsü :

Koruma statüsü bulunmamaktadır.

6. Posof Ormanları

Ardahan'ın 65 km. kuzeyinde yer alan ormanlar, Gürcistan sınırına kadar devam eder. Posof Ormanları hem Karadeniz hem de Doğu Anadolu bölgesinde yetişen ağaçlardan oluşan orman bloklarıyla kaplanmıştır. Ladin, köknar, huş, meşe ve sarıçam bu ormanda yükseklik farkı nedeniyle rahatça gözlenebilir.

Ne Zaman Gidilir? :

Nisan-Ekim ayları arasında.

Nasıl Gidilir? :

Ardahan-Posof arasında işleyen toplu taşıma araçlarıyla veya özel araçla ulaşabilirsiniz.

Yaygın Kuş Türleri :

Alandaki en önemli ve yaygın olan tür, dünyada sadece Kafkaslarda yaşayan Dağ Horozu (*Tetrao mlodosiewiczi*)'dur.

Koruma Statüsü :

Yaban Hayatı Geliştirme Sahası.

ARDAHAN FLORASI VE BOTANİK TURLARI

Adonis sp. (Kan Damlası)

*Gladiolus sp. (Glayöl,
Kuzgunkılıcı)*

Papaver sp. (Gelincik)

Ardahan, ülkemizin bitki çeşitliliği bakımından olağanüstü zenginlik gösteren, tehlike altındaki nadir veya endemik bitkilerin popülasyonlarını içeren doğal ya da yarı doğal alanlarından birisidir.

Son yıllarda yapılan çalışmalara göre ilin bitki örtüsünü oluşturan tür sayısının yaklaşık 1500 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu zenginliğin önemi bitki çeşidinin il büyüklüğüne oranla çok olmasının yanında, 85 türün endemik özelliğe sahip olmasından kaynaklanır. Ardahan ili Kafkas bitkilerinin (80 tür) Türkiye’de yetiştiği bölgedir. Birçok bitkinin tür adı Kafkasya’dan gelmektedir. Örn: *Philadelphus caucasicus*, *Antennaria caucasica*, *Anemone caucasica*.

Çıldır Gölü ve çevresindeki sulak alan habitatları, flora bakımından lokal ve nadir türlere ev sahipliği yapar. Ardahan’ın bitki türlerinin büyük çoğunluğunu otsu bitkiler oluşturur. Göl suyu içerisinde Türkiye’de en çok lokal halde bulunan *Eleocharis acicularis* bitkisi vardır. Yaz aylarında suyun çekilmesiyle kuruyan alanlarda ve göl çevresindeki çayırlarda ülke çapında nadir 10 bitki türü görülür. Bu nadir bitki türlerinden Şerit çiçeği, Kafkas zambağı, Artvin zambağı, Filbahri ve Çıldır zambağının korunması

için çalışmalar devam etmektedir.

Ardahan coğrafyası 5 Önemli Bitki Alanı'na (ÖBA) ev sahipliği yapar. Bu ÖBA'lar dışında, Çıldır Gölü kenarında bulunan Kısır Dağı etekleri (Bozyiğit Köyü) ile Kısır Dağı'nın Ardahan tarafında kalan yamaçları da (Boğatepe Köyü) bitki zenginliğinin gözlenebileceği diğer alanlardır.

1- Yalnızçam Dağları ÖBA

Doğu Karadeniz Dağları'nın güneydoğusuna konumlanan ve yüksekliği 3050 metreye ulaşan bir dağ sırasıdır. Bitki örtüsü, geniş ve nemli doğu ladini (*Picea orientalis*) ormanı, zengin bitki türleri içeren dağ çayırları, subalpin çalı ve açık alpin mera topluluklarından oluşur. Alanda çoğu Türkiye'nin başka yerinde yetişmeyen yaklaşık 80 nadir takson bulunur. Bunlar arasında *Bromus tometellus* subsp. *nivalis*, *Carex pseudofetida* subsp. *acrifolia*, *Centaurea dealbata*, *Delphinium flexuosum* *Dianthus cretaceus*, *Doronicum macrophyllum*, *D. oblongifolium*, *Echinops pungens* var. *Transcausicus*, *Hieradum radiatellum*, *Lilium kesselringianum*, *Luzula luzulina*, *Necranthus orobanchioides*, *Papaver monanthum*, *Paracaryum artvinense*, *Poa caucasica*, *Potentilla buchhneri* ve *Verbascum drymophilum* sayılabilir.

Iris sp. (Süsen)

Polygonum sp.
(Çoban değneği)

Polygala sp. (Sütotu)

Lathyrus sp. (Mürdümük)

Trifolium sp. (Üçgül)

Linum sp. (Keten)

2- Çıldır Gölü ÖBA

18.764 hektarlık alanı kapsayan Çıldır Gölü ÖBA, Kars ve Ardahan'da yer alan oligotrofik gölleri içerir. Anadolu'nun kuzeydoğu ucunda yüksek bir plattoda uzanan bu göllerden en önemlisi Çıldır Gölü'dür. Yaklaşık 120 km² büyüklüğündeki Çıldır Gölü'nün yanı sıra, Putka (Gölbaşı) Gölü ve Çalı Gölü de, içerdiği nadir bitki türleri ve bitki örtüsü tipleriyle ÖBA sınırları içine alınmıştır. Bu göllerin daha çok Avrupa ve Asya'nın kuzey bölümlerine özgü zengin florasında yer alan bitki türleri, Türkiye'de çok lokal olarak bulunur : En önemlilerine örnek olarak, Türkiye'de en fazla üç yerde kayıtlı olan *Carex limosa*, *Potamogeton alpinus*, *Scholochloa festucacea* ve *Sparganium minimum* verilebilir.

3- Posof Huş Ormanları ÖBA

Posof ilçesi sınırları içerisinde, biri Ucuntepe (Kodiyan Tepe)'nin kuzey yamaçlarında diğeri ise Baykent Köyü ve yaylası civarında olmak üzere iki kesimden oluşur. Karasal iklimin hakim olduğu ÖBA'da orman, subalpin ve alpin vejetasyonu bulunmaktadır. ÖBA, Huş ağacının orman oluşturduğu nadir alanlardan birisidir. Resmi olarak koruma altında olmayan alanda yetişen *Ligularia sibirica* Bern Sözleşmesi Ek Liste l'de yer alan ve korunması gereken bir türdür.

4- Ilgar (Çiçek) Dağları ÖBA

Ilgar Dağı ÖBA, Posof ilçesinin güneyinde, Posof Çayı havzasının taban seviyesinden 1500-2900 m. yüksekliğe kadar ulaşan volkanik bir dağdır. ÖBA, *Aconitum anthora*, *Philadelphus caucasicus* gibi ülkemizdeki tek yayılış alanı burası olan nadir türler ile *Senecio integrifolius subsp. karsinus*, *Quercus macranthera subsp. sypirensis*, *Tanacetum mucroniferum*, *T.coccineum subsp. chamaemelifolium* gibi endemik bitki türlerinin yetiştiği alandır. Resmi olarak koruma altında olmayan ÖBA'da, çok az miktarda bulunan odunsu ve çalimsı bitkiler odun ihtiyacı nedeniyle kesilmektedir.

Symphytum asperum
(Karakafesi)

Papaver sp. (Gelincik)

5- Göle-Kayınlık Deresi ÖBA

Göle-Kayınlık Deresi ÖBA, Kuzeydoğu Anadolu platosunda, Ardahan'ın Göle ilçesinin doğusunda yer alır. Kayınlık Deresi Vadisi'nde orman, dere ve dağ step vejetasyonu bir arada bulunmaktadır. Vadinin güney yamacında son derece sağlıklı bir *Pinus sylvestris* meşçeresi vardır. Koruma altında olmayan ve küresel ölçekte risk altında olan *Onosma nigricaula* türünün en iyi popülasyonlarına bu vadiye rastlamak mümkündür.

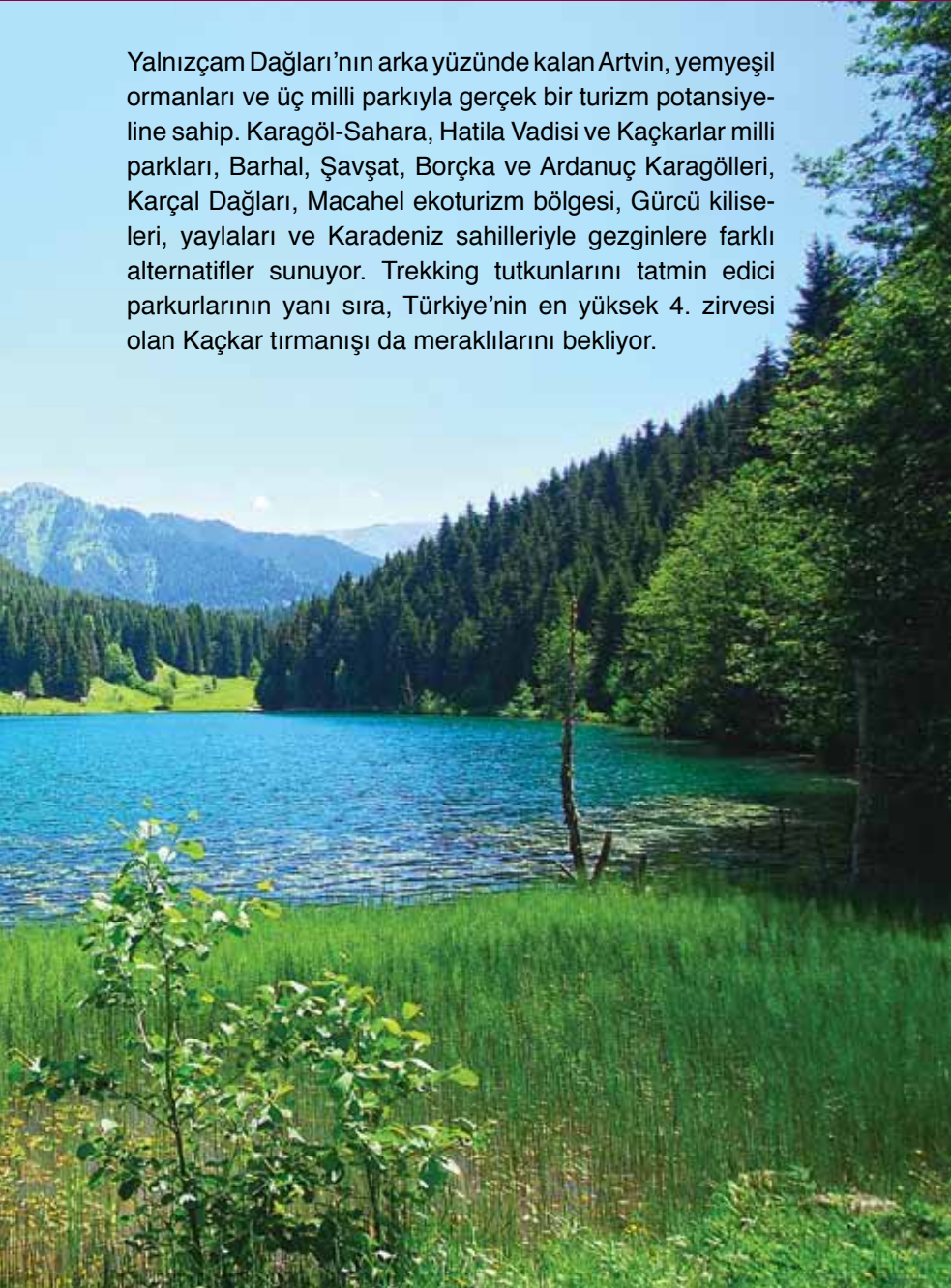
Trifolium sp. (Üçgül)

ARDAHAN-ARTVİN KÜLTÜR VE MACERA ROTASI

Artvin Şavşat - Karagölü

Yalnızçam Dağları'nın arka yüzünde kalan Artvin, yemyeşil ormanları ve üç milli parkıyla gerçek bir turizm potansiyeline sahip. Karagöl-Sahara, Hatila Vadisi ve Kaçkarlar milli parkları, Barhal, Şavşat, Borçka ve Ardanuç Karagölleri, Karçal Dağları, Macahel ekoturizm bölgesi, Gürcü kiliseleri, yaylaları ve Karadeniz sahilleriyle gezginlere farklı alternatifler sunuyor. Trekking tutkunlarını tatmin edici parkurlarının yanı sıra, Türkiye'nin en yüksek 4. zirvesi olan Kaçkar tırmanışı da meraklılarını bekliyor.

ARDAHAN-KARS KÜLTÜR VE DOĞA GEZİSİ

Kars kent merkezi tarihi ve kültürel dokunun yanı sıra sivil mimarinin seçkin örneklerini sergileyen eserlerle dolu. Türkiye’de bir ilk olarak hazırlanan projeye, şehir merkezi haritası ve yönlendirme tabelalarıyla desteklenen kent gezisi konuklarına keyifli zamanlar yaşıyor. Ani ören yeri ziyaretinin ardından doğa tutkunları Kuyucuk Gölü’nde kuş gözlemi veya Susuz Vadisi trekking rotalarında yürüyüş yapabilirler. Tarih meraklıları şehitlikler, kaleler, tabyalar veya kiliseler rotalarında geçmişe doğru gizemli bir yolculuğa çıkabilirler. Boğatepe Ekoturizm Köyü’nde ise peynir yapımı ve şifalı bitkilerin kurutulması süreçlerine tanıklık edebilirsiniz. Kars’ın en büyük ilçelerinden birisi olan Sarıkamış’ın dünyaca ünlü kayak pistlerinde veya yürüyüş parkurlarında keyifli zamanlar geçirebilirsiniz.

Kars - Ani Antik Kenti

Ardahan

Ardahan Merkez

Ardahan Kalesi, tabyalar, sivil mimari örnekleri, Yalnızçam Turizm Merkezi, Kinzi Kalesi, Sarıyamaç Kulesi, Kazan Kale, Altaş Kalesi, Ölçek Kalesi, Putka (Gölbaşı) Gölü, Kura Nehri Vadisi, Cemal Tural mesire alanı, Kent Ormanı, Yalnızçam ve Bülbülân yaylaları.

Çıldır

Akçakale sit alanı, Şeytan Kalesi, Kurtkale, Övündü mağaraları ve kilisesi, Sensop Kilisesi, Kayabeyi Kilise Camii, Gölbelen Kilise Camii, Çıldır Gölü, Aktaş Gölü.

Çıldır

Damal

Damal

Yukarı Gündeş Atatürk silüeti, Damal bebeği sergisi.

Göle

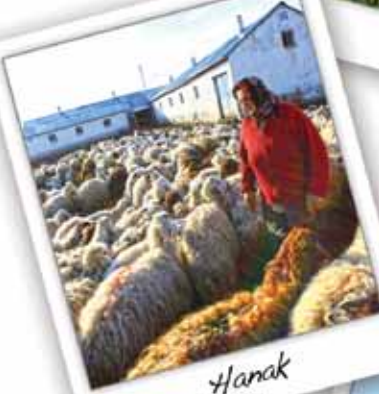
Kalecik Kalesi, Dedeşen Kalesi ve Türbesi, Yeniköy Kulesi, Budaklı Kilisesi, Uğurlutaş kiliseleri, Okçuoğlu Yaylası.

Göle

Hanak

Kırnav Kalesi, Sevimli Kalesi, Avcılar (Kışlahanak) Kalesi, Ortakent Harosman mağara yerleşimi, Dilekdere Kilisesi, Börk Kilisesi, Hanak yaylaları.

Hanak

Posof

Mere, Cak, Savaşır (Cancak) ve Kolköy kaleleri, Arile, Sü- lüklü, Kamışlık, Ayaz, Kanlı, Nebahdiev, Kelorman, Kızıl, Ayı, Karagöl ve Armutveren gölleri.

Posof

NE ALINIR?

Ardahan'ı ziyaret edenlere hediyelik eşya ve yöresel ürün olarak Damal bebeği, halı ve kilim dokumaları, bal ve peynir çeşitleri ile, meyve deposu olan Posof'tan elma, erik, dut, erik pestili ve marmeladını önerebiliriz.

Ardahan yıl boyunca çeşitli festival ve şenliklere sahne oluyor. Bu özel günler gezginler için kentin kültür ve geleneklerini tanımak ve yöresel ürünler satın almak için bulunmaz fırsat.

Festival ve Şenlikler

Çıldır Göl Festivali

Temmuz ayı

Ardahan Bal Festivali

Ağustos ayı

Damal Şenliği
(Yukarı Gündeş dağlarında)

15 Haziran-15 Temmuz

Göle Ulusal Kaşar Festivali

Temmuz ayının ilk haftası

Canibek Yaylası Şenlikleri (Göle-Köprülü)

Temmuz ayının ilk haftası

Bülbülan Yayla Şenlikleri

15-16 Temmuz

Hoçvan Yayla Şenlikleri

Temmuz ayının ilk haftası

Çıldır Gölü'nde Balık Avı

Bazı illerin Ardahan'a uzaklıkları;

İstanbul	1428	km.
Ankara	1110	km.
Trabzon	345	km.
Erzurum	239	km.
Artvin	119	km.
Kars	91	km

Ardahan ilçelerinin merkeze olan uzaklıkları;

Çıldır	55 km.
Damal	41 km.
Göle	63 km.
Hanak	26 km.
Posof	71 km.

Otobüs Firmaları

Özlem Ardahan : 0478 2113568 - www.ozlemardahan.com.tr

Karaca Ardahan: 0478 2113200 - www.karacatur.com.tr

Esadaş : 0478 2112103 - www.esadas.com

Hava Ulaşımı

Ardahan'da havaalanı bulunmuyor. Hava ulaşımı için il merkezine 91 kilometre mesafede yer alan Kars Havaalanı kullanılıyor. Çeşitli firmalar her gün İstanbul, Ankara ve haftanın iki günü İzmir'e karşılıklı uçak seferleri düzenliyorlar.

Merkez

Kafkas Arı Otel (3*)

Tel : 0478 2113680
Fax : 0478 2113677
e-posta : kafkasariotel@hotmail.com
İnternet Sitesi : www.kafkasariotel.com

Büyük Ardahan Oteli

Tel : 0478 2116498
Faks : 0474 2116526
e-posta : ardahanoteli@mynet.com
İnternet Sitesi : www.buyukardahanotel.com

Kura Oteli (2*)

Tel : 0478 2113458

Huzur Otel

Tel : 0478 2112838

Sevimli Otel

Tel : 0478 2112919

Başak Otel

Tel : 0478 2113010-2113331

Belediye Otel

Tel : 0478 2113717
Fax : 0478 2112309

Balcı Otel

Tel : 0478 2116090

Marzı Otel

Tel : 0478 2113165

Damla Otel

Tel : 0478 2115003

Serhat Oteli

Tel : 0478 2114390

Avrasya Oteli

Tel : 0478 2112885

Göle

Saadet Otel

Tel : 0478 4112026

Akçay Otel

Tel : 0478 4113904

İnternet Sitesi : www.goleakcayotel.com

Damla Otel

Tel : 0478 4113383

Posof

Klas Otel (2*)

Tel : 0478 5112211

Ateş Otel

Tel : 0478 5112818-5112578-511 26 59

ÖNEMLİ TELEFONLAR

Polis	155
Jandarma	156
Acil Servis	112
Orman Yangın	177

İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Tel : 0478 2114858

İnternet Sitesi : www.ardahankulturturizm.gov.tr

KAMP ALANLARI

Kent Ormanı, Cemal Tural piknik alanı, Göle mesire yeri, Çıldır Gölü, Posof gölleri, Yalnızçam ormanları ve yaylalar bölgede kamp yapabileceğiniz yerler arasında.

BİLGİ ve YEREL REHBERLİK

GPS koordinatları ve bilgi	: www.ardahantrekking.com info@ardahantrekking.com
Zakir AKIN (Sarıkamış)	: 0541 2103175 zakir-akin@hotmail.com
İshak ALASERHAT (Sarıkamış)	: 0554 7684793 akademik_olgu@hotmail.com

DOĞAL YAŞAM VE KOŞULLAR KONUSUNDA DANIŞMANLIK

KuzeyDoğa Derneği	: www.kuzeydoga.org emrah@kuzeydoga.com
--------------------------	--

KAYNAKÇA

1. Kafkaslara açılan kapımız, ARDAHAN İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2012
2. Kaleler ve Kuleler Kenti
Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU, 2000
3. Karlı Yaylaların Saklı Bahçesi 'Ardahan'ın Doğal Bitkileri'
Neriman ÖZHATAY, Özgür EMİNAĞAOĞLU, Sezgin ESEN
Ardahan Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
4. KuzeyDoğa Derneği Arşivi

HARİTA SİMGELERİ

	KALE
	ÖREN YERİ ve MÜZE
	KİLİSE
	ŞELALE
	MANZARA NOKTASI
	KAMP ALANI
	PERİ BACASI
	RESTORAN
	ÇEŞME
	KULE